

KARYS

1972
KOVAS
Nr. 3

KARYS

1972
Nr. 3 (1480)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam

Fasulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Pavasario atodėkis Lietuvoje	(viršelis)
B. Auginas — Jaunimas protėvių pėdų paunksmėje	73
D. Bruškytė — Ar Lietuva galėjo ginklu pasipriešinti	76
J. Rūtenis — Mindaugas	82
Z. Raulinaitis — Žygis į Kuršą (pabaiga)	89
Tremties Trimitas	93
Šaulė Tremtyje	97
Karinės žinios	100
K r o n i k a	103

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ZADVYDAS,
Australia — V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė,
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čižauskas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
LOS ANGELES, CALIF. — V. Priž-
gintas

OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuo-
las, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Lib-
rary"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surry

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia
L. Vasilūnas — 3 Wall Street, Nor-
wood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$8.00, pusmečiui — \$4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.

Pinigų siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.
Published monthly except July and August by "KARYS"—916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
mctais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1480)

KOVAS - MARCH

1972

JAUNIMAS PROTEVIŲ PĖDŲ PAUNKSMĖJE

(Mintys tautinių švenčių proga)

BALYS AUGINAS

Ši straipsnį autorių dedikuoja mūsų jaunimui, trokšdamas, kad šiais Jaunimo Metais jaunieji labiau pažintų savo tautos praeitį, nenutrauktų likiminės kartų grandies ir priartėtų arčiau savo tautos kamieną.

Kiekvieną kartą, kai minime savo tautos didžiąsias šventes, istorines sukaktis, buvusių nepriklausomo gyvenimo kultūrinius laimėjimus bei mūsų valstybinio gyvenimo reikšmingus momentus, man prieš akis pasivaidena išblaškytos šeimos tragiškas paveikslas. Regiu nejuokiam šaltam namų vienišą motiną. Ašarotom akim ji žvelgia į tuščią, nebylę užstalę. Ten kadaise šypsodamasis sėdėdavo jos vyras, čiauskėdavo spindinčiom akim vaikai. Dabar ji vienai vieną, vientulėlė kalbasi su sienoje kabančiais šeimos atvaizdais... Jie primena jai buvusią laimę, saulėtus gyvenimo metus, neišdraskytą šeimos židinį. Tai praeitis. Tai istorija. Tai visa, kas jai yra likę...

Prisiminimai...

Kažkas yra pasakęs, kad tik labai seni ir bepradeda vaikėti gyvena vien prisiminimais, o jauni, pajėgūs, ryžtingi ir kovingi kuria dabartį ir drauge istoriją... Bet ar ne dabartis, rytdienos šviesoje, išvirsta į negrižtamą praeitį? Ar ne iš praeities klaidų, iš blāvauš praeities vertinimo yra kuriamas geresnis, tobulesnis ir šviesesnis ateities rytas? Visiškai paneigti praeitį būtų neprotinga. Bet ir joje paskęsti, nematant šios dienos saulėteklių ir ūkanų, skriejančių dabarties įvykių, kurie jau savaime nepakartojamai įeina į praeities šešėlius, būtų taip pat netikslu. Taigi, visokios tautinės šventės, visokeriopi minėjimai vertintini, kaip pozityvi, prasminga ir logiška būtinybė.

Ir iš tiesų, argi visa mūsų tauta nėra toji nelaiminga, išblaškyta šeima, buvusias savo pras-

mingas ir laimingas gyvenimo valandas prisimenanti ant svetimos uolos?

Vieni mūsų gyvena, nors ir apiplėštuos, bet nuosavuos namuos, kiti — išsisklaidę po pasviečius, vienok brangių mūsų tautai įvykių ir dienų nepamiršta. Kur tik galime, spiečiamės į būrį. O kas prievarta sulaikomas — bent mintimis sugrįžta į savo buvusių namus po mėlynąją tėviškės dangaus skara, į garuojančias gyvybės želenių gimtąsias dirvas. Ir štai, tokių praeities prisiminimų metu mes tarsi dvasiškai susiliejamė į vienalytį tautos kūną, su tais pat jausmais, su tais pat troškimais ir viltimis. Tautinės šventės mus jungia, verčia pajusti, kad esame to paties kamieno šaka ar mažytė atžala. Jų metu pajuntame savo priklausomybę ne vien šeimai, bet ir tautai.

Mus riša draugėn bendra kalba, bendri papročiai, amžių sąvartoje subrendę tradicijos ir tas, kad ir mažo krašto, žemės sklėpėlis, į kurį buvome įaugę visomis savo gyvybės šaknimis. Susibūrę krūvon, tarsi nušluostome kasdienybės dulkes nuo savo tautos praeities. Ir tada mūsų tautos ir mūsų valstybinio gavaliskumo praeities paveikslai tampa nuostabiai prasmingi, artimi, gražūs ir romantiški.

Kaip medis, berdamas sėklas, išaugina didelį mišką — lygiai taip mūsų žmogiškoji prigimtis želia ateitin buvusių, esamų ir būsimų kartų buitimis, žygiais ir idealais. Gamtoje regime nepertraukiamą tęstinumo grandinę, logiškai sujungtą gyvybės ir mirties ryšiais. Žmonių gyvenime —

lygiai tas pat. Senieji moko jaunuosius įgyto patyrimo, perduoda ne tik žinias, bet ir skiepija jiems savo troškimus, neįgyvendintas svajones, patiki tolimesnio gyvenimo vairą; anie brandina savo vaikus, gi pastarieji — anūkus. Ir taip nutrūkstanta žmogiškojo patyrimo — kančios ir laimės — grandis sieja žmogiškąją buitį kartų kartomis į vieną bendrą tautos gyvybinį kūną.

Tautinių švenčių prasmė ir yra sieti tą nutrūkstantą tautos ryšį su praeitimi, mezgant praeitį su dabartimi, prisimenant tautai brangius gyvenimo momentus. Jei šeimoje mums brangi mūsų asmeninė šventė. — krikštytos, gimtadienis, vardinės, vedybų sukaktis — argi išėjimas į didesnę bendruomenę už šeimos ribų nėra prasmingesnis? Pirmiausia, tokiose tautinėse šventėse švenčiame ne vieno, bet viso mūsų tautinio kolektyvo laimėjimus, atsigaiviname dvasiniai, bandome logiškai suvokti, kodėl tai įvyko taip, o ne kitaip; žinoma, dažnai klaidingai vertindami visa iš dabarties taško. O tokių švenčių minėjimas, kad ir po ilgo laiko, atveria akis, išmoko žiūrėti į įvykius laiko perspektyvos akimis. Tačiau, kas svarbiausia — susikaupe valandėlei, mes pajuntame kažkokią mistinę dvasią, girdime tą senovę šnabzdant čia pat į ausį. Tada ryžtamės nežūti savai tautai. Tokiose šventėse dalyvaujantis jaunimas pajunta pagarbą ir pasididžiavimą sava praeitimi, savais protėviais. Ir, mūsų manymu, kiekvienas idealistas jaunuolis, kurio širdyje pabunda toji tėvų praeities pasididžiavimo kibirkštis, temeta sau šūkį: sekti protėvių pėdomis, kuriant tolimesnę, pažangesnę ir gražesnę tautos istoriją.

Tauta — kaip medis. Savo šaknimis įaugęs į žemę, o viršūne besitiesias į aukštumas, į dangų. Tautos šaknys glūdi praeityje, jos ateitis — tos stiprios atžalos, bežaliuojančios naujomis idėjomis, besistiepiančios į geresnę tautos ateitį. O tie besprogstą žiedai — tai pats trapiusias ir gaivalingiausias tautos pumpuras — jaunimas.

Mūsų tauta savo istorinė praeitimi yra skirtinga nuo daugelio tautų. Čia lemiamą vaidmenį suvaidino mūsų tautos lėtas, ramus ir konservatyvus būdas. Kitų tautų istorijos vieškeluose nenoromis prasikiša būdingas imperialistinis veržlumas, naujų prisiplėstinių plotų kėsiai. Tuo tarpu Lietuvos istorija pilna didvyriškų garbingų savo žemės gynimo kovų dėl žūtūbūtinio tautos išlikimo. Tai nėra taip sau pasivaikščiojimas po svetimas žemes, ieškojimas nuotykių, turtų ar vergų...

Kadaise Nietsche savo "Gėrio ir Blogio" knygoje teigė: "Argi jūs nežinote, kad tik kančios drausmė sukūrė ligšiol visus žmonijos laimėjimus?!"

Man regis, tie jo žodžiai yra lyg iš taiklaus lanko paleista strėlė, giliai įsmigusi į mūsų tautos kančios medį. Ir kai vartai mūsų istorijos sudūlėjusios buities lapus, rodos, ir tematai erškėčius ir kraują. Kai kitų tautų istorija daugiau herojinė — mūsų pilna kalvarijų. Ten — šaunūs riteriai, žaisdami žaismingai žudą dėl pomėgio, iš godumo, dėl tuščios garbės, dėl patikusio geresnio žemės gabalo. Čia — kietų ir sugrabusių artojų rankų žūtūbūtinė kova už savo žemės sprindį, už šeimos lizdą ir tėvų tikėjimą. Kova dažniausiai nelygi, bet pašvęsta kraujo šventumu, tradicijų gerbimu, gyvybės auka. Tai visa, ką ano meto mūsų protėvis galėjo mesti į tautos išlikimo svarstyklių lėkštę. Ir toji lėkštė labai tyliai, be jokių fanfarų, nusvirdavo su mūsų tautos laimėjimais. Nes auka buvo svari! Gal dėl to ir laisvės sąvoka mūsų yra skirtingai suprantama. Mat, kiti — vergdami tautas — ieškojo priemonių savo gruboniškam tikslui pateisinti; lietuvius, atvirksčiai, gindamasis naudojo vien garbingiausią ginklą — savo gyvybę.

Kančia, sakoma, yra lyg kopėčios, kuriomis gali kopti aukštyn, ar leistis žemyn. Jomis gali pasikelti į šviesias aukštumas, o taip pat nusileisti į tamsias gilumas ir bedugnes. Kopėčios tos pačios, tik naudojasi jomis kiekvienas, kaip tinkamas. Deja, mūsų tautai likimas pakišo netikusias kopėčias — lėmė įrašyti istorijos puslapiuose daugiau kančių, o tik mažytę prošvaistę tesuteikė trumputės laimės. Bet ir už ją ateityje teko nepaprastai didelę tautos gyvybių duoklę mokėti. Kas, jei ne ji — toji mūsų tauta — kopdama istorijos kopėčiomis, dažnai paslysdama, sunkiai kovodama dėl kiekvienos aukštesnės valstybinio gyvenimo pakopos, vis per kietą kančią, kraują ir vargą, nepaliaujamai kopė aukštyn, kol per didžiausias aukas, per nepaprastą ryžtą, per gailingą tikėjimą geresne buitimi, laisvės troškulio vedama, buvo pasiekusi tą aukščiausią viršūnę — valstybinio savarankaus gyvenimo apogėjų?

Argi ne jai pelnytai skirti tie herojiniai puslapiai, kuriais mes dabar vertai didžiujamės? Betgi taip pat ar ne jai likimas susmaigstė širdin tuos pačius kančios kalavijus ištisais šimtmečiais po heroinių dainų ir smilkalų smilkymo?

Štai dėl ko ir visos mūsų tautinės šventės nūnai primena, sakyčiau, džiaugsmo drugelį, tupintį liūdesio voratinklyje. Gal dėl to dabar labiau susikaupe ir rūpestingiau žvalgomės po praeities nužydėjusius sodus, kritiškiau ir objektyviau ją vertiname, tiksliau lyginame su dabarties sambrėškiu, persvarstome savo tautos likimo misiją, skausmingiau, jautriau laukiame rytdienos Aušros — — —

Ir vis tik džiaugsmas, triumfas ir laimė nesitęsia amžiais.

Džiaugsmas, garbė yra trumpalaikiai ir prabėgantis dalykai — jie praeina laiko, eisenoje, kaip ir tie paradai, triumfo arkos, trimitų aidai, puošnios togos ir uniformos, aukso šalmai, geležiniai kryžiai, patetiškos kalbos...

Kodėl? Nes tai negilu, tai tik lukštas — ne esmės branduolys. Tai tik laikina paviršutinė poliruotė, kurią laikas sukuria. Ir pats laikas savo pirštais nutrina, paversdamas visa tik nereikšminga dulkių krūvele. Gi kančia — tarsi ugnis, išdeginanti iš rūdos plieną; lyg vanduo, paplaudamas per šimtmečius galingiausių granito pastatų akmenis; ji grūdina žmogų ir daro amžių vėtroms atsparų. Todėl ir vertindami savo istorijos aukso laikotarpį, būkime nuosaikūs: mokėjime ir besidžiaugdami būti santūrūs, kaip mūsų protėviai. Toks jau lietuvių būdas — varge ne-dejuoti, laimėje nepamesti proto.

Viena, kas išidėmėtina jaunesiems: pareikštoji mūsų tautos energija, ryžtas ir gabumas senovėje yra, visų istorikų teigimu, gera mūsų tautai atestacija. Šitai mus teuzdega ir teskatina dirbti savo tautos ateičiai, nepakartojant senovės klaidų. Neužmirškime, kad lengva kritikuoti, kai prieš akis — šimtmečių atvėsintos tolumos, užgęšę karo laužai ir išdžiuvę upių vagos, per kurias dabar, rodos, taip lengva perbristi. Atminkime, kad ir tada mūsų protėviai, kaip ir mes nūnai, norėjo gyventi laisvi, gynė savo kraštą, *laisvojo žmogaus teises* ir tvarkėsi taip, kaip anuo metu atrodė jiems geriausia. Juos ir mus jungia tas pat kraujas, kuris įpareigoja kiekvieną prisidėti prie tautos gėrio, kultūros ir istorijos kūrimo. Delsti — reiškia žūti! Rytdiena gali būti likiminės svarbos!

Ir kai pagalvoju apie dabarties lietuvių jaunuolį, kuris, neturėdamas po savo kojom gimtosios šilainės, brenda svetimosios upės srautulinga brasta, ieškodamas grūžo, ant kurio galėtų staty-dintis savo šeimos lizdui pamatus, nenorom po smegenų arimą rausiasi minties sliėkas; ar nebūtų mūsų lietuviškai atžalai didelė paguoda šioje gyvenimo kelionėje eiti tuo protėvių ir tėvų per amžius nutiestu praeities tiltu?

Ar toji savos tautos praeitis nebūtų tvirčiausia atrama gyvenimo lūžtvėse?

Štai dėl ko jauniausioji ir jaunoji karta privalo dalyvauti visose mūsų tautinėse šventėse. Tik bendraujant su savuoju krauju — skausmo ir džiaugsmo valandėlėse — išauginami skrydžiui sparnai. Mes vaizduojamės tautos praeitį, tarsi tiltą, kabantį laiko erdvėje. Tai juo einame į Lietuvybės Sodą. Mūsų sąlygose šis lietuviškumo tiltas kabo virš nutautimo liūno. Tad kuo dažniau tokiuose minėjimuose jaunieji *girdi protėvių pėdas dundant amžių tiltu*, tuo labiau ir patys, nepabūgę, juo ves savuosius žingsnius lietuvišku-

mo krantan. O vėliau, kai jaunuolis savo šeimos židinių grįs lietuviškų šeimos tradicijų akmenimis — tikrai, tai bus tvirtas praeities tilto tūrėklas. Jo besilaikydamas, toks jaunuolis tikrai nepaskęs svetimybės tvane.

Ir kai pažvelgiu dvasios akimis vėlų vakarą į jaunosios lietuvių šeimos jaukųjį lizdelį — lietuviškos lopšinės garsuose matau besisupantį lopšį, iš kurio į mane žvelgia didelės mėlynos aischio akys... Taip atrodo senovės Lietuva. Tai ji taip žavingai žvelgia į mane iš amžių glūdumos su visa senovės didybe, rimtimi ir nemariu gaivališku.

O jūs, būsimos lietuvių motinos, išgirskite savojo tautos kraujo šnabždesį: "Netinka garbin-gojo erelio lizde auginti gegužiukus!"

Nejaugi, brangioji sese, nutrauksi amžių likiminį žiedą nuo savo tautos grandies ir ploniausio lino įkapėmis aprensi savojo kraujo ir meilės vaisių, Netikiu! Lietuvė motina pro amžių sukrautus ritinius tą aischio kraujo šauksmą įausdavo drobių rietimuose, ji po savo sparnu auklėjo jaunąją kartą, augino jiems sparnus pasipriešinti nutautimo viesuliui.

Praeitį mus moko vieno ir paties svarbiausio dalyko — *labiausiai saugoti savo tautą!* Nes žuvusią valstybę galima daug kartų atstatyti, o tauta žūsta jau galutinai ir neprikeliamai!

Jaunieji, ženkite drąsiai tuo mūsų tautos praeities tiltu, ir svetimojo vėjo gūsiai tenenu-pčia jūsų nuo Lietuviškojo Tako!

AR LIETUVA GALĖJO GINKLU PASIPRIEŠINTI SOVIETINEI OKUPACIJAI

DANUTĖ BRUSKYTĖ

*Ped. Lituanistikos Instituto baigimo
diplominis darbas*

Spausdinamasis jaunos lietuvaitės diplominis darbas yra būdingas keletu atvejų:

— jis akivaizdžiai rodo, kad Lietuvos laisvės gynimas rūpi ne vien vyresniojo amžiaus mūsų tautiečiams ir ne vien tik buvusiems kariams;

— jis paliudija, kad lietuviškųjų mokyklų tremtyje dirbamas darbas yra nepaprastai reikšmingas mūsų visų kovoje už Lietuvos išlaisvinimą;

— jis patvirtina, kad reikšminga tema galima išvystyti naudojantis vien tik tremtyje paskelbtais šaltiniais ir išleista leidiniais —

— ir kad spauda yra mūsų didysis ginklas siekiant Lietuvai laisvės ir išlaikant tautiškumą.

* * *

IVADAS

Baigiantis I Pasauliniam karui, valstybių sienos ir valdymosi sistema daug kur pasikeitė.

Daug valstybių, prieš karą buvusių pavergtų ar sąjungoje su kitomis valstybėmis, atgavo savo nepriklausomybę. Tarp tokių buvo: Suomija, Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Čekoslovakija ir kitos. Kitose valstybėse pasikeitė valdymosi sistema.

Rusijos čaras, įvykus revoliucijai, buvo nuverstas ir kartu su visa šeima nužudytas. Krašte ilgą laiką ėjo kova dėl valdžios, kol galų gale laimėjo komunistai. Jiems paėmus valdžią į savo rankas taip pat ėjo kova dėl valdžios tarp atskirų asmenų. Tą kovą laimėjo Stalinas ir žiauriai valdė kraštą iki savo mirties (1953 m.).

Paėmę Rusijoje valdžią, komunistai savo naują valstybę pavadino Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga.

Vokietijoje taip pat įvyko revoliucija ir buvo pašalintas kaizeris. Komunistų perversmo buvo išvengta ir norėta sudaryti demokratinę respubliką. Tačiau 1933 m., Hitleriui paėmus valdžią, respublika buvo panaikinta, ir Hitleris pasidarė Vokietijos diktatoriumi.

Hitleris įvedė krašte daug reformų ir atsiskakė nuo tarptautinių sutarčių, kurios nebuvo Vokietijai naudingos. Jo tikslas buvo sukurti galingą Vokietijos valstybę, sujungiant visus vokiškai kalbančius kraštus. Jis taip pat neužmiršo ir seno vokiečių tikslų — "Drang nach Osten".

Savo tikslui atsiekti Hitleris nesiskaitė su priemonėmis, kur reikia pavartodamas ir jėgą.

Toks jo brutalus jėgos vartojimas prieš kitas kaimynines valstybes, kaip ir reikėjo laukti, privedė prie II Pasaulinio karo.

Tam karui baigiantis vėl žymiai pasikeitė Europos žemėlapis, ir daugelis valstybių visai ar iš dalies neteko savo nepriklausomybės.

Lietuva, pasiskelbusi 1918 m. vasario 16 d. nepriklausoma, atstatė tą nepriklausomybę, padėdama daug aukų ir triūso. Per porą nepriklausomybės dešimtmečių ji padarė labai didelę pažangą ir, visai užpelnytai, ne vieno buvo vadinama mažąja Amerika.

Tik visa nelaimė, kad Lietuva buvo tarp dviejų plėšrių valstybių: Hitlerio Vokietijos su jo "Drang nach Osten" politika ir Sovietų Sąjungos, skelbiančios pasaulinę revoliuciją ir besidairančios, kuri kraštą būtų galima užgrobti.

Tų dviejų tironų, Hitlerio ir Stalino, išžudžiusių milijonus nekaltų žmonių, begėdiško susitarimo išdavoje ir Lietuva neteko savo nepriklausomybės — buvo inkorporuota į Sovietų Sąjungą, be pasipriešinimo iš Lietuvos pusės.

Ši Lietuvos tragedija, o taip pat klausimas, ar turėjo Lietuva pasipriešinti okupacijai ginklu, yra nagrinėjama sekančiuose skyriuose.

RIBENTROPO - MOLOTOVO PAKTAS

Pradžioje 1939 m. Hitlerio valdoma Vokietija jau buvo pasiruošusi karui ir visiems buvo aišku, kad karas yra neišvengiamas.

Pirmas Hitlerio grasinimas karu buvo nukreiptas į Lenkiją. Anglija su Prancūzija ruošėsi Lenkijai pagelbėti ir 1939 m. balandžio 6 d. sudarė savitarpinės pagalbos paktą. Ryšium su tuo Hitleris tuojuo (1939.IV.28) nutraukė nepuolimo sutartį su Lenkija. Tuo laiku Anglija ir Prancūzija pradėjo derybas su Sovietų Sąjunga, norėdamos įtraukti ją į savo bloką prieš Vokietiją.

Hitleris taip pat norėjo susitarti su Sovietų Sąjunga ir būti tikras, kad, jam pradėjus karą su Lenkija, Sovietai nepuls Vokietijos. Tas jam ypač buvo svarbu, kadangi jis tikėjosi vakarų valstybių puolimo. Tuo tarpu palyginti neseniai praėjęs I Pasaulinis karas Vokietijos buvo iš dalies pralaimėtas, kadangi ji turėjo du frontus.

Todėl Hitleris pasiūlė Maskvai derybas ir iš

kartą pažadėjo perleisti jos įtakon kai kurias rytų Europos sritis (L.E. XV t., 356 psl. — Lietuvos padalijimo slapti protokolai; A. Merkelis: Smetona, 529 psl.).

Sovietai, turėdami derybininkus iš abiejų pusių, norėjo kuo daugiausia laimėti, todėl paklausė Anglijos ir Prancūzijos atstovus, ar jų vyriausybės sutiktų Baltijos valstybes perleisti Sovietų įtakai ir ar jie paveiktų Lenkiją ir Rumuniją, kad ten būtų įsileista Sovietų kariuomenė (L.E. XV t., 356 psl.).

Vakariečiai nebuvo nusistatę prėkiauti kitų valstybių nepriklausomybe. Prancūzijos užsienio reikalų ministeris G. Bonnet "Revue de Paris" rašė: "Kartais mums būdavo sakoma [Molotovo], kodėl mes taip ilgai ginčijamės dėl Pabaltijo valstybių, o nesviedžiam jų per tvorą. Tebūnie mums atleista, bet anuo metu... mes tebekovojom, bandydami apginti mažųjų tautų nepriklausomybes nuo bet kokios hegemonijos" (Merkelis: Smetona, 528 psl.).

Sovietai, negavę ko norėjo iš vakariečių, pakrypo į vokiečių pusę. Iš kitos pusės, vokiečiai bijojo, kad Sovietai nesusitartų su vakariečiais ir buvo pasiryžę daryti daugiau nuolaidų. Todėl rugpiūčio 2 d. Ribentropas pareiškė Sovietų Sąjungos atstovui, kad tarp Baltijos ir Juodosios jūrų nėra tokių problemų, kurias tos dvi valstybės negalėtų išspręsti (Merkelis: Smetona, 528 psl.). Po šio pareiškimo buvo pradėtos Maskvoje galutinės derybos, ir rugpiūčio 23 d. buvo pasirašytas nepuolimo paktas (dar vadinamas Ribentropo-Molotovo paktas) ir slaptas protokolas (L. E. VIII t., 518 psl.). Pagal tą slaptąjį protokolą Lietuva buvo paliekama Vokietijos įtakos zonoje, o Latvija ir Estija perleidžiama Sovietų Sąjungai. Šiam protokolui abiejų šalių pripažįstamas Lietuvai. Šiam protokole taip pat buvo nužymėtos abiejų valstybių interesų sritys Lenkijoje, o Besarabija perleista Sovietų Sąjungos įtakon (L.E. XXV t., 215 psl.). Pasirašius šią sutartį, vokiečiai buvo ramūs dėl savo rytų užnugario ir galėjo visą savo dėmesį nukreipti į Lenkiją.

HITLERIS PUOLA LENKIJA

Po susitarimo su Sovietų Sąjunga, 1939 m. rugsėjo 1 d. Vokietija pradėjo karą su Lenkija. Rugsėjo 17 d. ir Sovietų Sąjunga puolė Lenkiją, užimdama dalį jos teritorijos, įskaitant Vilnių ir jo apylinkes.

Vokietija galvojo, kad jai pradėjus karą su Lenkija, Lietuva irgi puls Lenkiją, norėdama atsiimti savo sostinę Vilnių ir jo sritis, tapdama vokiečių sąjungininke. 1939 m. rugsėjo 8-14 dienomis Vokietijos atstovas net tris kartus siūlė Lietuvai skelbti karą Lenkijai ir atsiimti sostinę

Vilnių. Už tai Lietuvai buvo pažadėta karinė pagalba nuo galimo Sovietų Sąjungos pavojaus.

Tik prasidėjus Vokietijos-Lenkijos karui, Lietuvos respublikos prezidentas, pasirėmęs 1939 m. sausio 25 d. neutralumo įstatymu, paskelbė tam įstatymui vykdyti aktą, pagal kurį Lietuva pasilieka neutrali, Lietuvos teritorijoje draudžiami bet kokie veiksmai, pažeidžiantys neutralumą, ir kad nuo 1939 m. rugsėjo 1 d. visoms kariaujančioms valstybėms yra taikomas šis neutralumo įstatymas (Merkelis: Smetona, 530 psl.).

Todėl Lietuva, gavus tokius Vokietijos pasiūlymus, per savo atstovą Berlyne pranešė apie savo neutralumą Vokietijos-Lenkijos kare.

Nežiūrint šio Lietuvos pareiškimo, 1939 m. rugsėjo 21 d. pats Ribentropas, pasikvietęs Lietuvos atstovą Škirpą, pakartojė tuos pačius pasiūlymus ir žadėjo paveikti Sovietus, kad tie jų užimtą Vilnių perleistų Lietuvai. Lietuva vėl atsisakė. Be to, Lietuvon buvo įsileisti Lenkijos pabėgėliai — civiliai ir kariuomenės daliniai, kurie, laikantis neutralumo, buvo tuoj nuginkluoti. Po to vokiečiai pranešė, kad jie nebėra užinteresuoti Lietuvos įstojimu į karą (L.E. XV t., 356 ir 357 psl.).

Anglija ir Prancūzija, vykdydamos savo pasižadėjimus Lenkijai, 1939 m. rugsėjo 3 d. paskelbė Vokietijai karą. Tokiu būdu II Pasaulinis karas jau pradėjo.

Lietuvos vyriausybė buvo nusistačiusi laikytis griežtai neutraliai šiame konflikte. Ypač didelis neutralumo šalininkas buvo pats prezidentas A. Smetona. Prasidėjus Vokietijos-Lenkijos karui, pas prezidentą prašėsi audiencijos Lenkijos pasiuntinys Charwat ir Vokietijos pasiuntinys Zechlin. Juos abu, kaip kariaujančių šalių atstovus, prezidentas atsisakė priimti. Kiek vėliau Lietuvos atstovas Berlyne K. Škirpa, vokiečių prikalbintas, kad Lietuva turi pulti Lenkiją ir atsiimti Vilnių, taip pat norėjo pasimatyti su prezidentu ir bandyti jį prikalbinti skelbti karą Lenkijai. Prezidentas, žinodamas pasimatymo tikslą, ir jo nepriėmė. Tuo prezidentas norėjo ypatingai pabrėžti pasauliui, kad Lietuva, esant bet kokioms sąlygoms, laikysis griežčiausio neutralumo (Merkelis: Smetona, 534 psl.).

Tuo laiku buvęs Krašto Apsaugos ministeris K. Musteikis savo "Prisiminimų fragmentuose" (51 psl.) apie Lietuvos neutralitetą sako: "Mes paskelbtąjį neutralitetą išlaikėme, vokiečių pagundoms nepasidavėme ir karu Vilnių užimti atsisakėm. Ar gerai padarėm? Atrodo, gerai. Šiandien turime didelį moralinį plusą. Mūsų buvimas Vilniuje nebūtų sulaikęs vokiečių-rusų karo ir tolimesnėje to karo eigoje mes nebūtume turėję jokios įtakos karui ar lėmę jo eigos."

SOVIETŲ ĮGULOS LIETUVOJE

Sovietų Sąjunga norėjo turėti savą kontrolę ir Lietuvos teritoriją, nors ir buvė sutikus, kad tas plotas būtų Vokietijos įtakos zonoje. Todėl, einant karui su Lenkija prie pabaigos, Stalinas su Molotovu 1939 m. rugsėjo 25 d. pasiūlė Vokietijai per jos atstovą Maskvoje perleisti už Lietuvą didesnę plotą Lenkijos teritorijos, užimtos Sovietų (Merkelis: Smetona, 536 psl.).

Rugsėjo 27 d. į Maskvą atskrido Ribenropas ir rugsėjo 28 d. pasirašė naują „draugiškumo ir abišalės pagalbos“ sutartį, prie kurios irgi buvo slaptas protokolas. Pagal šį protokolą Lietuva jau perleidžiama Sovietų Sąjungai, išskiriant mažą dalį į pietus nuo Nemuno (Šuvalkiją), kuri lieka Vokietijai. Už Lietuvos teritoriją Vokietija gauna tam tikrą plotą teritorijos Lenkijoje (L.E. VIII t., 518 psl.). Vėliau ir nuo likusios Lietuvos dalies Vokietija atsisakė. Sovietų Sąjunga pažadėjo už tai Vokietijai sumokėti 31.5 mil. markių (L.E. XV t., 357 psl.). Šiais susitarimais Sovietų Sąjunga buvė pasiekus, ko ji norėjo.

Pasibaigus karui su Lenkija, Sovietų Sąjunga pradėjo žygius Pabaltijo valstybių okupacijai pagal naują sutartį su Vokietija. Pirmas žingsnis buvo — savitarpinės pagalbos sutartys ir Sovietų kariuomenės bazės. Pirmiausia tokia sutartis buvo pasirašyta su Estija (1939.IX.28), po to su Latvija (1939.X.5).

Rugsėjo 26 d. Molotovas pranešė Lietuvos įgaliotam ministeriui Maskvoje dr. Natkevičiui, kad dėl susidariusios su Lietuva bendros sienos jis nori peržiūrėti Lietuvos-Sovietų Sąjungos santykius. Lietuvos delegacija, vadovaujama užsienio reikalų ministerio Urbšio, jau spalio 2 d. buvo Maskvoje ir tą patį vakarą turėjo posėdį su Sovietų vadovais. Stalinas pasiūlė Lietuvos delegacijai pasirašyti tris sutartis:

1. Vilniaus ir jo krašto perleidimas Lietuvai.
2. Savitarpinės pagalbos sutartis.
3. Lietuvos teritorijos dalies perleidimas Vokietijai.

Kartu Stalinas pareiškė, kad pagal savitarpinės pagalbos sutartį į Lietuvos teritoriją turės būti įvesta apie 50,000 Sovietų karių, ir jie bus paskirstyti strateginėse vietose. Kariuomenė, esą, bus reikalinga tik tol, kol tęsis karas. Dėl Lietuvos teritorijos dalies perleidimo Vokietijai reikalas jau esąs sutartas su Vokietija (L.E. VIII t., 518 psl.).

Urbšys, nustebintas dėl tokių Sovietų reikalavimų, padėkojo už pažadą grąžinti Vilniaus kraštą ir kartu pareiškė griežtą protestą dėl Sovietų įgulų įsileidimo ir dėl dalies Lietuvos teritorijos perleidimo Vokietijai, nes tuo pažeidžiamas Lietuvos suverenumas. Iš tolimesnio pasikalbėjimo su Stalinu ir Molotovu Urbšys suprato,

kad jie savo pasiūlymus nelaiko diskusijų objektu, bet nekeičiamu reikalavimu. Jie pasiūlė Urbšii šias sutartis tuojau pasirašyti. Urbšys griežtai pareiškė, kad jis tokiems pasitarimams ir tokioms sutartims pasirašyti neturi įgaliojimų ir to negali padaryti. Tada jam buvo pasiūlyta susisiekti su savo vyriausybe telefonu, kadangi šis klausimas esąs skubus. Urbšys ir tai atsisakė padaryti. Po to, jau 6 val. ryto, pasitarimai buvo baigti, ir Urbšys tuojau išskrido Kaunan (Merkelis: Smetona, 545 ir 546 psl.).

Lietuvos vyriausybė, apsvarsčiusi Sovietų Sąjungos pasiūlytas sutartis rado, kad jos yra visiškai nesuderinamos su Lietuvos suverenumu ir negali būti priimtos. Kartu apie šį reikalą buvo užklaustas Vokietijos atstovas Zechlin. Jis davė suprasti, kad Vokietija nebereikalauja minimos Lietuvos teritorijos dalies. O bendrai, Vokietija Lietuvai nieko negali padėti. Tai yra vien Lietuvos reikalas (L.E. VIII t., 518 ir 519 psl.).

Esant tokiai padėčiai Lietuvos ministerių taryba, pirmininkaujama respublikos prezidento, nutarė pasirašyti savitarpinės pagalbos sutartį, pasiūlė, kad Sovietų Sąjunga vietoj įgulų paskirtų savo karinę misiją prie Lietuvos kariuomenės štabo. Tokia pat Lietuvos karinė misija turėtų būti ir prie Sovietų Sąjungos kariuomenės štabo. Šioms deryboms paskirta delegacija: pirmininkas — Urbšys, nariai — Bizauskas ir Raštikis. Be to, prie delegacijos buvo priskirti keli ekspertai (Merkelis: Smetona, 546 psl.).

Spalio 7 d. ši delegacija nuvyko į Maskvą ir tos pat dienos vakarą pradėjo derybas su Molotovu ir Potemkinu. Molotovas priešinosi Lietuvos pasiūlymams aiškindamas, kad tas pakeitimas kenktų jau sudarytoms tokioms pat sutartims su Latvija ir Estija.

Kitą dieną posėdyje dalyvavo ir Stalinas. Jis atmetė Lietuvos siūlymą ir sakė, kad priimtas gali būti tik jų pasiūlymas be pakeitimų. Jis užtikrino, kad Sovietų įgulos bus Lietuvoje tik kol baigsis karas ir kad jos reikalingos pačios Lietuvos apsaugai nuo Vokietijos. Tartum norėdamas parodyti savo gerą valią Stalinas sumažino įgulų skaičių iš 50,000 iki 20,000, bet griežtai atsisakė diskutuoti visišką įgulų panaikinimo klausimą. Susidarius tokiai padėčiai, delegacijos nariai — Bizauskas ir Raštikis — spalio 9 d. sugrįžo į Kauną su pranešimu savo vyriausybei.

Lietuvos vyriausybė nebematė kitos išeities, kaip tik Sovietų reikalavimus priimti. Tokį sprendimą darant, buvo galvota, kad Lietuva vistiek lieka nepriklausoma. Laikui bėgant, gal būt, įvyks kokių tarptautinių pasikeitimų, dėl kurių Sovietai turės atitraukti savo įgulas, ir Lietuva vėl atgaus pilną suverenumą.

Po tokio sprendimo spalio 10 d. Maskvoje

įvyko paskutinis posėdis. Šį kartą Sovietai buvo daug griežtesni ir pateikė pasirašyti perredaguo- tą sutartį. Dabar Vilniaus perleidimo ir savitar- pinės pagalbos sutartys buvo sujungtos į vieną. Be to, kas labai svarbu, nebebuvo nuostato, kad jų įgulos bus Lietuvoje tik kol baigsis karas. Į griežtus Urbšio protestus Sovietai nekreipė jokio dėmesio. Spalio 10 d. vakare Urbšys šią sutartį pasirašė (L.E. VIII t., 519 psl.).

Pagal K. Musteikį (Prisiminimų fragmentai, 59 ir 60 psl.), su Sovietais derybas visą laiką vedė vienas Urbšys. Ir tik spalio 9 d. Urbšui į pagalbą buvo nusiųsti Bizauskas ir Raštikis. Jiems buvo pavesta, jei reikėtų, atsisakyti Vilniaus krašto, bet nesutikti su Sovietų įgulomis Lietuvoje. Sovietams nenusileidžiant, Urbšys pasakęs, kad tokiu atveju Lietuva atsisako nuo Vilniaus, bet neįsileis įgulų. Stalinas supykęs pareiškė: "Imsit ar neimsit Vilnių, bet Sovietų įgulos į Lietuvą vistiek bus įvestos".

Kad Lietuvos vyriausybė būtų bandžiusi iš- vengti Sovietų įgulų, atsisakydama Vilniaus, ne- teko užtikti duomenų nei Lietuvių Enciklopedi- joje nei A. Merkeliio knygoje "Smetona". Prie- šingai, Merkeliis savo knygoje (547 psl.) sako, kad svarstant Sovietų įgulų klausimą, Vilniaus kla- simas turėjo labai didelės, o gal net ir lemiamos reikšmės. Pagal Merkeliį, atsisakymas Vilniaus būtų davęs Sovietams progą tvirtinti, kad Lietu- vos politika dėl Vilniaus buvo veidmainiška ir kad dabar Lietuva Vilniaus atsižada. Kadangi Vilnius lietuvių tautai buvo labai svarbus, tai jo nepriėmimas, nors ir iš priešo rankų, būtų ga- lėjęs sukelti tautoje labai stiprią audrą, prieš ku- rią negalima būtų atsispirti ir nepriklausomybę išlaikyti.

Tuojuo po savitarpinės pagalbos sutarties pasirašymo į Lietuvą įėjo Sovietų kariuomenės daliniai ir sustojo sutartose bazėse.

SUOMIŲ-SOVIETŲ KARAS

Prasidėjus II Pasauliniam karui, ir Sovietų Sąjungai stiprinantis Estijoje, Latvijoje ir Lie- tuvoje, nebuvo užmiršta ir Suomija.

Sudarymui geresnės apsaugos Leningradui Sovietai nutarė įsigyti stiprias bazes toliau nuo šio miesto, Suomijos teritorijoje. Todėl 1939 m. spalio 5 d. Suomijos pasiuntiniui Maskvoje buvo pranešta, kad Sovietai nori tartis su Suomija įvairiais klausimais, kurie atsirado kilus karui.

Tik užbaigus derybas su Lietuva, spalio 12 d., prasidėjo pasitarimai su Suomija. Sovietai, be kitko, reikalavo, kad Suomija išnuomotų 30 metų Hanko uostą su apylinke Sovietų armijos bazei, leistų Sovietų karo laivams naudoti Lappohja įlanką, sunaikintų pasienio zonoje esančius įtvir- tinimus. Tuos reikalavimus išpildžius, Suomija

būtų visai izoliuota nuo Baltijos jūrės (P. Žilys: Suomų-Sovietų karas, 29 psl.).

Suomų vyriausybė, apsvarsčiusi Sovietų rei- kalavimus, nerado galimu juos patenkinti ir da- vė savo pasiūlymą, sutikdama perleisti Sovietų Sąjungai kai kuriuos Suomijai neturinčius didė- lės svarbos plotus. Derybos užsitęsė ilgai, bet su- sitarti nepasisėkė. Lapkričio 13 d. Suomų dele- gacija išvyko iš Maskvos namo.

Lapkričio 26 d. Suomijos atstovui Maskvoje buvo įteikta Molotovo nota tvirtinanti, kad Suo- mija artilerijos sviediniais apšaudė vieną Sovie- tų kariuomenės dalinį. Keli kareiviai buvę už- mušti ir dar keli sužeisti. Suomiai tuos kaltini- mus, kaip neteisingus, atmetė.

Lapkričio 27 d. Molotovas pareiškė Suomijos atstovui, kad Sovietų Sąjunga atsisako nuo 1932 m. su Suomija sudaryto nepuolimo pakto, o lap- kričio 30 d. Sovietų kariuomenė pradėjo puolimą (Žilys: Suomų-Sovietų karas, 38, 39 psl.).

Nuo pat karo pradžios Suomija stengėsi karą sustabdyti. Ji kreipėsi į Jungtines Amerikos Valstybes ir į Švediją bei Norvegiją, prašydama tarpininkavimo. Sovietai visai nesileido į kalbas.

Gruodžio 2 d. Suomija prašė Tautų Sąjungos sustabdyti šį karą. Tautų Sąjungos posėdis tam reikalui buvo paskirtas gruodžio 9 d. Sovietai savo atstovo į šį posėdį neatsiuntė. Tuomet, gruod-žio 11 d., buvo pareikalauta abiejų pusių atsta- tyti taiką Tautų Sąjungai tarpininkaujant. Suo- miai sutiko, Sovietai — ne. Po to Sovietų Sąjun- ga buvo pripažinta karo kaltininke. Tautų Sąjun- gos nariai buvo prašomi teikti Suomijai pagalbą (Žilys: Suomų-Sovietų karas, 51, 52 psl.).

Karas abiem pusėm buvo sunkus. Suomiams trūko apginklavimo ir žmonių. Bet jiems lengvi- no uolėtas žemės paviršius, daugybė ežerų ir miš- kų. Taip pat daug padėjo įtvirtinta Mannerheimo linija, kurioje buvo pastatyta 90 fortų (Žilys: Suomų-Sovietų karas, 27 psl.).

Sovietams labai kliudė kelių stoka, pelkės, ežerai. Dėl to jų kariuomenė dažnai susigrūdavo didesniais kiekiais ir būdavo geras taikynys suo- miams.

Laike karo, nors esant ir nepalankioms pri- statymo aplinkybėms, Suomija iš kitų valstybių gavo ne mažai pagalbos. Daugiausiai gauta iš Prancūzijos, Anglijos ir Švedijos: lėktuvų — 252, pabūklų — 860, kulkosvaidžių — 5,000, šautuvų — 490,000, šaudmenų — 22,000,000, aviacijos bombų — 15,700, prieštankinių pabūklų — 280 (Žilys: Suomų-Sovietų karas, 156 ir 157 psl.). Be to, gauta pinigais paskolų: iš Švedijos — 40 mil. kronų ir 10 mil. kronų dovana; iš Eksporto-Im- porto banko — 10 mil. dolerių; iš Jungtinių Ame- rikos Valstybių — 30 mil. dolerių. Be to, Švedijos cukraus fabrikai suaukojo milijoną kilogramų cukraus (Žilys: Suomų-Sovietų karas, 159 psl.).

Nežiūrint gautos pagalbos, karui užsitęsęs, Suomia pradėjo trūkti ginklų ir žmonių. Iš kitų valstybių pagalbos negavo kiek reikėjo iš dalies dėl tų valstybių neskubėjimo, iš dališ dėl to, kad Svedija ir Norvegija nesutiko praleisti per savo kraštą svetimos kariuomenės transportų. O kito kelio nebuvo. Todėl Suomija, švedijai tarpininkaujant, pradėjo bandyti tartis su Sovietais dėl taikos. Galų gale, po ilgų pastangų, derybos prasidėjo ir sutartis buvo pasirašyta 1940 m. kovo 12 d. Sovietai dabar jau daugiau reikalavo iš Suomijos, negu prieš karą. Norėdami taikos, suomia turėjo tuos reikalavimus patenkinti.

Suomija, patenkindama Sovietų reikalavimus, neteko didelės dalies savo žemių, gyventojų ir pramonės. Beto, laike karo jų pačių apskaičiavimu, žuvo apie 25,000 ir buvo sužeista apie 44,000 karių. Sovietų karių, suomių apskaičiavimu, buvo daugiau kaip 200,000 užmuštų ir sužeistų (Žilys: Suomii-Sovietų karas, 160 psl.).

LIETUVOS INKORPORAVIMAS Į SOVIETŲ SAJUNGĄ

Kaip ir reikėjo manyti, Sovietų kariuomenės įvedimas Lietuvon buvo ne vien apsauga prieš galimą Vokietijos agresiją, bet pasiruošimas galutinai Lietuvos, o taip pat Latvijos ir Estijos okupacijai ir įjungimui į Sovietų Sąjungą.

Pasibaigus Suomii-Sovietų karui, Sovietų Sąjunga pradėjo kaltinti Lietuvą sudarytos savitarpinės sutarties nevykdymu ir veikimu prieš jų įgulas Lietuvoje. 1940 m. gegužės 25 d. Molotovas įteikė Lietuvos atstovui Maskvoje notą, kaltindamas, kad Lietuvos vyriausybė grobianti Sovietų karius šnipinėjimo tykslams, juos tardanti, kankinanti ir net žudanti.

Gegužės 26 d. Urbšys įteikė Sovietų atstovui Kaune notą, prašydamas duomenų, kurie palengvintų tardymą ir kartu pranešdamas, kad Lietuvos vyriausybė darys viską suradimui dingusių karių. Gegužės 28 d. Lietuvos vyriausybė pranešė papildomai, kad šiam reikalui ištirti yra sudaryta komisija ir kad vienas Sovietų kareivis jau surastas ir sugražintas į savo dalinį.

Kadangi Sovietai, užuot bendradarbiavę, pradėjo visą šį reikalą pūsti savo spaudoje, Lietuvos vyriausybė nutarė siūsti Urbši į Maskvą galutinam ir pilnam išsiaiškinimui.

Birželio 4 d. buvo gautas pranešimas, kad Molotovas sutinka tartis, bet jis nori kalbėti ne su Urbšiu, o su ministriu pirmininku Merkiu.

Merkiui nuvykus Maskvon, pirmas pasitarimas buvo birželio 7 d. Molotovas, be kareivių grobimo, dabar dar prikišo, kad vidaus reikalų ministeris Skučas ir Saugomos departamento direktorius Povilaitis yra nusistatę prieš Sovietus ir turi būti atleisti. Antšam pasitarime, birželio

9 d., be tų pačių kaltinimų, Molotovas dar pareiškė, kad Lietuva turi sudariusi slaptą karinę sąjungą su Latvija ir Estija, nukreiptą prieš Sovietų Sąjungą.

Birželio 11 d. į Maskvą nuvyko ir Urbšys, nuveždamas prezidento Smetonos asmenišką laišką Sovietų aukščiausios tarybos pirmininkui Kalininui, užtikrinantį Lietuvos palankumą Sovietų Sąjungai.

Į Lietuvos delegacijos paaiškinimus ir pristatytus dokumentus visai nebuvo kreipiama dėmesio, nes Sovietų Sąjungos tikslas buvo ne išsiaiškinti tikrą padėtį, bet, remiantis išgalvotais kaltinimais, pradėti galutinę Lietuvos okupaciją. Rezultatas: 1940 m. birželio 14 d., apie vidurnaktį, Molotovas įteikė Lietuvos užsienio reikalų ministeriui Urbšiui ultimatumą su tais pačiais kaltinimais ir reikalavimais:

1. Ministeris Skučas ir direktorius Povilaitis turi būti atiduoti teismui už nusikaltimus prieš Sovietų įgulas Lietuvoje.

2. Turi būti sudaryta nauja Lietuvos vyriausybė, kuri norėtų ir galėtų užtikrinti savitarpinės pagalbos sutarties vykdymą.

3. Tuojau turi būti išleista Lietuvon neribotas Sovietų kariuomenės skaičius.

Ultimatumo terminas — birželio 15 d. 10 val. ryto. Šis ultimatas Lietuvos vyriausybės buvo gautas tik apie 2 val. ryto. Reiškia, jam apsvartyti liko vos kelios valandos laiko (L.E. VIII t., 520 ir 521 psl.).

Jau 1939 m. rudenį, įvesdami savo įgulas Lietuvon, Sovietai planavo galutinę okupaciją ir stengėsi savo įgulas išdėstyti tam reikalui patogiose vietose!

Atiduodami Lietuvai Vilniaus sritį, jie, matyti, galvojo, kad Lietuvos vyriausybė ir centrinės įstaigos kuo greičiausiai kelsis Vilniun. Todėl jie įkurdino stiprią įgulą Naujojoje Vilnioj. Vyriausybei Vilniun nesikeliant, 1940 m. gegužės 18 d. jie šią įgulą pradėjo kelti į Gaižiūnų poligoną, arčiau Kauno, kur buvo vyriausybė (Merkelis: Smetona, 569 psl.).

Gavus ultimatumą, tuojau buvo sušauktas vyriausybės posėdis pas respublikos prezidentą ultimatumui ir susidariusiai padėčiai apsvartyti.

Pirmieji du ultimatumo punktai aiškiai rodė, kad Sovietai kišasi į Lietuvos vidaus reikalus, jie nori, kad Lietuva pati prisipažintų esanti kalta (Skučo ir Povilaičio atidavimas teismui). Taip pat jie nori Lietuvoje tokios vyriausybės, kuri aklaį vykdytų visus Maskvos įsakymus. Pagal trečiąjį punktą Lietuva turėjo būti pilnai okupuota Sovietų kariuomenės.

Pirmasis dėl ultimatumo pasisakė prezidentas. Jis be svyravimo atmetė Sovietų kaltinimus. Jo žodžiais, galima būtų svarstyti naujos vyriausybės

sybės sudarymo reikalą. Tik ir nauja vyriausybė, pirmoj eilėj turėtų būti priimtina Lietuvai, o ne Sovietams. Ypač prezidentas jaudinosi dėl pirmo ultimatumo punkto — Skučo ir Povilaičio atidavimo teismui. Prezidentas taip pat priminė neseną valstybės gynimo tarybos nutarimą, kad esant iš Sovietų pusės pavojui Lietuvos nepriklausomybei, reikia pasipriešinti ginklu (Musteikis: Prisiiminimų fragmentai, 103 psl.).

Po to, prezidentas paprašė pasisakyti kitus vyriausybės narius. Už ultimatumo atmetimą pasisakė: prezidentas Smetona ir ministrai: Musteikis, Jokantas ir Šakenis. Už ultimatumo priėmimą pasisakė ministrai: Merkys, Audėnas, Bizauskas, Masiliūnas, Tamošaitis, o taip pat kariuomenės vadas Vitkauskas ir buvęs kariuomenės vadas Raštikis: Kovose dėl Lietuvos, II t., 23 ir 24 psl.). V. Šliogeris savė atsiminimuose „A. Smetona žmogus ir valstybininkas“, 139 psl., o taip pat ir Merkelis savo knygoje „Smetona“, 575 psl., nurodo tą patį asmenų pasiskirstymą už ir prieš ultimatumą, tik su tuo skirtumu, kad Masiliūnas ir Tamošaitis svyravo, nebuvo tvirtai nusistatę ultimatumą priimti ar atmesti.

Daugumai pasisakius už ultimatumo priėmimą atrodė ir prezidentas Smetona mažiau tam besipriešino. Tik jis labai jaudinosi dėl Skučo ir Povilaičio likimo. Kartu jis pareiškė, kad protesto ženklai prezidentas turėtų pasitraukti sąaugėnėn vieton. Po šių diskusijų buvo nutarta pranešti Maskvai, kad Lietuva sutinka priimti pirmus du ultimatumo punktus, o dėl trečio punkto nori vesti derybas. Kartu pranešta, kad naują vyriausybę sudaryti pavesta Raštikiui. Tikėtasi, kad Raštikis gal bus Maskvai priimtinas. Taip pat pritarė prezidento pasitraukimui (Raštikis: Kovose dėl Lietuvos, II t., 24 ir 25 psl.; L.E. VIII t., 521 psl.).

Pagal Merkelį, Skučą ir Povilaitį atiduoti teismui daugiausia įkalbinėjo Bizauskas ir Merkys. Pagal juos, jiems nieko per daug blogo neturės būti, nes juk juos teis savas teismas. Bet jie visai užmiršo, kad pagal veikusių Lietuvos įstatymus, Skučui ir Povilaičiui joks kaltinimas negalėjo būti primestas ir kad jų asmenyje, greičiau, buvo Sovietų prasimanytais kaltinimais kaltinama pati Lietuva ir visa Lietuvos vyriausybė. Prezidentas Smetona jokiū būdu nesidavė perkalbamas atiduoti juos teismui (Merkelis: Smetona, 576 psl.).

Kadangi Smetona buvo prieš ultimatumo priėmimą, išskiriant naujos vyriausybės sudarymą, o dauguma vyriausybės narių už priėmimą, jis paskyrė Raštikį sudaryti naują vyriausybę ir pasakė, kad kitų dviejų punktų svarstyme jis nedalyvaus, nors posėdyje ir pasilikis, arba atsista-

tydins, arba paves laikinai savo pareigas ministeriui pirmininkui. Visi posėdžio dalyviai pareiškė, kad prezidentas neatsistatydintų, bet paimtų kuriam laikui atostogų (Merkelis: Smetona, 577 psl.).

Pagal K. Musteikį, taip pat Smetona sutiko tik vyriausybę pakeisti, o pirmo ir trečio punktų nesutiko priimti ir pareiškė, kad protesto ženklai jis savo pareigas perduos ministeriui pirmininkui ir pats išvažiuos. Sakė, kad jam pasilikus, Sovietai priverstų jį pasirašyti įvairius dokumentus Lietuvos subolševikinimui. Tam posėdy, nors balsavimo ir nebuvo, bet visiems pareiškus savo nuomonę, paaiškėjo: 1. Naują vyriausybę sudaryti prezidentas pavada Raštikiui. 2. Su daugumos vyriausybės, kariuomenės vado ir naujai paskirto ministerio pirmininko siūlymu ultimatumą priimti prezidentas nesutinka. 3. Pagal konstituciją prezidentas savo pareigas pavada ministeriui pirmininkui ir pats išvyksta užsienin (Musteikis: Prisiiminimų fragmentai, 106 ir 107 psl.).

Prezidentui Smetonai atsisakius toliau dalyvauti ultimatumo svarstyme, buvo laikoma, kad ultimatumas yra priimtas. Generolas K. Musteikis siūlė maždaug tokį pranešimą Maskvai: „Lietuvos vyriausybė protestuoja prieš Sovietų Sąjungos reikalavimus, kaip visai nesuderinamus su sutartimis, bet, nematydama kitos išeities, jiems nusileidžia.“ Pasisakiusieji už ultimatumo priėmimą išsigando, kad tas gali supykinti Sovietus ir siūlė protestą išbraukti. Tuomet buvo pasiūlytas toks pranešimas: „Nors Sovietų Sąjungos reikalavimai priešingi sutarčiai, tačiau Lietuvos vyriausybė, neturėdama kitokios išeities, su jais sutinka.“

Kadangi visi posėdžio dalyviai buvo labai sujaudinti ir susirūpinę, tai rezultate Maskvai buvo tik pranešta: „Vyriausybė sutinka“ (Merkelis: Smetona, 577 psl.).

Posėdžiui pasibaigus, prezidentas Smetona pasikvietė Skučą ir jam papasakojo jį lietusį tokį skaudų reikalą. Skučas, baisiai nustebejęs ir apsišarojęs, pareiškė: „Naktis nemiegodavau, kad kiti, mano bendradarbiai galėtų miegoti, o dabar mane išdavė. Gal taip ir reikėjo.“

Atėjęs Merkys bandė jį guosti, kad jis bus teisiamas lietuviško teismo. Į tai Skučas atsakė: „Žinia... Neturiu jokiū iliuzijų. Minios teismas kaltins, minia teis, kaip Maskvā norės.“

Pasilikus Smetonai vienam su Skuču, jis patarė Skučui su šeima tuojau bėgti iš Lietuvos. Kiek pagalvojęs Skučas pareiškė: „Nebėgsiu. Išbėgus man, kiti turės atsakyti. Aš ir Povilaičiui sakiau, kad nebėgtų. Kaip bus, taip bus — palieku“ (Merkelis: Smetona, 579 psl.).

(Bus daugiau)

JONAS RŪTENIS

MINDAUGAS

Prologo ir vieno veiksmo opera
(Libretas)

VEIKĖJAI:

MINDAUGAS — Lietuvos karalius, *bosas*
VAIDILA — Vyriausias pilies krivis, *baritonas*
DANUTĖ — Mind. žmonos sesuo, *mezzosopranas*
BITULA — Mindaugo pilies juokdarys, *tenoras*
PIRMAS KARYS — *tenoras*
ANTRAS KARYS — *baritonas*
VYRESNYSIS — *bosas*
PILIES ĮGULA: moterys, vyrai — *mišraus choro dalyviai*
Laikas: MCCLXIII metai; vieta: Vorutos pilis.

Uvertiūrai pasibaigus, prieš uždangą, šviesos apšviestas, stovi karalius Mindaugas. Po kelių orkestro akordų pradeda.

PROLOGAS

MINDAUGAS

Šiapus uždangos, rampos šviesoje, graudulingai

Jaučiu, ateina pabaiga —
Gyvenimo ir darbų,
O jie visi dar nebaigti,
Dar daug svajonių ir sapnų...
Dar daug karionės, bet viltis
Kas kart mažėja valandom —
Kurlink, o mylima mana,
Pasuksi, žeme, Lietuva?!
Norėjau žydinčios šaunios —
Žvaigždžių mėlyneje aukštoj —
Garbės tau troškau nemarios —
Skaisčiosios laisvės amžinos!...
Kviečiau visus aš talkon,
Kviečiau negriauti, bet statyt,
Kviečiau gyvenimo alkon —
Kviečiau manęs paklaustyt...
O jūs visi prieš mane,
Teliaupsinote tik save —
Manoji miršta jau svaja
Ir pančiuos dūli Lietuva...

*Suakmenėja vietoj. Viskas užgesta. Mindaugas dingsta.
Po kelių orkestro akordų — pakyla uždanga.*

MINDAUGAS

Vieno veiksmo opera

Scena padalyta į dvi nelygias dalis. Kairėje — didžioji dalis, pilies kiemas. Dešinėje — Mindaugo menė. Sargybos bokšte du kariai. Vaizdai keičiami šviesos efektais.

PIRMASIS VAIZDAS

Teapšviestas tik bokštas. Kieme tamsu. Valdovo menėje tik vienas, menkas žiburėlis.

Sargybos bokšte vienas iš sargybinių susierzinęs vaikšto, o kitas išispoksojęs į tamsą.

Orkestro palydoje pasigirsta lyrinis vyro balsas

Ar vėjai pūtė,
Ar sodai užė —
Ar naujoj seklyčioj
Staklelės dūzgėi...
Nei vėjai pūtė, nei sodai užė, —
Nei naujoj seklyčioj — staklelės dūzgė...
Verkė mergelė,
Verkė jaunoji —
Bernelį karan
Leisdama...

PIRMAS KARYS

Nustoki!
Negraudenk širdies...
Miegok į meškos kailį įsilupęs,
Kol mamų akys nesimerkia,

Ko! ausis įtempęs,
Kaip kurtas dar būdžiu...

*Paauza. Griausmingai sugaudžia orkestras, žaibuoja —
griaudžia.*

Tilstant

O kokia žvarbi naktis —
Raganiais ir laumėmis patrakus —
Nustoki!
Ir taip jau širdį jauną ėda...

ANTRAS KARYS

Neužginsi...
Jei dainiui posmas sodrus pinas
Kai dalia savąją jis gieda...

Išlaukęs

Matyt prisigiedojo
Kunigaikščiams ir didžiūnams,
Girdamas nebūtus žygius
Už duonos žiauberį
Vargdieniai...

PIRMAS KARYS

Tylėtum nekalbėjęs paiko
Dainių jis vargdieniu laiko...

ANTRAS KARYS

Šimtai kaukų
Tą tavo šneką,
Tu vis didžiūnus užtari,
Kaip brolius,
O jiems karai, midus.
Ir mergos rūpi...

Vėl trenksmas ir žaibas

Ach, žaibai...
Tik skelia, skelia,
O širdį drebulys apėmęs...
Man dedas, vogt slapčiom
Į sodus svetimus atėjom.
Man dedas — aš toks susitepęs,
Kad ir lietus
Nuplauti nepajėgia...
Rankos, —
Žiūrėki, rankos,
Lyg sukretusios krauju
Dar gličios...
Aš mažas, bet baisus, kaip
Žvėris.
Aš piktas,
Įdūkusiai aš piktas —
Mindaugo karys.
Kokios laumės manyje
Susikraustė,
Pasakyk?

PIRMAS KARYS

Baimė!

ANTRAS KARYS

Baimė?

Juokingas tu...

Švilpia vėjas, bet jau šviesėja

Ach, prakeiktoji šlapdriba
Ir vėjas tas patrakęs,

Kaukus
Ir žempūčius į būrį susišaukęs
Puotą kelia!...

Griždamas ir keisdamas toną

Tu sakai baimė!

Dalia!

Kario dalia!

Išlaukęs

Palikus viską...
Širdį iš krūtinės plėšia
Už ką?

PIRMAS KARYS

Iškūlmingai

Už laisvę!

Už laisvę!

Didingi orkestro akordai. Kariai dingsta. Iš tamsių kontūrų išnyra pilies kiemas su vis gausėjančia minia.

ANTRASIS VAIZDAS

Pilies kiemas pilnas žmonių. Visų veiduose ryžtas

MISRUS CHORAS

Už laisvę!

Už laisvę!

Artėdami vis arčiau Mindaugo menės

Anuose toliuose baltuose
Girdėjosi lakštutės čiulbėsios
Rytmečio daina laukuose,
Padangėję svaigo vityrųs.
Debesys atskleidė viską,
Pušys medumi nučiuvė.
Saulės — vakaruose diskas
Viliojo į dausas Lietuvį...
Degė miškas pazarėliais,
Mirkčiojo danguj žvaigždelės.
Dainužė liejos vakarėliais,
Mergino bernai mergeles...

VYRŲ GRUPE

Brolį gerbėme, kaip brolių,
O Jis įsakė juos žudyti!
Žemina visus
Karūna ne sava —
Romos Lietuva!

KITA VYRŲ GRUPĖ (Choras)

Paniekino tautos dievus,
Naujam po kojų puola —
Saviems, lyg šernas įžulus —
Lietuvai prapuolęs...

Verždamiesi prie angos, kuri veda Mindaugo menėn

Šalin valdovą rūstų!
Garbėtrošką, šalin!

VISI

Šalin valdovą rūstų!
Garbėtrošką, šalin!

Mišrus choras, kartodamas kelis kartus, veržliau artinasi prie angos, vyrų grupė užsoka net ant laiptų, pasirodo keli ginkluoti kariai ir juos, sukryžiuodami ilgakočius kirvius, sulauko.

TREČIASIS VAIZDAS

Tas pat pilies kiemas. Įsikaščiauvusi minia grūdasi prie angos. Pro minią prasistumdamas, kai kuriems nuolankiai praleidžiant, atskuba Vaidila jau šaukdamas iš tolo

VAIDILA

Sustokit!
Palaukit —
Dievų vardu
Prašau aš jūsų!
Sustokit!
Atlyžkit... Nurimkit!

VISI

Nebodami

Šalin valdovą rūstų!
Šalin, šalin — šalin!

VAIDILA

Laiptais vedančiais į Mindaugo menę palypėjęs, rankas, su savo lazda, prieš minią iškeldamas

Prašau!
Sustokit!

Išlaukęs

Einu aš pats pas valdovą.
Pranešiu jam mūsų gėlą.
Nedrįskit plėšt šlovės karaliui —
Kas drįsta tam tebūnie gėda...
Nesekami dievų keliai —
Gal ir karalių nesekami:
Pranešiu valią aš valdovo —
Ir man širdis juk nerami...

Garsiai

Tad prašau —
Palaukit!

Atsisuka nuo minios ir eina Mindaugo menės angon, bet sargybą nešantieji kariai, nei žodžio nepratdami, vėl sukryžiuoja ilgakočius kirvius prieš Vaidilą. Minia įsiunta

VISI

Garbėtrošką šalin!
Karalių tą šalin!
Šalin, šalin, šailin!

Dideliu balsu

VAIDILA

Nustokit!

Palengva atsisuka vėl į sargybas

Iškilmingai

Praneškite valdovui,
Kad aš, vyriausias krivis,
Kalbėtis su juo noriu...

Iš lengvo lipa laiptais žemyn. Minia visiškai nutyla. Prie paskutinės palaiptės vėl atsisuka į sargybinius — minia kiek pasitraukia. Gaili, pilna nerimo orkestro muzika palydi šią įtampą. Po valandėlės iš angos išeina vyresnysis ir taria

VYRESNYSIS

Gesinkit pyktį tuč tuojau
Ir išsiskirstykit greičiau.
Karaliaus žodžiais
Įsakau!

Minia susigūžta ir traukiasi; Vaidila, valandėlę išlaukęs ir tiesdamas rankas link menės

VAIDILA

Kaip žolyną žalią
Tave kai žiedą auginau,
Svajas sapnucse brandinau,
O mylimas, berneli...
Tariau, valdovas užaugo mums
Mielosios Vorutos šaunios.
Tiesa ir melas susigrums,
Vardan lygybės amžinos.

Su skausmu

Tariau
Ir apsirikau...
Tariau, išves į saulės tolius
Šlovės didžiu keliu.
Tariau, apgins jis mano brolius
Ir jį už tai myliu...

Su skausmu

Tariau
Ir apsirikau!

Su didele įtampa

Perkūne debesų didingas!
Priimk meldimą maloningai!
Trenk, kad subyrėtų
Skylėtoji kaliausė,
Lyk lietu ašarom nuplauti
Gausiai.
Grūmok ir vis dar bus per maža,
Atimk karaliui žadą...

Piktai ir lemtingai

Vorutai jis amžiams baigtas,
Nes
Jis
Visų
Ir mano
Prakeiktas!

VISI

Prakeiktas!
Prakeiktas!
Prakeiktas!

Iš angos pasipila dešimtis ištikimų Mindaugo vyrų, jėga prasiskina kelią iki Vaidilos. Suima jį ir vedasi angon. Minia kieme traukiasi ir retėja. Iki paskutiniai apleidžia kiemą — orkestras visus išlydi. Tuščia. Viskas tilsta. Kieme sutemsta ir tik kontūrai tesimato.

KETVIRTASIS VAIZDAS

Mindaugo menė. Tėcapšviestas tik kairysis menės kamapas. Dešinėje durys.

Mindaugas stovi už skobnies, nusisukęs į langą.

BITULA

Visi pikti ir iširdę, valdove!

MINDAUGAS

Neatsigrįždamas

Įširdę?!

BITULA

Pats, valdove,

Gerai žinai,
Tavo norams
Nepritaria tarnai...

Atsigriždamas

MINDAUGAS
Neišmanėlių banda —
Pavydo ji pilna.

BITULA
Taigi pavydo,
Mano Karaliau!

MINDAUGAS
Ir tu pavydi,
Juokdary?!

BITULA
O ne, Valdove!
Man garbės perdaug
Čia Vorutoj garsioj,
Šalėlėje gimtoj...
Nepritariu ir aš
Livonijos klastom
Romos apsuptom...

Išlaukęs

Ir dainiui posmo nebebus,
Negarbins jis tuos stabus...

MINDAUGAS
Karalių aukštins!

BITULA
Taigi — karaliaus didžią šlovę,
Bet netokią, kaip tava valdove...

MINDAUGAS
Neišmanėliai visi —
Jums Voruta garsi,
Kai vietinės vien kovos
Ir Mindaugas valdovas.
Išpučiam tuos žygius
Ir dedamės karžygiais...

Išlaukęs

Neišmanėliai visi!

BITULA
Tu susirūpinęs, Valdove.
Apsėdo Tave aitvarai.
Į akis pažvelgti
Mums bijai!...

MINDAUGAS
Lauk!
Visus jus lauk!

Išlaukęs

Bijau...
Kas Jūs?
Tarnai —
Mano tik tarnai!

BITULA
Kurie kaltina tave,
O tu tylėti privalai,
Prakeiktam tu katile.
Nesakyk, matau, bijai —
Nes didžiausioji kaltė,
Tai garbėtroškos kaltė!

MINDAUGAS

Piktai
Nutilk!
Pakarti liepsiu!

*Dramatinę įtampą švelnina giedresni orkestro garsai,
kurie ilgai išilieja į, neva, šokio melodiją.*

MINDAUGAS

Kas tai?

BITULA
Tai skudutininkai moteris.
linksmina...
Danutę pasitinka...

MINDAUGAS

Nustebeš
Danutę?!

BITULA
Taigi, valdove, ji jau čia...
Karališkan glėbin,
Kaip pūkelis, leidžiasi...

MINDAUGAS

Garsiai ir įsakančiai
Nutildyk
Tuos svirplius
Tuč tuoju,
Aš įsakau!

*Bitula skuba durų link, kurios jau visai išryškėja. Ati-
daro duris, tarpdury Danutė.*

Bitula nusilenkia ir dingsta.

Mindaugas, pamatęs ją, nususuka vėl į langą.

PENKTASIS VAIZDAS

Ta pati Mindaugo menė tik daugiau apšviesta.

Stagiai atsikusęs nuo lango

MINDAUGAS

Tu nusibodai man,
Tu sekioji mane.
Negaliu gi būt, nūnai,
Obuolys saldinis amžinai...

DANUTĖ

Žinau...
Nei mėnulio atlaužėle,
Nei berneliu, kur žirgą
Į lankas paleidęs, svaigo...
Aš žinau...
Tu reikalingas sukretimų,
Kurie išjudintų tave —
Šeimos židinėlis,
Tai tik žiezirbelės...
Tau reikia didelės liepsnos,
Tau reikia gaisro!...

MINDAUGAS

Tu persekioji mane!...

DANUTĖ

Aš tik viena
Ir visada tavo kely
Laužą įkurt galėsiu!

MINDAUGAS

Tu piktoji laumė!

DANUTĖ

O, ne,
Tu klysti.
Tik aš galiu lydėt
Karališkam kely...

Apkabink mane,
Priglausk...

Artinasi prie Mindaugo.

MINDAUGAS

Atstok ant visados,
Dvasia piktoji!

DANUTĖ

Nenustodama vilties

Tavo širdy, žinau,
Aš žiedas,
Liepsnojantis, gairvus.
Iš laimės ašaros
Man rieda,
Rytojus toks žavus...
Tavam žibuoklėm
Klotam guoly
Spindėsiu žiežirba žaria —
Karionės amžiams buš
Prapuolę.
Daluzė, tai dalia...

Tiesdama rankas

Ateik, o mylimas,
Aš laukiu,
Išlenkime
Midaus taures.
Žiedelių plaštakėlės
Abu mus
Svaigti šaukia...

Skardus trimitas

MINDAUGAS

Kas tai?!

Isiveržęs pro duris

BITULA

Daumantas prie vartų!
Jie veržiasi į vidų.
Sargybos neatlaiko,
Daugybė jų be saikų!...

Mindaugas valandėlę stovi. Danutė, pasirengusi jau eiti, puola į jo glėbį, bet Mindaugas jos nepriima. Ji suklumpa prie jo kojų.

Tragiškai ir didingai sudunda orkestras, o savo kontūrais ryškėjančiame pilies kieme minia; orkestro properšose

CHORAS

Šalin valdovą rūstų!
Šalin garbėtrošką, šalin!...
Šalin... Šalin... Šalin!

Menėje uskas užgęsta. Mindaugas išeina pro duris, palikęs Danutę suklupusią qsoje.

ŠEŠTASIS VAIZDAS

Pilies kiemas. Jis pilnas žmonių. Jų visų veiduose drąsa ir ryžtas. Jie visi drąsiai veržiasi prie Mindaugo menės angos

CHORAS

Šalin valdovą rūstų
Šalin, šalin, šalin.
Didybę jo išpūstą
Šalin, šalin, šalin...
Laisvi šioj žemėj gimę —
Būsim vis laisvi.
Kovosim nenurimę —
Kol būsime gyvi.
Šalin valdovą rūstų —
Šalin, šalin, šalin.
Didybę jo išpūstą
Šalin, šalin, šalin...

Visu būriu veržiasi angon, bet atšoka atgal, lyg Perkūno trenkti, kai angoje prieš juos pasirodo pats karalius Mindaugas. Visus nurimusius apžvelgęs:

MINDAUGAS

Palaukit!
Atsipeikėkit!

išlaukęs

Žarijos tos, jūsų akyse,
Siutina mane...

Graudžiai

Neišmanot!
Kaip širdį sopa,
Kai jūs visi prieš mane
Už visa gera
Atsimokat
Ir kuriat laužą pragare!...
Regiu, matau
Visus,
Lyg spindulėlį tamsoje
Matau vargus,
Žinau skausmus
Ir naują kelią šviesoje.
Juo privalau
Aš nešti našta
Ir negaliu jau jos
Padėt —
Turiu išnešt ją
į saulę.
Nebėra laiko
Pailsėt.

VISI

Jis vis didybės pilnas.
Vilkas avies vilnom!

MINDAUGAS

nebodamas

Aš vienas tematau,
Baltuose debesų kalnuos,
Laisvę ir laimę.
Matau kiekviename
Žydinčiam krūme,
Laukuos ir miškuos —

Vainiklapy gėlės
 Ir smilgoj pakelės...
 Žinau, nušvis saulė
 ir įsižiebs
 Laisvieji žiburiai,
 Toliuose paskęs
 Pikti dundėjimai
 Ir į ežerus gilius
 Nugrims juoda,
 Klaikioji neviltilis naktis...

Garsiai

Sakykit,
 Kaip į jus kalbėt,
 Kaip man šaukt! —
 Išėjus į kryžkeles
 Talkon!
 Lietuvos garbei
 Ir didybei!?

VYRŲ GRUPĖ

Taip kalbėdamas
 Tik aukštini sa ve.
 Bet atmink, valdove,
 Daumantas už vartų su vyrija!

MINDAUGAS

Piktai

Tik jūs man visi sakote,
 Kad aš žmogum nesmi daugiau.
 Jūsų akyse aš tik
 Garbėtroška išdidus!
 Jūs tariate ir sprendžiate!
 Bet aš noriu visų paklaust:
 Kas jums davė teisę
 Kaltinti Karalių?!

*Minia byg susigūžta ir byg traukiasi
 Vis kylančiu balsu*

Aš gi siekiu ko, noriu,
 Ko visą gyvenimą troškau...
 Sakot — paniekinę kitus
 Lipau per mirusių aukštybėn!
 Tėviškę ir šventąją ugnį,
 Krivius ir vaidilutes
 Ir viską.
 Viską! —
 Dabar galiu kalaviju
 Sukapot
 Ir sudegint —
 Net Vorutą kryžiuočiams atiduot.
 Tad ko aš dar laikiu!
 Vainiką —
 Ant galvos, Karaliau!

Mirtinoj tyloj

Tariat, gėrėkis užsidėjęs,
 O Lietuvos laukai
 Kraujuose maudysis.
 Pašvaisčių išgąsdinti
 Vaikai klyks,
 O motinos

Prakeikusios rankas gražys...

Su dideliu skausmu

Kvatokis...
 Karaliau!

VYRŲ GRUPĖ

Paikai šneki, valdove,
 Bereikalo į mus!
 Nuo tų šnekų, juk niekad
 Voruta nežus!

MINDAUGAS

Aš mintijau:
 Šimtus metų mes būsime
 Maži,
 Savo kjaute užsidarę,
 Atėjūnų niokojami.
 Tai kas man Vorutos garbė —
 Jei žemė be garbės!
 Jūs sakote, kad aš,
 Mindaugas,
 Trokštu karališko vainiko.
 Ne!
 Šimtai kaukų, ne!
 Karaliaus reikia
 Lietuvos garbei ir didybei!
 Niekas nesudrebės
 Prieš Mindaugą,
 Bet visi drebės prieš Lietuvos
 Karalių!
 Todėl vainiką tą aš deduos —
 Nes, tikiu,
 Lietuvos garbei!
 O jūs pastojat kelią!
 Atleiskit man visi —
 Atleiskit —
 Karaliaus vainiko
 Aš sieksiu ir pats save užmiršęs.
 Nes niekadosi!
 Nei valandos,
 Nėgaliau užmiršti Lietuvos!

*Pasisukęs eina atgal angon, bet prie jo supuola Dau-
 manto kariai, suima ir vedasi menėn.*

VYRŲ GRUPĖ

Sąmyšyje

Sudiev, Karaliau!

KITA GRUPĖ

Prakeiktas būdamas,
 Nėsi valdovas —
 Sudiev, Karaliau!

VISI

Šalin, šalin
 Valdovą rūstų,
 Garbėtrošką šalin!
 Šalin, šalin, šalin!

SEPTINTASIS VAIZDAS

*Tame nepaprastame sąmyšyje, pro angą, išsoka palie-
 gęs, kuprotas — BITULA. Iškelia rankas ir puola mi-
 nion. Minia pasitraukia, o jis, parkritęs ant žemės, rauda.*

Tas pat pilies kiemas. Visi sužiūrę į verkiantį Bitulą. Staiga, Bitula pašoka perimtas skausmo, atmiešęs gesti-kuliaciją su pilies juokdario pareigom, švaistydamasis, tragiškai išgyvendamas, gąsdindamas, bet tvirtas ir ryž-tingas

BITULA

Švietė saulelė maloninga
Vis į Vorutą svetingą.
Garsėjo ši pilis garbe,
o dabar jau ji karste...
Valdovą
Jūs nužudėt —
Karaliaus
Mindaugo nebėr!...

VISI

— Ką šneka jis?!
— Ką jis čia kliedi?!
— Nauja buitis
— Pas mus atriada...!

BITULA

Valdovą
Jūs nužudėt,
Karaliaus
Mindaugo nebėr...

Suklumpa ir keldamasis — sarkastiškai

Cha-cha-cha!

Liūdnei, lyg pametęs protą

Šviesi saulelė maloninga
Vis į Vorutą svetingą.
Garsėjo ši pilis garbe,
O dabar jau ji karste...

Garsiai

Cha-cha-cha!

Nusivirta į žmones

VISI

— Suimt ir jį!
— Kerėplą, tą!
— Gana juokų!
— Gana, gana!

Jo suimti niekas nedrįsta. Bitula keldamasis, pašiepian-čiai

BITULA

Šviesi saulelė maloninga
Jau ant Vorutos garbingai —
Daugiau ji niekad nešvytės —
Pilis ta liko be garbės...

Versdamasis per galvą

Cha-cha-cha!...

VISI

Piktai

Suimkit senį,
Tą kuprotą —
Juk, matot, jis
Neteko proto!

Atsikeldamas

BITULA

O, ne!
Suimti laisvo nebegalit,

Nes laisvė jau ne jūsų valioj.

Nužudėte karalių!

Karaliūną!

Lietuvos didžiūną!

Isižeidę ir nustebę

VISI

M e s ? !

BITULA

J ū s !

VISI

Jis kliedi,
Jis kliedi,
Jis kliedi —
Bitula, kur gi tu riedi?

Nusikamavęs, bet dar visas jėgas sukaukęs — rimtai

BITULA

O, ne!
Juk tai tikra tiesa —
Užgeso Vorutoj šviesa!
Tamsybėj viskas skęsta —
Rūstybė didi bręsta...

Garsiai

Klausykite, kaip dunda,
Perkūnas jau pabunda!

Orkestras nepaprastai sudunda, o ilgainiui išsilieja į majestotišką muziką. Tuo metu iš Mindaugo menės angos išnešama Mindaugo vėliavė.

VISI

Nustebę

Karaliūs mirė!
Teisybę sakė...

Bitula prasimuša pro žmones ir kniūpščias krinta po vėliava.

VISI

Didžiai rūsti
Mums ši diena,
Pilna karionės
Ir gėlos.
Nejau tamsybė
Amžina
Mumyse
Nuolatos bujos?
Mes permaldaut turim dievus,
Atpirkt kaltes savo visas.
Tegul garbingas—įstabus
Valdovas naujas atsiras...
Atleisk kaltiems
Visas kaltes,
Atskleisk erdves
Savo šviesias,
Praamžiau,
Meldžiame Tave:
Priimk jo dvasią
Pas save.

Visi nulenkia galvas. Kiti net klaupiasi.

Įeidžiasi juoda uždanga, o ant jos ryški karūna.

U Ž D A N G A .

ŽYGIS Į KURŠĄ

(Vikingų audrai siaučiant)

Z. RAULINAITIS

(Pabaiga)

Kad Olafui teko būti aisčių, o ne estų belaisviu spėjo jau suomių kalbininkas prof. J. J. Mikkola, kuris informuodamas kalbininką V. J. A. Kiparskį, tyrinėjusį tų laikų Baltijos kraštų istoriją, paminėjo jog tie jūrų piratai viename sagos nuoraše pavadinti *Eistr* vardu. Be to, *Rekon* (*Rekon*) esąs, anot Mikkolos, lietuviškas vardas, tai Rykonė, rykio žmona.¹⁰

Iš jaunesniųjų istorikų Olafu nelaisvę tyrinėjo vokiečių H. Jaenichen. Jis rašo: "Islandiečių literatūroje yra, bendrai, priimta, kad Olafas Trygvasonas, vėlesnis Norvegų karalius, vaikas būdamas, pakeliui į Rusiją, buvo patekęs nelaisvėn ir daug metų praleido "*Eistland*" krašte... kur, gi, tas *Eistland* ieškotinas?... Čia norėčiau pasvarstyti, ar tik Olafas nebuvo laikomas nelaisvėje Eistlande—Prūsuoje. Už tai kalba, tarp kitų, šie faktai:

Olafu motina Astrida, tuo pat metu pakliuvusi nelaisvėn, buvo Lodino rasta Vendų krašte ir išpirkta. Iš Prūsų ji lengvai galėjo patekti į Vendų (kaimynystėje) kraštą, tuo tarpu iš Estijos — vargu.

Kristnisagoje pasakojama, kad Olafą Trygvasoną suradęs Thangbrandas Venduose. Jei Olafas pakliuvo nelaisvėn kur nors prie Dancigo, tarp Vendų krašto ir Prūsų, šis prieštaravimas (su kitomis sagomis) lengvai išaiškinamas.

Kalbininkai turėtų nustatyti ar sagoje minimi vardai: Klerkr, Klerkon, Reas (kitur Eres, arba Heres), jo žmona Rekon (Rechon) ir jų sūnus Rekon (Rekni, Rekin) yra estiškai finiški, ar prūsiški...¹¹

S. Daukantas nė neabejojo, kad Olafą Trygvasoną, kartu su motina, nelaisvėn paėmė aisčiai, anot jo, žemaičiai.

"Žinoma yra, jog dešimtamėje amžiuje žemaičiai, kariaudami su žuvėdais, buvo sugavusys jų karalienę, kurią paskuo žuvėdų prekėjis atpirkęs nuo jų nebręžino jos karaliui, nes pats sau už žmoną paturėjo; garsus taip pat tos žmonos sūnus Olavas, paskuo žuvėdų karalius ir šventasis [čia Daukantas sumaišė jį su vėlesniu karaliumi Olafu Haraldsonu, kuris pateko į šventuo-

siaus. Z.R.], paimtas į nevalią nuo žemaičių atvejų atvejais, tris kartus buvo išvaduotas: vieną kartą už sermėgą, antrą kartą už ožką, trečią kartą už pinigų." (Būdas, 1954 m. 285 p.)¹

Sutikus, kad Olafas Trygvasonas buvo patekęs aisčių-prūsų (*Eistr*) nelaisvėn, dar lieka išsiaiškinti Sigurdo kelionė į Eistlandą, būk tai, kraštą Naugardo valdovo Vladimiro, Sviatoslavo sūnaus (mirusio 1015 m.) duoklininką. Į kokią Eistlandą jis nuvyko?

Nėra istorinių ar kitokių duomenų rodančių, kad prūsai būtų mokėję kokią duoklę Naugardui X amž. ir prieš tai. Tačiau, galima daleisti, kad dabartinės Estijos sritys yra tą darę, nors kai kurios jų, greičiau, yra mokėję duokles Pskovui ar Polockui.

Todėl ir Olafu Trygvasono sagoje bus sujungti du pasakojimai, būtent, Olafu nelaisvė Eistlande - Aisčiuose - Prūsuoje ir duoklės rinkimas iš suomių genčių Eistlande — Estijos krašte. Vėlesnieji sagų perpasakotojai, o ypač perrašinėtojai, matyti, neskirdami Aisčių krašto nuo Estų, suplakė tas dvi tradicijas į vieną pasakojimą. Ta saga, ar jos nuorašas, kuriame Olafas randamas Venduose, atrodo, bus istoriškesnė.

Ištrauka iš sagos apie Olafu nelaisvę yra tuo įdomi, kad patvirtina jog ir aisčių X amž. būta neblogesnių jūrininkų ir neblogiau sugebėjusių vikingauti už pačius varingus-vikingus. Karinių jūreivių tradicija, prūsų kiltys, kaip ir kuršiai, pradėta nuo senų laikų, dar gerokai prieš Bravalos mūšį, VIII amž. viduryje, tęsė dar keletą šimtmečių.

Baigiantis X amž., gal jau paskutiniaisiais metais, jarlas Erikas, Hakono sūnus, Olafu Trygvasono priešas, negalėdamas grįžti į Norvegiją, bastėsi po svetimus kraštus ir vertėsi vikingo-plėšėikos amatu. Daugiausia veikė jis Baltijos pakrantėse. Heimskringloje apie jo žygius rašoma:

"90 sk. Rudeniop jarlas Erikas buriuodamas grįžo į Švediją ir ten išbuvo dar vieną žiemą. Pavasarį, tačiau, jis paruošė savo laivus ir išplaukė į Rytų kraštus. Atvykęs į karaliaus Val-

damaro karalią jis pradėjo plėsti ir žmones žudyti ir deginti viską pakeliui, taip naikindamas kraštą. Atvykęs prie Aldeigjaborgo (Ladogos) jis apgulė miestą ir jį paėmė, daug žmonių išžudėdamas. Jis sugriovė ir sudegino visą pilį. Po to, jis siautėjo po visą Gardarikio valstybę skersai ir išilgai nešdamas jai karą... Šiame žygyje jarlas Erikas išbuvo penkias vasaras. Grįždamas iš Gardarikio jis karu nusiaubė Adalsyslą ir Eysyslą (Adalsysla, tai Estijos sritis priešais Oeselio salą, kuri pati buvo vadinama *Eysysla*, t.y., salinė mokesčių sritis. Z.R.), kur jis paėmė keturis danų vikingų laivus išmušdamas visus vyrus buvusius juose. *Banda drapoje taip sakoma:*

*Girdėjau kaip išlaidus auksu
Karys nusiaubė dar kartą
Sasiaurį tarp salų
Iečių kunigaikštis, Erikas.
Kalaviu smogdamas kunigaikštis
Keturis vikingų laivus
Paėmė ir karžygiškai pasižymėjo.*

*
*Karo laivų valdytojas
Pamirkė kalavių gaūtų kraujuje
Vos paspruko ūkininkai
Nuo karingo jarlo.
Jis išiveržė į dvi sritis (sysel)
Pergalingai perėjo jas
Sumušdamas karių būrius
Dievų globoj apvaldęs kraštą.¹²⁴*

Olafas Trygvasonas, Norvegijos karaliumi tapęs, pasistatė sau tikslą apkrikštyti Norvegiją ir Islandiją. Jis ir yra žinomas istorijoje kaip Norvegijos atvertėjas į tikrąjį tikėjimą.

Pastatęs pirmąją bažnyčią Norvegijoje, jis pavedė ją savo dvaro kapelionui Dankbrandui, kuris, atrodo, buvo daugiau linkęs vikingo žygiams, kaip apaštalavimui:

“Ten saloje, jis pavedė Dankbrandui rūpintis bažnytinėmis pareigomis ir suteikė jam ūkį ir žemės. Tačiau jis buvo išlaidžiai duosnus ir tas turtas buvo labai greitai išekvotas. Tada jis įsigijo karo laivą ir vykdė karinius žygius prieš pagonis, plėšdamas plačiai aplinkui ir grobiu išlaikydamas savo karius...”¹² Be abejo, tų jo plėšiamų pagonių tarpe buvo ir aisčių kiltys.

Be jau minėto Ėgilio, dar ir kiti islandiečiai, tęsdami savo tėvų ir protėvių (norvegų) tradicijas — vikingauti, dažnai užsukdavo į Baltijos jūrą. *Landnamabok*, arba Islandijos apgyvendinimo aprašymas, mini vieną kitą islandietį vykusį vikingų žygiui į Baltiją:

“Skutadar-Skeggi buvo kilnus vyras Norvegijoje. Jo sūnus buvo Bjoernas, pramintas Kaili-

Lietuvio karys X a., (Laiviai). Rekonstrukcinis piešinys.

niu Bjoernu, nes buvo keliautojas į Naugardą (pirklys, prekyvės voverių, bebrų ir sabalų kailiais). Kai jam prekybinės kelionės įkyrėjo, jis nuvyko į Islandiją ir pasiėmė žemės Midfjorde ir Linakradale. Jo sūnus buvo Midfjordo-Skeggis, labai karingas ir daug keliavęs vyras. Jis plėškavo Baltijoje ir kai grįžo iš Rytų, sustojo Daniijoje prie Zėlendo. Išlipęs į krantą jis įsilaužė į Hrolfo Krakio [legendinio Danų karaliaus, Z.R.] pilkapį ir iš jo pasiėmė karaliaus Hrolfo kardą Skoefnungą ir Hjalčio [vikingas, didvyris. Z.R.] kirvį ir daug kito turto...”¹²

Puikioje Njalo sagoje vaizdžiai pasakojama apie du brolius vikingus, Gunarą ir Kolskegą, kurie Norvegijos ir Danijos pakrantėse kovodami su kitais vikingais (apie 970 m.) atsidūrė Baltijoje:

... "Pagaliau [po ilgesnės kovos. Z.R.], Gunaras ir Kolskegas įlipo į laivą, kurį gynė Vandilis ir Karlis. Kolskegas skynėsi kelią išilgai vieno laivo borto, Gunaras — išilgai kito. Vandilis išėjo pasitikti Gunarą ir smogė jam, tačiau jo kalavijas kliudė skydą ir įstrigo. Skydą pakreipdamas Gunaras nulaužė jo kalaviją prie pat rankenos. Tada Gunaras smogė atgal. Vandiliui atrodė lyg jį kapojo trys kalavijai iš karto ir jis neišmanė kaip gintis. Pagaliau, kalavijas perkirto jam abi kojas. Tuo tarpu Kolskegas pervėrė Karli ietimi. Po mūšio jie paėmė daug grobio ir nuburiavo į pietus, Danijos ir tolyn — Vendų krašto link. Iš ten jie pasuko į rytus — į Smalandą Švedijoje, ir kur tik susikaudavo, ten laimėdavo. Tą rudenį jie negrižo, o sekančią vasarą nuburiavo į Revalį, kur susidūrė ir susikovė su vikingais, juos sumušdami. Po to, jie nuvairavo į rytus į Oeselio salą ir inkarus įmetę kuri laiką stovėjo salos iškyšio dengiami."¹³

Čia minimas vikingas Kolskegas, vėliau būdamas Danijoje, apsikrikštyjo. Iš ten nukeliavo į Rusę ir į Konstantinopolį, kur tapo imperatoriaus varingų gvardijos vadu.

Kaip plačiai X amž. pabaigoje siautėjo vikingai-varingai, parodo ir islandiečio Thorkelio Pagyrūno atvejas, toje pat Njalo sagoje atpasakotas:

"Thorkelis Pagyrūnas buvo keliavęs po svetimus kraštus ir įvairiose šalyse pasižymėjęs: Jaemtlando miškuose jis užmušė plėšiką; po to, jis nuvyko į Švediją ir susidėjęs su Soerkviru Senuoju plėšė Baltijos kraštuose. Kartą, prie *Balagardssida* (vienų tyrinėtojų nuomone tai Suomijos pietinė pakrantė, tačiau, tikriausiai tai Pamaro Belgardo pilies sritis, pajūryje), vakare, Thorkeliui teko atsinešti vandens. Ten jis susitiko su jūrine baidykle ir ilgai gynėsi nuo to žvėries, kol pagaliau jis tą jūrų baidyklę užmušė. Iš ten jis nuvyko į Adalsylą (Estijoje), kur jis nudėjo skraiduolį slibiną. Po to, jis grįžo į Švediją, iš ten į Norvegiją ir pagaliau, į Islandiją. Savo didžius žygius jis liepė išskaptuoti savo miegamajame ir savo aukštojoje kėdėje."¹³ Atrodo, jog šiam vikingui neveltui buvo duota Pagyrūno pravardė.

Kai kurie norvegų vikingai, pasibastę po pasaulį, pasiekę Bizantiją stovavo imperatoriaus karinén tarnybon. Kiti — pagarsėję savo žygiais — grįždavo į namus. Dar kiti, žūdavo kovose, arba mirdavo pakeliui.

Atitaisome: šio str. pirmąją dalį spausdinant vasario nr., 47 psl. paskutinė pastraipa: "Kas traukė Haraldą Grenlandietį vykti į Švediją..." ir t.t. išskrito iš savosios vietos 46 puslapyje, I skiltyje, kur turėjo tilpti prieš pastraipą prasidedančią: "Karalių Haraldą tada slėgė sunkios mintys..."

Thorvaldas Kódransonas, po jūrinio mūšio ties Svoldo sala, kuriame, 1000 m. žuvo norvegų karalius Olafas Trygvasonas, po kelionių, kurių metu jis aplankė Palestiną ir Bizantiją, grįždamas atsidūrė Polocke: "Thorvaldas mirė Rusioje prie Polocko; jis ten buvo palaidotas ant kalnelio prie Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios, ir yra laikomas šventuoju."¹²

Polocke vikingai jausdavosi kaip namuose, nes ten yra buvusių varingų valdovų. Yra žinoma, kad apie 980 m. ten valdė varingas Rogvolodas, atvykęs iš užjūrių. Prieš šį Rogvolodą kariavo Naugardo Vladimiras-Valdamaras. Jo žygyje, įvykusiame 980 m., būk tai dalyvavę ir čiudai-estai, Naugardo duoklininkai (Nestoras).

Nuo danų ir norvegų vikingų neatsilikdavo ir švedų varingai puldinėdami Baltijos kraštus, tik apie juos sagos mažai ką tepasakoja. Jų žygių paminklai tai akmenys su rūnų įrašais. Tų paminklinių akmenų ypač gausiai yra išlikusių iš sekančio — XI amž. Tačiau yra vienas toks akmuo rastas Vestergotlande, išlikęs iš X amž. pabaigos. Jo įrašas skamba taip: "Kofis pastatė šį akmenį savo sūnaus Olafo, labai garbingo *draengr*, atminimui. Jis buvo Aisčiuos (*estlatum*) užmuštas. Hvirđhras iškalė rūnas." Kryžiaus ženklas iškaltas akmenyje ir sena rūnų rašyba rodo akmenį pagamintą, vadinamais, misionoriniais laikais, t.y., prieš 1000-tuosius metus.⁷ (*Draengr* neverčiamas žodis, skamba kaip liet. — "draugas"). Kai kurie tyrinėtojai *estlatum* verčia į Estiją. Tačiau X amž. dabartinė Estija dar vis tebuvo vadinama atskirų jos sričių vardais, tada dar nebūta bendro vardo visai Estijai.

LITERATŪRA

1. S. Daukantas, Būdas senovės lietuvių Kalnėnų ir Zėmaičių, 1954.
2. Die Geschichte vom Skalden Egil, Thule 3, 1963
3. Die Geschichte von den Orkaden, Daenemark und der Jomsburg, Thule 19, 1966
4. Snorre Sturlason—Heimskringla, by E. Monsen, 1932
5. Saxonis Gesta Danorum, Saxo Grammatīcus, t. I, 1931
6. Langebek, Scriptores Rerum Danicarum I, 1772
7. A. Ruprecht, Die Ausgehende Wikingerzeit im Lichte der Runeninschriften, 1958
8. Groenlaender und Faeringer Geschichten, Thule 13, 1965
9. The Saga of King Olaf Tryggwason, translated by J. Sephton, M.A., 1895
10. A. Brackmann & C. Engel, Baltische Lande, I Band, 1939
11. H. Jaenichen, Die Wikinger im Weichsel- und Odergebiet, 1938
12. Islands Besiedlung und aelteste Geschichte, Thule 23, 1967
13. Njal's Saga, translated by Magnus Magnusson and H. Palsson, 1960
14. Monumenta Poloniae Historica I, 1946

Vasario 24—Estų tautinę dieną prisimenant

Ištraukos iš knygos "ESTIJA"

(Viktoras Čečeta, Kaunė, 1937)

Nelengva buvo nuraminti estus, nelengva buvo juos ir valdyti. 1223 m. kilus tarp vyskupo Alberto ir kalavijuočių ordino nesantaikai, sukilo beveik visas kraštas. Vokiečiai sutramdė estus ir 1227 m., suorganizavo didelį kryžiaus žygį, užėmė ir Saremos (Saarema-Ezelis) salą, kuri ligi tol buvo išlikęs vienintelis laisvas estų kraštas. Nėjauku buvo vokiečiams tokiaje uždaramame krašte, ir jie sumanė "pavergti visą Baltijos kraštą iki pat Rytprūsių, norėdami susisiekti su Rytprūsio-šė prasidėjusia vokiečių kolonizacija." (Prof. Uluots). Tuo tikslu jie ėmė atkakliai kariauti su Lietuva. Bet 1237 m. kalavijuočių ordinas, dėl katastrofiško pralaimėjimo su lietuviais ir žiemgaliais ties *Saule*, buvo priverstas prisijungti prie teutonų ordino. Nuolatiniam karams iš Vokietijos atgabentų karių neužtekdaavo, todėl vokiečiai turėjo apginkluoti kiek ir pačių estų. *Tačiau ties Saule estai staiga atsisakė kautis su lietuviais*, o 1343 m. nukreipę ginklą jau prieš pačius vokiečius — suruošė dar vieną didelį sukilimą.

* * *

Ateiviai (vokiečiai) Estijoje sudarė krašto gyventojams priešingų interesų luomą, ir todėl kraštas negalėjo tapti rimta tarptautine jėga: kiekvienas kiek rimtesnis pavojus priversdavo vokiečius pasiduoti (už teisę valdyti estus) kuriai nors stipriausiai valstybei. Taip antai, XVI a. ėmus pulti Baltijos kraštus Maskvos carui, Livonijos riteriai pasidavė *Lietuvai*, pavesdami jai, be kitų, ir estiškąsias Tartaus, Viljandžio ir Pernavos žemes. Kai 1558 m. Maskva užpuolė Livoniją, veltui ji tuomet šaukėsi pagalbos prieš rusus Vokietijoje, Danijoje, Švedijoje ir Lenkijoje: nė viena šių valstybių nesidomėjo Livonijos likimu; tik Lietuvai parūpo, kad to krašto uostai, kuriems to meto Lietuvos dalis buvo natūralus užnugaris, nepatektų kitų valdžiai, ir 1561 m. lapkričio 28 d. Vilniuje, atvykus ten ordino magistrui ir Rygos arkivyskupui, Lietuva su Livonija sudarė unijos sutartį. Sąjungininkė Lenkija, anksčiau atsiskiusi teikti Livonijai pagalbos, paliko nuošaly. Lietuvos hetmonas M. Radvila 1564 m. sumušė rusų vadą Šuiskį, o didžiulė rusų kunigaikščio Serebriannij kariuomenė, pasak rusų istoriko Liubavskio, vos išvydusi lietuvių kariuomenę, pabėgo, apimta paniškos baimės. Lietuva pastatė savo kariuomenę Livonijoje, į kurią M. Radvila

ižengė jau 1561 m. Lietuviai tuoj pamatė, kad kraštas nusilpęs, dėl didelės socialinės nelygybės ir vietos gyventojų engimo, todėl, kiek karo aplinkybės leido, ėmėsi reformų. Krašto nebegalima buvo palikti toliau vokiečių rankose, juoba, kad daugumas vokiečių kariavo priešų pusėje; todėl nuo 1566 m. šalies administracija sulietuvinama, lietuviai Livonijoje gauna žemių. Estijos istorijoje lietuvių valdymas minimas geruoju, ypač dėl to, kad tada į Estiją atvykusių jėzuitų dėka pirmą kartą mokyklų durys atsidarė ir estų vaikams, tuo tarpu kai anksčiau mokslas tebuvo priemas vien vokiškajam bajorų luomui. Be to, kai Livoniją valdė žemaičių storasta Jonas Katkevičius, nuosavybės santykiams krašte išaiškinti buvo atlikta vadinamoji žemių revizija, kuri, kaip sako prof. Uluots, "turėjo didelę reikšmę Estijai, nes sudarė pagrindą valstybinei valdžiai įsikišti į riterių baronų savivaliavimą ir palaikyti estų ūkininkų reikalus." Į Lietuvos valdomą estų dalį atsikėldavo gyventi estų ir iš švedų valdomųjų žemių ir net rusų iš Rusijos kraštų (prof. Uluots). Be to, jėzuitai ypatingai paskatino krikščionybės išgalėjimą estuose, kurie nors ir buvo jau krikštyti prieš 300 metų, bet iš tikrųjų tebebuvo krikščionybei visai svetimi (prof. Kruus). Tačiau ne visas reikalingas reformas Livonijoje galėjo atlikti lietuviai. Garsiosios lenkų bajorų valstybinės anarchijos gangrena pamažu persimetė ir į lietuvių bajorų sluoksnius. Lietuvio valstybiškumas turėjo kapituoliuoti prieš lenkiškąją Lietuvos bajorų demoralizaciją Liublino unijos pavidalu: ją lenkai pasiekė 1569 m., pasinaudodami dideliu Lietuvos išitraukimu į karą su Maskva už Pabaltijo rytus, kurių ginti lenkai visai nepadėjo.

Lietuvių lenkų valstybės centralinė valdžia tolydžio silpnėjo: ji nebegalėjo kiek reikiant įsikišti į bajorų santykius su kaimiečiais estais, ir šie vėl turėjo būti palikti vietos valdžios organų, t.y. pačių bajorų, nuožiūrai. 1582 m. Lietuva - Lenkija sudarė taiką su Maskva, kuri atsisakė nuo Pabaltijo rytų, bet Livonija išbuvo lietuvių - lenkų valdoma tik ligi 1625 m. Įsistiprinę šiaurinėje Estijoje, švedai toliau įsigėidė pasiimti sau ir Livoniją, kurią jie galutinai gavo, po Lietuvai - Lenkijai nepasisekusio su jais karo, 1629 m. Altmarko paliaubomis.

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

ŠAULIŲ SAJUNGOS SPAUDOS IR KULTŪROS FONDAS

1970 m. rugsėjo 5-6 d., LŠST c.v. nutarimu, buvo įsteigtas Spaudos Informacijos Fondas. Tikrumoje tai — SPAUDOS IR KULTŪROS FONDAS! Visos kuopos ir pavieniai šauliai ir šaulės per spaudą buvo kviečiami tą Fondą paremti savo aukomis ir įnašais. Kolkas Fondas gyvas tik dviejų kuopų ir šešių pavienių šaulių dėka!

Pajamos: Kęstučio šaulių kp., Rūcinė, Wisc. — 25 dol.; š. gen. K. Mūsaitis, Čikaga, Ill. — 10 dol.; š. P. Gulbinskas, Vl. Pūtvio šaulių kp., Torontas, Ont., Kanada — 20 dol.; š. Vladas Mingėla, Detroit, Mich. — 15 dol. ir Juozas Tamošiūnas, Detroit, Mich. — 100 dol. Tuo būdu 2 kp. ir 6 pavieniai šauliai suaukojo 670 dolerių!

Centro valdyba nuoširdžiai dėkoja šiems mecenatams. Ačiū visiems bet kuo prisidėjusiems prie šio Fondo ugdymo. Tenelieka nė vienos kuopos ir nė vieno šaulio neprisidėjusių prie Spaudos ir Kultūros Fondo ugdymo! Tikiu, kad šio Fondo reikšmė, kiek vėliau, bus suprasta ir steigėjų au-

manymas bus tinkamai įvertintas. Turėdami daugiau pinigų, būsimę įgalinti daugelį svarbių svajonių nukelti iš šviesaus dangaus ir paversti šauliškėmis kultūrinėmis — lietuviškomis vertybėmis.

Išlaidos: Kąbant apie išlaidas, — pajamas buvo suderintos ir išlaidos. Uolių šaulių laikraštinių kuopų apdovanojimo blankų išspausdinimas atsiėjo 12 dol.; LŠST c.v. sudarytoji komisija apdovanojo 3 šaulius ir šaules: vieną šaulė gavo 100 dol., vienas šaulys gavo 75 dol. ir vienas — 50 dol. Iš visų išlaidų padaryta 237 doleriai. Spaudos Informacijos Fonde liko grynais: 433 doleriai.

Noriu paberti keletą savo minčių. Kodėl man rūpi šio Fondo stiprinimas? Gal nepakankamai esu nušvietęs šauliškojo Fondo siekimus? Aišku, broliai ir sesės, sunku kalbėti apie reikalą, kuris primena pinigą... Pinigas, visad buvo jautrus dalykas. O tuo tarpu visi kultūriniai reikalai surišti su pinigais. Šaulių sąjunga, bijodama išleisti dolerį, turi toli nuod kultūrinių užmojų: nuo konkurso (noveles, apysakos, dainų) rengimo. Sumanymų turime daug, bet pinigų — ne! O sauso nieks neklauso... Tačiau mūsų šaulių yra jau nemaža. Keli tūkstančiai organizuotų, susipratusių šaulių, jei supras reikalo svarbą, gali kalnus verst. Ir aukos, ir

ryžto dvasios mūsųose netrūksta. Tik neprimenami dalykai greit užmirštami. Gaila... Šauliai rašytojai turi patriotinio turinio raštų: galėtume ir mes, kaip kiti, išleisti. Argi mes viso to nevertintume? Juk visame kultūriname lietuvių gyvenime mės nėra iš paskos. Ne! Daugelyje miestų mes net pirmaujame. Tad kodėl nenorime atkreipti į šį svarbų reikalą dėmesį? Gal kokią klaidą darome? Parašykite ir nurodykite — kokią? Bandysime prisitaikyti. Mes klausome gana atyžčiai šauliškose opiniuose pulsu. Rašykite! Mano manymu, "Kai du stos, visados — daugiau padrys". Fondo reikalas, tai ne vieno šaulio darbas! Paremkime šauliškąjį Fondą bent 1 doleriu! O jeigu išsigalime, skirkime 5, 10, ar daugiau... Kiekviename kuopos susirinkime prisiminkime šaulių S-gos Spaudos ir Kultūros Fondą. Pabylokime apie mūsų visų darbų variklį — šauliškąjį Fondą! Paraginkime! Priminkime! Gal ne kiekvienam lengva atlikti išsiuntimo procedūrą? Tegu kas nors kuopoje su sąrašu, teparenka pinigų ir tiesūčia man (Spaudos Informacijos vadovui): V. Mingėla, 33546 Clifton Dr., Sterling Hts., Mich. 48077. Kam patogiau, tiesūčia: St. Bernatavičius, 1513 So. 48 Ct., Cicero, Ill. 60650 — tai LŠST c.v. išdėtininko adresas. Brolis St. Bernatavičius vedą ir atskaitomybę: užvesta specialii knyga, pinigai dedami į banką.

Tad, vyrai, pajūdinkim žemę!

V. Mingėla
Spaudos Informacijos vadovas

"J. Daumanto", Los Angeles, Calif., šaulių kuopos 1971 m. vieno susirinkimo dalyviai šaulio K. Karužos namuose. Sėdi iš k.: D. Mitkienė, C. Žadvydąs (kuopos vadas), T. Mickevičienė, M. Banionienė, S. Leškienė, S. Vizgirdienė, A. Mickoveliėnė, O. Zukienė, K. Bulotienė; stovi iš kairės: K. Karuža, J. Žukas, A. Razutis, A. Galdikas, K. Senikas, B. Gieda, S. Žadvydienė, Alg. Gustaitis, J. Žukas (svečias). Vladas Gilio nuotrauka

Detroito jūros šaulių "švyturio" kuopos metinio susirinkimo, įvykusio 1972 m. vasario 6 d., garbės prezidentas. Iš k.: kuopos pirm. ltn. Mykolas Vitkus, dr. Alfonsas Pakalnis — s-mo pirm., Kristina Daugvydienė — birutiečių moterų skyr. pirmininkė, Stefa Kaunelienė — "šaulė Tremtyje" red., Vincas Tamošiūnas — LŠST C.v. pirm., gen. Jonas Černius — buvęs Lietuvos ministeris pirm., Veronika Čerņiuviene, gen. št. plk. Jonas Šepetys, mjr. Kazimieras Daugvydas — kuopos garbės narys, Adolfas Misiūnas — susirinkimo sekretorius.

ŠAULIAI PRENUMERAVO "KARI" IR PLATINO KNYGAS

V. Mingėla

Šių metų sausio 30 d., sekmadienį, įvyko Detroito j.š. "švyturio" kuopos metinis šaulių susirinkimas. Susirinkime dalyvavo apie 60 šaulių. Turėtų būti žymiai daugiau, bet tą dieną, irgi Lietuvos Namuose, buvo sušauktas "Dariaus-Girėno" klubo narių susirinkimas, kuriame dalyvavo ir šauliai. Atidarymo žodį tarė "švyturio" kp. pirm. ltn. M. Vitkus. Jis pakvietė į garbės prezidentumą šiuos asmenis: gen. J. Čerņių, Veroniką Čerņienę, mjr. K. Daugvydą, Kr. Daugvydienę, St. Kaunelienę, Alb. Misiūną, plk. J. Šepetį, dr. Alf. Pakalną, kuris buvo pakviestas susirinkimo pirmininku. Buvo įneštos — Lietuvos Trispalvė ir j.š. "švyturio" kp. vėliavos.

Tautos šventės proga, už nuopelnus šaulių S-gai ir mūsų Tėvynei, buvo apdovanotas š.S-gos medaliais š. K. Špakauskas. Apdovanojimą įvykdė LŠST c.v. pirm. V. Tamošiūnas ir gen. J. Čerņius. Po to, Nepriklausomybės karo dalyvis, mjr. K. Daugvydas, už nuopelnus Tėvynei ir šaulių S-gai susirinkimo buvo vienbalsiai išrinktas "švyturio" kp. garbės nariu.

Sekr. P. Bitleris perskaitė 1971 m., jo parašytą, metinio susirinkimo protokolą. Ši dar jauna kuopa garsėja ne tik gražiais išpūdingais ir atmintiniais šauliškais darbais, bet kartu auga ir skaičiumi. Šiuo metu kuopa turi 121 narį. Daugelis (moterys ir vyrų) įsigijo uniformas ir įvairiomis šventėmis pasirodo gražia jūros šaulių uniforma pasipuošę. Ne kartą šios kuopos šauliai yra vykę į tolimes lietuvių kolonijas dalyvauti vietinių kuopų vėliavų šventinimo apeigose ir kitų švenčių progomis. 1971 m. dalyvauta labai iškiliai "Kar. Juozapa- vičiaus", naujai įsteigtos kuopos, vėliavos pašventinimo šventėje. Šios kuopos delegacija buvo sudarė 16 uniformuotų šaulių — vyrų ir moterų.

Toks šauliškas vieningumas labai sustiprino naujai įsikūrusius Klevelando šaulius ir paliko daug neišdildomų išpūdžių. Iš Kanados, Čikagos ir Detroito abiejų kuopų dalyviai į šventę buvo nuvykę 57 uniformuotų šaulių būriu. Visi vežėsi ir savo vėliavas. Dalyvavo ir LŠST c.v. su savo vėliava. Šauliai parodė daug drausmės ir susiklausymo. Iš viso 1971 m. šauliškame kūrybiniame darbe atnešė daug laimėjimų. Dalyvauta anti-sovietinėse protesto demonstracijose dėl Simo Kudirkos tragiško išdavimo.

Protestuota dėl Amerikos pareigūnų žvėriškumo ir JAV konstitucijos ir laisvės paneikimo.

Šauliško kaimelio ideja tapo kūnu

Detroito šauliai sumanė įsteigti šaulišką stovyklą - kaimelį. Pagaliau visai arti prie Dainavos (apie 60 mylių nuo Detroito) abi kuopos — j.š. "švyturio" ir "St. Butkaus" užpirkė 8 akrų žemės sklypą. Dar reikės daug darbo ir lėšų pridėti žemės išlyginimui, medžių sodinimui, įvairių pastatų statybai įvykdyti. Abiem kuopom sklypas kaštavo virš 4,000 dol., kurie jau baigiami surinkti. Vien tik "švyturio" kuopos pirm. ltn. M. Vitkus paklojo 1000 dolerių!

Perkamam sklypui sudaryta specialiai 5 asmenų komisija, "juridinis asmuo", nes tas šauliškas kaimelis turi būti registruotas Michigano sostinėjeLansinge. Turės būti surašytas "charteris" ir sudaryti nuosavybės dokumentai. Šiuo metu kuopa turi banke savų pinigų 2,666.86 dol. Tos komisijos pirmininku išrinktas ltn. M. Vitkus, o LŠST c.v. ir "St. Butkaus" kp. pirmininkas — vicepirmininku.

Gražų ir sektiną pavyzdį parodė detroitiečiai jūros šauliai, pakviesdami į savo metinį susirinkimą LŠST

LŠST DLK Vytauto Didžiojo kp. šauliai nuoširdžiai remia Lietuvių Kultūros muzėjų (4012 Archer Ave., Chicago). Šaulys-kultūrininkas Petras Padvaiskas, antras iš d., įteikia muzėjaus prezidentui St. Balzekui, gražiai įrištą 1968 m. "Dirva" komplektą. Pirmas iš k. stovi Henry Verdier, Kanados atstovybės prekybos atašė, pats dešinysis — Harry Hall, Anglijos konsulato pramonės komisijonierius. Šaulys P. Padvaiskas dažnai dovanuoja muzėjui įvairių spaudos leidinių. Nuotrauka Jurgio Kasakaitčio

c.v. narius ir "St. Butkaus" kp. kai kuriuos šaulius. Pakviestų tarpe buvo "Šaulė Tremtyje" red. Stefa Kaunelienė ir Spaudos Informacijos vadovas V. Mingėla. Redaktorė S.K. savo sveikinimo žodyje priminė visiems būtina pareigą užsprenumeruoti ir skaityti "Karį", kuriame nuolatos spausdinami "Tremties Trimitas" ir "Šaulė Tremtyje". Po susirinkimo šaulė St. Kaunelienė surinko bene 14 "Kario" prenumeratų 1972 m. "Karys" yra ramovėnų, kartu ir mūsų šaulių oficiozas. Be to, mum jis yra įdomiausias žurnalas. Tenebūnie nė vieno susipratusio ir kultūringo šaulio neskaitančio taip gražiai apipavidalinto, turiningo ir įdomaus, šauliams artimo ir mielo žurnalo.

"Švyturys" kaip ir dera, žaižaruoja ir spinduliuoja darbas

Pabandysiu bent dalį jų šviesių darbų paminėti. 1971 m. bėgyje buvo surengta įvairių patriotinių, šaulišku,

kultūrinių, pramoginių parengimų, švenčių minėjimų, išvykų į gamtą, prizinių šaudymų ir t.t. iš viso apie 20! Štai, I-17. Klaipėdos krašto išvadavimo paminėjimas; Vasario 16 d. paminėjimas; II-20. Blynų valgymo linksmoji vakaronė; IV-4. konkursinių-prizinių šokių vakaronė; V-16. "Čiurlionio" ansamblio koncertas Detroite (kartu su "St. Butkaus" šauliais surengtas); VI-6 — "Švyturio" šaulių išvyka į gamtą; IX-12. Vytauto Didžiojo šventė praėjo didžio pasisekimo ženkle; IX-26. kuopos išvyka gamton — priziniai šaudymai kuopos mastu; XI-20. šaulio dr. Alf. Pakalnio pagerbimas (buvo suruošta pelninga loterija), šį parengimą tvarkė ir jam vadovavo ltn. St. Malinauskas (tuo metu sunkiai sirgo kuopos pirm. ltn. M. Vitkus); XII-24. š. Vera Kulbokienė suruošė šauliams 12-kos patiekalų Kūčių vakarienę; mažesnėmis grupėmis dalyvauta I-24. Toronte j.š. kuopos steigime; V-22-23. dalyvauta Mindaugo kuopos vėliavos

šventinimo iškilmėse; X-18. — "Kar. Juozapavičiaus" šaulių kp. vėliavos šventinimo iškilmėse Klevelande; VI-13-20. Dainavoje — LŠST c.v. rengtoje Kultūrinėje Savaitėje. "Švyturio" kp. šauliai buvo įsipareigoję atlikti daug svarbių pareigų: — ir atliko! Švyturiečiai naktimis ėjo sargybinių (budėjimo) pareigas. Jų žinioje buvo vėliavų pakėlimas ir nuleidimas. Tuo tarpu šaulės švyturietės buvo apsiėmusios atlikti virėjų, šeiminkinių pareigas valgykloje ir virtuvėje be jokio atlyginimo. Jų darbas buvo sunkus, atsakingas, o dienos buvo karštos, bet jos sutaupė šauliams 340 dol.

III-čioji LŠST Kultūrinė Savaitė

Šiemet ji rengiama Kennebunkporte, Maine valstybėje liepos mėn. 8-15 dienomis. Tai graži vasarvietė visai arti prie Atlanto vandenyno. "Švyturio" kp. pirmininkas pakvietė visus šaulius, kad iš anksto paimtų atostogas, nes reikia registruotis iki

Kaip aš į kareivius išėjau

Man esant penkerių metų amžiaus, pas mus, prie "šluotų" sienos (negirdėta Europoje gėda) stovėjo keliolika Panevėžio įgulos, 4-to p.p., kareivių. Meno aš juos ir dabarties: buvo geri vyrai — draugai. Aš jiems malkų pavogdavau iš kaimynės Petronėlės, pusryčiams virtis. Už tai, jie man duodavo šautuvus ir kepurės pavartyti, panešioti... Už tai, nuo mamytės, gaudavau "beržinės košės".

Vėliau, juos pakeitus policijai, mano džiaugsmas dingo. Paaugęs svajodavau, kada ir kaip aš būsiu kareiviu. 1936 m. įstojau į Lietuvos Šaulių sąjungą, jaunas šaulys-dragūnas, tikslu — atėjus naujokų šaukimo metui, būti priimtam į G. V. dragūnus.

Ir, štai, 1937 m. lenkai perkėlė "šluotas" - gaires prie Dūkšto, ežero saloje. Ir tai buvo ne pirmas įvykis. Salako miestelyje, prie bažnyčios, susirinko šaulių būrys, vadovaujamas vado Petro Šiaudinio. Iš čionais, kun. Spudo su Švč. Sakramentu laimėdami, išėjo šauliai, o jų tarpe ir vikaras J. Matulis, irgi šaulys, apsiginklavęs Švč. Sakramentais ir medikamentais. Tačiau, manęs neleido — perjaunas... Šauliai šaukė: "Užimti Dūkštą!"

1939 m. rudenį ruskiniai priėjo prie demarklinijos. Policijos esant nedaugel, buvo mobilizuoti šauliai. Jų tarpe — jau ir aš, su šautuvu. Mano vyr. patrulis buvo šaulys dragūnas, rusų kilmės Griška. Kai susitikdavome su rusų patroliais, Griška susikalbėdavo su jais, ir vėliau man pasakydavo lietuviškai.

Taip išbuvome mobilizuoti apie pusantros

savaitės laiko. Vėliau mus paleido, kai atvyko Lietuvos kareiviai.

Anie, pirmieji "pluskiai" nebuvo baurūs; niekur nesikišdavo ir net negrasindavo, tik žiūrėdavo į mūsų, pagal juos, šaunias uniformas.

Netrukus įvyko žygis į Vilnių ir Kraštą. Rusai traukėsi. Pirmieji žengė Lietuvos kariai, iš paskos juos sekė, lydėjo minios žmonių iš abiejų "šluotų" sienos pusių. Sekiau ir aš. Ir, žinoma, uniformotas. Žmonės, ypač mergaitės, laikė mane kareiviu ir klausinėjo... Tai buvo laimingiausia diena mano gyvenime!

1941 m., iš pradžios, sukilėlis-partizanas, vėliau LSD karys, Vilniuje, Rytų Lietuvoje, "Tuteisz'ų" žemėse, Žemaičiuose ir svetur... Vieną kartą, leitenanto paklaustas iš kur kilęs, atsakiau: "Iš Patvorės". Už tai gavau "velnių".

Tai taip ir išėjau į kareivius, nepašauktas atlikti karinės prievolės.

Petras Juotkelė-Juotka
Australija

Mūsų mielajai sesei

Onai Tercijonienei-Putvytei

mirus, nuoširdžiai užjaučiame dukras: Aldoną Rygelienę ir Giedrę Kulpavičienę su šeimomis, sūnų Vincą, seseris Sofiją Mantautienę ir Emiliją Pūtvytę ir kitus artimuosius.

Motery šaulių vadovė
ir visos šaulės

balandžio 30 d. Reikalingą informaciją teikia pirmininkas ir valdybos nariai. Nuotolis nemažas, bet jau šiuo metu detroitiečiai pradėjo registruotis. Registracijos mokestis 5 dol. Galima registruotis ir tiesiog pas J. Stašaitį, 55 Welles Ave., Dorchester, Ma. 02124.

"Grandinėlės" ansamblio šokių ir vaidybos spektaklis Detroite

Pirmininko ltn. M. Vitkaus pranešimu, "St. Butkaus" šaulių kp. pasikvietė Klevelando šokių ir vaidybos ansamblių "Grandinėle" į Detroitą. Spektaklis įvyks šiemet balandžio 9 d. 3 val. p.p., 1501 Beach Daly Rd., Dearborn Hts., gimnazijos salėj. Visi šauliai remia "Grandinėle" ir rengėjus "St. Butkaus" šaulius — seses ir brolius.

Numatoma susukti j.š. "Švyturio" kuopos darbų, veiklos, išvykų ir pa-

rengimų spalvotą filmą. Tuo rūpinasi LŠST c.v. Tiekimo skyriaus narys š. Leonardas Šulcas.

Jūros šaulių "Švyturio" kuopos valdyba:

kuopos garbės narys — mjr. Kazimieras Daugvydas; kapelionas — kun. Kazimieras Šimaitis; LŠST c.v. jūros šaulių vadovas ir "Švyturio" kuopos pirm. — ltn. Mykolas Vitkus; vicepirmininkas — ltn. Stasys Malinauskas, II vicepirm. — Jrg. Baublys; išd. — Stepas Lungys; sekr. — Petras Bitleris, fin. sekr., knygvėdys — Vincas Rinkevičius; šaudymų vadovas — V. Kniūra, šaudymo vad. pavaduotojas — Klemas Urbšaitis; šaud. instruktorius — Jonas Balsys; reikalų ved. — Jonas Brokas; parengimų vad. — Juozas Kinčius, moterų sekc. vadovė — Vera Kulbokiėnė, kuopos šeimininkė — Uršulė Brokiėnė.

Garbės prezidiumo nariai buvo pristatyti ir paprašyti tarti žodį. Baigmę užakcentavo jausmingai, sakyčiau, audringai sugiedotas Lietuvos himnas. Vėliavas išnešus, sekė skanūs užkandžiai (ir buvo kuo troškuli nuraminti), kuriuos paruošė vaišingos švyturietės šaulės. Ypač daug vaišių parengime pasidarbavo š. V. Kulbokiėnė, U. Brokiėnė ir visos kitos šaulės. O parengimų vadovas Juozas Kinčius, kaip ir visuomet, drausmingas, pareigingas ir uolus savo pareigų atlikėjas, tiesiog nepamainomas!

Prie užkandžių sekė pokalbiai, linksmas juokas klegėjo aplinkui, o, be to, ėjo ir "biznis": red. Stefa Kaulienė išrašinėjo pakvitavimus už gautas "Kario" prenumeratas, o V. Mingėla pardavinėjo knygas, ypač — naujai išėjusią š. Marijos Sims poezijos rinkinį. Tik tokiu būdu daromas "biznis" duoda gerų vaisių.

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Mūsų pareigos Sąjungai

Kaip ir betkuri kita organizacija, taip ir Šaulių sąjunga savo nariams duoda tam tikrų privilegijų, bet ir įpareigoja — dirbti jai, paklusti jos įstatymams, aktyviai įsijungti į sąjungos gyvenimą, bei savo jėgas skirti Nepriklausomai Lietuvai. Šiuo metu, kada Lietuvą valdo okupantai, visais būdais privalome siekti, kad Lietuva atgautų nepriklausomybę.

Šaulių sąjunga tėvynėje buvo *pusiau* karinė organizacija. Šauliai buvo kiekvienu metu pasiruošę ginklu apginti Lietuvos laisvę. Šaulius saistė griežti vidaus nuostatai, sąjungoje viešpatavo tvarka ir drausmė. Viešo provincijos būrio vadas, savanoris-kūrėjas, savamokslis, sąjungai visa širdimi atsidavęs, savo būrio šaulius tėviškai mokydavo: "Mūsų šventa žemelė verkia kada ją mindo nedrausmingas, nepareigingas, apsileidęs šaulys".

Svetimoje žemėje atsikūrusi Šaulių sąjunga savo dvasia privalo būti karinė. Jei norim sulaukti Nepriklausomos Lietuvos — privalom griežtai laikytis sąjungos įstatų, visais darbais siekti jos siekių.

Kai nariai ateina į organizaciją tik todėl, kad jų draugai ir pažįstami jai priklauso, kad nario mokėtis nėra didelis ir pan., bet nejučia pareigos jai dirbti, gyventi jos idealais, siekti jos siekių, tada organizacija merdės, nes jos nariai bus popieriniai. Šaulių s-goj negali būti popierinių narių, nes tai priešinga s-gos dvasiai, bei jos pobūdžiui. Įstodami į s-gą kiekviena, kiekvienas įsipareigojam jai dirbti, gyventi jos idealais, siekti jos siekių. Pasimokykim kai ko ir iš amerikiečių organizacijų. Esu lietuvių atstovė Detroito Tarptautiniame Institute. Jau treči metai esu Instituto Tarybos narė, kas mėnuo privalau lankyti tarybos susirinkimus. Narys, be pagrįsto pasiteisinimo apleidęs tris susirinkimus, pašalinamas. Jų susirinkimai, taip pat, dažnai būna labai išžėsti, neįdomūs, juose savo nuomones dažnai, įkyriai reiškia vis tie patys keli nariai — tačiau susirinkimai yra privalomi ir kiekvieno nario pa-

reiga juos lankyti; jo teisė — juos padaryti įdomesniais, įnešti įvairumo, naujos dvasios.

Pavasaris — metinių susirinkimų laikas. Lankymės juose visi. Kada bus renkamos valdybos, tekandidatuoja tik tie, kurie turi vadovų ypatybių ir kurie turės laiko prisiimtas pareigas atlikti be priekaištų. Nekandidatuokime, jei jau esame įsipareigoję visoj eilėj kitų organizacijų, nes juk kiekvienas, be organizacinių, turime dar ir asmeninių įsipareigojimų savo šeimai, profesijai ir sau. Gerai apgalvokite — ar užteks paroje valandų visiems darbams atlikti, ar prisiėmus per daug pareigų neturės kiti tų darbų atlikti? Sesės ir broliai, išrinkę valdybas negalvokime, kad mūsų darbai jau atlikti, kad darbus privalo atidirbti pirmininkas ir valdyba. Juos renkame vadovauti, nustatyti darbų gaires, kryptį, planuoti — dirbti privalome kiekvienas. Kaip didžiulės naštos negali pakelti vienas žmogus, taip organizacijoje to negali atlikti vienas pats pirmininkas, nei viena pati valdyba.

Sesės, moterų sekcijų vadovės, ir vėl prašau išsirinkti korespondentes, kurios aprašytų kiekvieną sekcijos darbą, šaulių gyvenimo įvykius, šauliškos šeimos džiaugsmus ir liudėjimus. Laukiu jūsų žinių, nuotraukų, pageidavimų, pasiūlymų. Prašau paraginti visas seses laiku užsiprenumeruoti "Kari". Lai nelieka nei vienos šeimos be savo žurnalo "Kario". Jei daliniuose atsirastų materialiai nepajėgių sesių, moterų sekcijos iš savo lėšų turėtų joms "Kari" užprenumeruoti.

Mūsų eiles vis dažniau apleidžia sąjungos pirmūnės, giliai savo pėdas sąjungos gyvenime išpaudusios. Su giliu liūdėsiu išgyvename Onos Pūtvytės-Tercijonienės mirtį. Jų darbai Lietuvai ir sąjungai buvo labai našūs. Jų vieton privalome stoti mes, privalome stengtis būti vertomis jų darbų tesėjomis.

Sesės ir broliai, tad būkime ne popieriniai, bet gyvi, pareigingi ir drausmingi. Į ateitį ženkime tvirtu žingsniu, drąsiai reikalaukime Lietuvai laisvės, nesvyruodami, nesiblaškydami, tvirtai tikėdami, kad gausios šaulių sąjungos vėliavos kartu su mumis sugrįš į laisvą Lietuvą ir suplevėsuos jos amžinojoje sostinėje Vilniuje.

JAUNIMO MOKSLAS IR DARBŪTUMAS

Janina Narūnė

Mūsų lietuviškojo jaunimo nuostabus veržlumas į mokslą yra labai pagirtinas. Malonu skaityti spaudoje, jog jaunieji, gabūs ir darbštūs lietuviai išsikovoja sau stipendijas. Toksai palengvinimas, siekiant aukštojo mokslo, turi savo prasmę ir vertę kai šiame krašte universiteto mokslas yra nepaprastai brangus.

Atsiminkime, jog ne žemės turtai, ne kalnų metalai ir brangakmenys parodo valstybės ir jos gyventojų pajėgumą, bet kultūringa, gerai išauklėta ir išmokslinta tauta sudaro krašto vertybę ir yra jo pasididžiavimas.

Ne kartą yra sakęs prof. Kazys Pakštas, jog Lietuvoje brangiausioji prekė, už gintarą brangesnė, yra išmokslintas, tobulai savo profesijai paruoštas jaunimas.

Karus ir revoliucijas praleidę žinome, jog karo metu žūsta turtas, nuvertinami pinigai, atimamos nuosavybės ir t.t. Tačiau įsigyto mokslo, kokia bebūtų vyriausybė, iš žmogaus atimti negali.

Kasdieninio mūsų gyvenimo pavyzdžiai rodo, kad tas, kuris nedirba, nestudijuoja, tingi, tas nieko gyvenime neatsiekia. Jeigu jau mokyklos suole moksleivis ima apleisti pamokas dėl menkiausių priežasčių, jis įpranta tinginai ir vėliau ieško lengvesnio būdo gyventi, dažnai išeidamas į klystkelius... Įpratęs tinginai žmogus ir darbevietai patekęs, išsisukinėja nuo darbo ir nebegali būti sąžiningas pareigūnas.

Darbas užgrūdina žmogų, padaro jį

fiziniai ir moraliai atsparesni. Tas kuris dirba, prisiverčia save laikyti dienotvarkės, neiekvoti be reikalo laiko, tuo būdu išdirba tvirtą valią; pozityviai gyvendamas, jaučia didesnę pasitenkinimą. Toki žmonės sugėba ir kitiems vadovauti.

Mūsų jaunieji lietuviai, verždamiesi į visuomeninį gyvenimą ir noriai dalyvaudami įvairiose visuomeninėse organizacijose, neturi vietos nei laiko tuščiais niekais užsiimti ir tuo būdu išvengia moralinio nuosmukio.

„Š.T.“ sveikina „Stasio Butkaus“ kp. brolių Romą Blūdžių su žmona, sualukusius pirmojo sūnaus, o jo tėvelius Juliją ir Petrą — pirmojo vaikaičio. Brolis Petras yra ilgametis kuopos išdėtininkas, Sesė Julija tik metai kaip priklauso s-gai, tačiau būdama pareiginga, gražiai atlieka kiekvieną jai pavestą darbą. Laimingai tėveliai, džiaugiasi seneliai — užaugę jų darbų tesėjas, neišnyks gražioji Blūdžių pavardė.

„Š.T.“ sveikina šaulių žvaigždės medaliu apdovanotuosius „Švyturio“ jūros šaulių kp. Detrote šaulį, Klaidėdos atvadavimo dalyvį, brolių Kazimierą Špakauską ir „Stasio Butkaus“ kp. brolių Kazimierą Sragauską. Brolio Sragausko nuotraukos iš Detroito lietuviškojo, ar šauliškojo gyvenimo dažnai puošia ir mūsų skyrelių. Dar ilgų ir darbingų metų abiems broliams, linkime su tokia pat energija dirbti ir ateity, kad už jų darbus sąjungai jų krūtines papuoštų šaulių žvaigždės ordinais.

Sausio 30 dieną „Švyturio“ kp. mėtinio susirinkimo metu į kuopos garbės šaulius buvo pakeltas Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės majoras Kazys Daugvydas. Tai kruopštus, darbštus šaulys, patriotas lietuvis. Sveikiname.

Vasario 20 d. „Stasio Butkaus“ kp. šauliai: senas šaulys, kurio Nepriklausomos Lietuvos šaulio liudijimas, kurį išsaugojo iki šių dienų, turi labai žemą numerį, kuris kiek jo jėgos leidžia dirba ne tik šaulišką, bet ir kiekvieną lietuvišką darbą ir ilgametis kuopos valdybos narys Juozas Racevičius ir senosios kartos lietuvis, kurio ir širdis ir pinigine atvira lietuviškam reikalui, Juozas Tamošiūnas, pakelti kuopos garbės nariais ir pirmininko apdovanoti s-gos ženklais. Didžiuojamės jais!

„Stasio Butkaus“ kp. dvasios vadas, šv. Petro parapijos klebonas, energingasis kun. Viktoras Kriščiūnevičius, Vasario šešioliktosios progai išpūdingai pagerbė už Lietuvos laisvę žuvusius. Vasario 13 dieną jaunutės mergaitės prie parapijos lietuviško kryžiaus padėjo gyvų gėlių vainiką. Iškilmingų mišnių metu bažnyčioje buvo Lietuvos tautinė, JAV, „Stasio Butkaus“ šaulių kuopos ir skaučių vėliavos. Labai gražiai, visai naujas giesmes giedojo, muziko Stasio Šližio vadovaujamas parapijos choras. Visus giliai sujaudinusį, patriotinį pamokslą pasakė klebonas. Jo pamokslai giliai išgyventi, gražiai išreikšti, tikri literatūriniai kūrinėliai. Tai pamokslininko talentu apdovanojtas dvasiškis.

Lazdijų šaulių moterų suvaidinusios 1936 m., per Jonines, misteriją „Vaidilutė“. Viduryje uniformuotas ltn. J. Kasnickas, jo dešinėje Lazdijų šaulių moterų vadė J. Matelienė (9 rinktinės yado kpt. Matelio žmona) ir Pr. Beinoras (dabar Vytauto D. kp. šaulys), režisavęs misteriją.

IŠ KUOPŲ VEIKLOS:

Sausio 30 d. "Švyturio" jūros šaulių kuopos metiniam susirinkime moterų sekcijos vadovė Nelė Urbšaitienė, padėkojusi sesėms už gražų bendradarbiavimą, paprašė atleisti ją iš vadovės pareigų. Šaulės jos kadenciją baigti paprašė pavaduotoją Verą Kulbokienę. Naujoji vadovė pasižadėjo stengtis savo pareigas gerai atlikti. Iš kuopos p-ko Mykolo Vitkaus pranešimo sužinojome, kad kuopa ir jos moterų sekcija per praėjusius metus smarkiai išaugo naujais nariais ir buvo atlikta daug darbų, suruošta švenčių ir išvažiavimų. Kuopos šaudytojai pasiekė labai gražių rezultatų. Kuopa jau turi savo orkestro pradžią ir stipriai stovi finansiškai. Su "Stasio Butkaus" kp., bendrai prie Dainavos užpirktam žemės sklypui apmokėti ir sutvarkyti, švyturiečiai mieliai aukoja ir tikisi greitu laiku baigti rinkti numatytą sumą. Moterų sekcijoje dabar yra daugiau kaip 40 energingų ir darbščių sesių.

Vasario 20 d., įvyko Blynų balius. Visas vašes paruošė moterų sekcija. Balandžio 24 d. — konkursinis šokių balius. Švyturietės parodė, kad jos, ne tik geros šeimininkės, bet ir šokėjos ir geriausios poros laimėjo dovanas. Gegužės 16 d., drauge su "St. Butkaus" kp., suruošė didingą Čiurlionio koncertą. Birželio 6 d. — išvažiavimas į Nidą. Sesės paruošė vašes šauliams ir svečiams. Kultūrinės Savaitės metu Dainavoje maistą gamino švyturietės; pirmąją pagelbą teikė galingingoji sesuo Cecilija Balsienė.

Rugsėjo 12 d. iškilmingai atšventė Tautos šventę. Po akademijos švyturietės, šauliams ir svečiams, paruošė bendrus pietus. Drauge su broliais dalyvavo ir sesės "Kar. Juozapavičiaus" kp. vėliavos šventinimo iškilnėse Clevelande.

Rugsėjo 26 d. — Nidoje, prizinio šaudymo rungtynėse, kuopos šaudytojos laimėjo taures. Lapkričio 20 d., Lietuvių Namuose — naujo kuopos šaulio dr. Alfonso Pakalnio pagerbimas, kuris labai gražiai praėjo, susirinko daug svečių. Gruodžio 24 d. Vera Kulbokienė, savo namuose, suruošė bendras Kūčias ir gautą pilną atidavę kuopai.

Po metinio susirinkimo, visi dalyviai, susėdę prie stalų, sesės Brokienės ir jos talkininkų paruoštais valgiais pasivažiavo, pasidalino įspūdžiais ir turėjo progos užsisakyti "Karį".

Vasario 13 d. buvo iškilmingai atšvesta Vasario 16-toji. Kuopos p-kui buvo pavesta suorganizuoti ir vadovauti vėliavos pakėlimui prie miesto rotušės, vėliavų eisenai šv. Antano

bažnyčioje ir minėjimo metu Mercy kolegijoje. Kad iš toliau suvažiavusiems šauliams nereiktų gaišti laiko važinėjant į namus, sesė Pranciška Televičienė savo namuose suruošė bendrus pietus. Vasario 20 d. sekcijos vadovė savo namuose sušaukė sekcijos susirinkimą. Vadovės pavaduotoja išrinkta Julija Rutkauskienė. Nutarė kovo 6 d., vadovės namuose, suruošti draugišką pobūvį ir gautą pilną įnešti į kasą, kad sekcija turėtų lėšų savo veikali. Gero vėjo "Švyturio" darbščioms sesėms.

Vasario 6 dieną "Kar. Juozapavičiaus" kp. Clevelande sušaukė metinį susirinkimą. Moterų sekcija vadovė išsirinko energingą, seną šaulę, Čiurlionio ansamblio kanklių vadovę, Oną Mikulskienę. Nepriklausomos Lietuvos laikais ji buvo Klaipėdos šaulių rinktinės moterų vadė. Sėkmės naujajai vadovei ir čia: taip gražiai vadovauti, kaip ir Klaipėdoje ir sulaukti dienos, kad su sesėmis galėtų grįžti į Nepriklausomą Lietuvą.

Vasario 20 d. įvyko "Stasio Butkaus" kp. metinis susirinkimas. Moterų vadovė Bronė Selenienė padarė pranešimą apie sekcijos veiklą. Metų bėgyje sekcija sušaukė du susirinkimus. Tų susirinkimų metu būdavo aptariamai tolesni darbai. Po susirinkimų vaišindavosi kavute. Sekcija talkininkavo Kultūros sekcijai po mėgėjų parodos, bei suruoštų Svarsitybų, suruošdama kavutę.

Gegužės 30 d., ponų Bražių sodyboje, Klevinėje, sekcija suruošė labai gražiai pavykusią gegužinę. Gegužinėje visi gražiai pasilinksmino, pasivažiavo, turėjo progos išbandyti laimę, bet taip pat liko ir gražaus pelno, kuris įneštas į bendrą kasą ir naudojamąs siuntiniams į Suvalkų Trikampį persiųsti, bei moterų veiklai pagyvinti. Viso iš to pelno buvo persiųsti 5 siuntiniai. Už du siuntinius apmokėti sudėjo paskiri šaulės, šauliai ir jau yra paruošti 4 siuntiniai. Siuntiniai siunčiami lietuviams, kurie sunkiau verčiasi, gimnazistams, lankančioms lietuvišką gimnaziją, nuo gaisrų nukentėjusiems ir pan.

Sesės lankė ligonius, ypač sunkiau sergančias seses. Šiuo metu sekcijos komisija rūpinasi sveikinimų Grandinės koncerto programai rinkimu, programos redagavimu ir bilietų platinimu. Koncertas įvyks balandžio 9 d. Crestwood auditorijoje. Susirinkime sesių dalyvavo mažokai, nors sekcija ir gausi narėmis. Po susirinkimo, sesės Bronė Selenienė, Saliomeja Grigaitienė ir Lidija Mingėlienė paruošė kavutę ir bendras vašes. Į kuopos valdybą išrinkta sesė Genė Viskantienė, į parengimų komisiją moterų sekcijos vadovė Bronė Sele-

nienė, į Kultūros sekciją — Stefa Kaunelienė, Emilija Kutkienė ir Marija Šimsienė, biblioteką tvarkyti — Eugenija Sniokaitienė.

Broliai Feliksas Blauzdys ir Juozas Mūrinas perėmė Vasario 16 gimnazijos būrelį. "Stasio Butkaus" kp. šaulių Vasario 16 gimnazijai remti būrelis yra senas ir jau daug persiuntęs lėšų mokinių išlaikymui.

JI DIRBO NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI

Vasario 5 dieną su šiuo pasauliu atsiskyrė Ona Pūtvytė-Tercijonienė. Žemiškąją kelionę pradėjo 1899 m. spalio 9 d. šilo-Pavėžupio dvare, Saūkėnų valsčiuje, šaulių apskrityje. Tėvai — Emilija ir Vladas Pūtviai, atgimstančios Lietuvos veikėjai, už jos laisvę kovotojai, tą dvasią iškiepijo ir savo vaikuose.

Onutė baigė Liepojos komercinėje gimnazijoje 4 klases, nuo 1915 m. mokėsi Maskvos Prekybos instituto komercinėje mokykloje. Lietuvoj 1919 m. baigė šaulių gimnaziją. Tarnavo Užsienių Reikalų ministerijoje. Berlyne baigusį darželio auklėtojų, Pestazzi-Frebelio vardo kursus, Lietuvoje ėmė organizuoti šaulių vaikų aikštelių vedėjų kursus. Vadovavo Aleksoto vaikų vasaros aikštei. Padėjo steigti Lietuvos Vaiko d-ją. Dėstė tos d-jos vaikų darželių vedėjų kursuose.

Nuo šaulių s-gos įsteigimo dienos dirbo jos eilėse. Ji su savo broliu Vytautu padėjo saugoti ir iššifruoti Nekrašų sode rastus slaptus peoviakų dokumentus. Tuo savo darbu ji pasitarnavo jaunai Lietuvos valstybei.

1927 m. buvo išrinkta Kauno šaulių būrio moterų sekcijos p-ke ir buvo Kauno būrio moterų skyriaus pirmoji vadė. Buvo moterų centro komiteto sveikatos vadovė. Organizavo sanitarinius kursus, lankė moterų vietus, dėstė šaulių moterų kursuose ir stovyklose, skaitė paskaitas suvažiavimuose.

Buvo pirmoji "Trimito" administratorė. Bendradarbiavo "Motinoje ir Vaike", "Trimite", "Šaulėje", "Šei-moje".

Amžinam poilsiui atsigulė toli nuo tėvynės, kurią taip karštai mylėjo, greta savo vyro dr. Vinco Tercijono, Bridgeporto, Conn. kapuose.

1971 m. ketvirtajame **Technikos žodžio** numeryje tilpo J. Matonio straipsnis, kaip neprikli. Lietuvos kariuomenės technikos daliniai paruošdavo kareivius amatininkais, kurie atlikę karinę tarnybą, versdavosi kariuomenėje išmoktais amatais, civiliniame gyvenime. Baigę Geležinkelių Mokomąją kuopą ir išėję atsargon gaudavo Geležinkelių Valdyboje darbus prie kelių statybų, tiltų taisymų, konduktoriams, ryšių tarnyboje, garvežių ir vagonų taisymo darbus ir net garvežių mašinistų. Baigę Ryšių Mokomąją kuopą gaudavo darbus Paštų žinyboje telefono linijų taisytojais, telegrafistais, radistais, telefono taisytojais. Auto batalionas paruošdavo gerus auto vairuotojus — rinktinėje įgyti auto vairuotojo leidimai galiodavo ir civiliniame gyvenime. Įsigiję auto mechanikų specialybes, baigę karinę tarnybą, įstrengdavo savas auto taisyto dirbtuves ir puikiai versdavosi. Inžinerijos daliniai parengdavo dailides, mūrinius, statybininkus, žemės darbų amatininkus (kelių, griovių, pylimų, tiltų statybai).

Amatininko paruošimui, karinės tarnybos laikas buvo pertrumpas, todėl inžinerijos daliniuosna rinkdavo vyrus pareiškusius norą, arba jau kurį nors darbą dirbusius. Mokymo klase būdavo modeliai, kiekvienas turėdavo vesti užrašus, schematinius brėžinius, kuriuos praktiškuose darbuose naudodavo. Didžiausias dėmesys būdavo kreipiamas į praktiškos darbus „pionierių darželiuose“ ir stant Nemune tipines medinio tilto atramas, tilto grindinį ir prie tilto privažiavimus (pionierių batalione).

Tūkstančiai vyrų Karo Technikos daliniuose įgytas žinias pritaikė praktiško gyvenimo pažangai, vieni amatuose, kiti žemdirbystėje.

— 1971 m. pabaigoje rusai pagaminė satelitą — satelitų naikintoją ir bandymo metu, sėkmingai sunaikino savo pačių du satelitus. Tai nepaprastos šiuometinės reikšmės išradimas, nes dabartiniai visi amerikiečių ryšiai ir sekimas yra pagrįstas žemės satelitais. Sunaikinus žemės orbitoje esančių satelitų ryšio sistemą, amerikiečiai netektų tarpžeminio ryšio. Galima tikėtis, kad kaip priešginkli, amerikiečiai galėtų turėti panašų satelitą-naikintoją, bet nėra žinių kad ką nors panašaus turėtų.

— II Fas. karo metu, apie 98% informacinių žinių apie priešą, vakariečiai gaudavo iš oro. Tūkstančiai stočių Anglijos saloje, gaudydavo kiekvieną vokiečių radio bangomis transliaciją, surinkdavo į vieną vietą, kur derindavo priimtų transliacijų

turinį iš to gaudami vokiečių jėgų veikimo vaizdą. Pavyzdžiui šarvuotųjų dalinių pranešimai apie judesio kryptį, esimo vietą kautynių nuostolius, reikalavimus kuro, šaudmenų, taisyčių ir kit. sudarydavė pilną dalinio veikimo vaizdą. 1944 m. gruodžio 16 d. vokiečių priešpuolis buvo netikėtas, nes vokiečiai sustabdė bet kokius šarvuotųjų radio ryšius.

Amerikiečių naikintuvais Phantom F4 ir jo pilotai, tebeprimauja pasauliniam ginklavime. Tai įrodė pastaruju metu oro kautynėse virš šiaurės Vietnamo su rusų naikintuvais MIG 21. Reikia pastebėti, kad Phantom F4 sėkmingai naikina vietkongo priešlėktuvinių raketų pozicijas žemėje (Quan Lang aerodrome, prie Ha Tien, apie 170 mylių į šiaurę nuo demilitarizuotos zonos ir Ho Chi Minh pakelėse).

— š.m. sausio mėn. 20 d. kalboje, Amerikos prezidentas Nixonas paskelbė \$15 milijonų planą, krašto gynybos pagerinimui. Bus padidintas povandeninis laivynas ir branduolinės energijos raketų tolianaša. Dėl lėšų stokos uždelstas krašto gynybos sustiprinimo planas, bus neatidėliojamai pradėtas vykdyti. Amerikiečiai gamins didesnius povandeninius laivus su 6000 mylių tolianaša raketomis (šiuo metu turimį Poseidon raketų tolianaša yra iki 3000 mylių). Povandeniniai laivai ginkluoti 6000 mylių tolianašos raketomis galės apimti 55 milijonų kvadratinų mylių patruliuojamą plotą su vienu laivu (šiuo metu, su Poseidon raketomis, tesiekia vos 3.5 mil. kv. mylių plotą). Tenka spėti, kad branduolinės energijos ginklų panaudojimas iš erdvės nėra praktiškas nes paleistos raketos iš žemės, orbitoje esančių sekimo satelitų yra lengvai ir laiku pastebimos. Yra, tačiau, galimybė laikyti raketas povandeniniuose laivuose, kuriuos sunkiau susekti, nes jie keičia padėtį pagal aplinkybes, tuo būdu yra galimybė išsilykti nepastebėtam ir esant reikaliui panaudoti priešpuoliui.

Pastebėtina, kad prieš paskelbiant šį planą, Vienoje vykstančiame rusų-amerikiečių pasitarime, buvo prieita priė bendros nuomonės sustabdyti povandeninių laivų ir raketų gamybą abiejuose kraštuose.

— Pastaruju metu visuose kraštuose suintensyvintas pėstininkų aprūpinimas šarvuotais autovežimiais, kurie grupuojami į vikšrinis ir ratinius. Praėjusių metų birželio mėn. prancūzų suruoštėje kariuomenės ginklų parodoje, netoli Versalio, buvo pademonstruota eilė įvairių pėstininkų šarvuotųjų modelių, pritaikytų pėstininkų kilnojimui ir taktiniams kautynių veiksmams. Pastebėtina, kad didžiuliam pėstininkų šarvuotųjų modelių buvo pritaikyti važiuoti žeme ir plaukti vandeni. Tipiškomis savybėmis paminėtas aštuoniolais ratais lengvas M-2 šarvuotis, talpinantis 18 kovotojų, 37 mpv greičio. Be kuro papildymo gali nuvažiuoti keliu 625 mylias. M-2 gali kilnoti aukštyne abu priekinius ir užpakalinius ratus važiuodamas į stačius šlaitus, arba per griovius iki 60° nuolaidumo-statumo, pasinėręs 40° — vandenyje. Savo duomenimis išsiskyrė šešiaratis pėstininkų šarvuotis AMX 10 R, dėl savo judrumo ir gero ginklavimo. Šis šarvuotis daugiau pritaikytas kelių žvalgymams ir kliūčių šalinimams. Plaukimui turi du po 200 mm vandens sprausminius variklius, varančius jį pirmyn ir atgal. Mechanškai keičiant variklių horizontalinę padėtį, keičiama šarvuoties plaukimo kryptis. Šios parodos naujenybė buvo „Pluton“ taktinė, branduolinės energijos raketa, vežiojama ant tanko AMX30 važiuoklės. „Pluton“ tolianaša apie 130 km. (galingumas nepamintetas). Raketa laidoma nuo važiuoklės, ant kurios įrengti visi raketos taikymo ir laidymo elektroniniai įtaisai. Iki šiol prancūzai neturėjo lengvo tipo 105 mm lauko patrankos, kurią galėtų kilnoti helikopteriai, arba nuleisti parašiotu iš transporto lėktuvo. Tokio tipo, sverianti 1200 kg., 15 km tolianašos, lengvo vamzdžio ir nesudė-

tingų rėmų patranka buvo prancūzų karių dėmesio centre. Nesudėtingas aptarnavimas ir taikymo įtaisai, judri keičiant kryptis, svarbiausiai, tinkanti kovai prieš visus iki šiol žinomus tankus. Tinka amerikiečių 105 mm sviediniai ir prancūzų AMX30 tanko prieštankiniai, naujo tipo (tuščiaviduriai).

— Amerikiečių karo laivyno viršininkas adm. Zumwelt pareiškė, kad šiuometinio rusų karo laivyno atsiradimo pirmaujancioje vietoje niekas nenori matyti. Jis pabrėžė, jog rusų karo laivyną išvesti per Bosforo sąsiaurį buvo pradėta nuo 1672-1725 m. caro Petro Didžiojo; carienė Katerina buvo net įsivėlusį į karą su turkais, kad prasiveržtų į Viduržemio jūrą. Šiandien rusų karo laivynas, ginkluotas naujais artilerijos pabūklais, raketomis ir elektroninėmis priemonėmis yra modernios konstrukcijos, kai, tuo tarpu, vakarų valstybių laivynas tebėra tik II Pas. karo likučiai.

— Naudojant koncentruotus šviesos spindulius (Laser), pagaminti taikymo įrengimai amerikiečių raketose prieš tankus ir lėktuvus, bandymų metu, davė labai gerus rezultatus. Vyraujant dideliems greičiams priešlėktuvinėje apsaugoje ir kovoje tarp šarvuotųjų tankų, labai svarbu, kad būtų kliudomas pirmu šūviu, nes lėktuvas greit išsina iš ugnies ribos, gi tankų kautynėse, antram šūviui gali nebūti laiko, nes priešininkas gali suspt greičiau paleisti tikslų šūvį. Laserio taikymo įrengimai jau įtaisyti XM803 tankams.

— Belgai nupirko iš anglų 100 Skorpion lengvų, žvalgymui skirtų, šarvuotųjų, kurie pritaikyti kilnojimui lėktuvais ir gali būti nuleidžiami parašutais. Belgai numato išgyti iš viso virš 700 šarvuotųjų, daugumoje pritaikytų pėstininkų kautynėms.

— Amerikiečiai pagamino ir išbandė naują modelį V-150 pėstininkų šarvuotųjų-amfibiją, 55 mylių greičio; gali įkopti į 60° statumo šlaitą, sveria 2,5 tonas. Ginkluotas 20 mm automatinio pabūklų, kuris įtaisytas sukiojamame bokštelyje. Specialaus plieno plokštės-šarvai padidina atsparumą; sustiprinta apačia prieš minas.

— Anglai įvedė judrių dalinių ginklavimą 105 mm lengvos konstrukcijos lauko patrankas, 17 km tolinašos. Sviediniai tiks 105 mm anglų Abbot ir 105 mm amerikiečių gaubicų. Dėl savo lengvumo, naujoji 105 mm lauko patranka galės būti kilnojama, kartu su tarnyba, "Puma" helikopteriais.

— Japonai pastatė didžiausį pokariniam laikotarpyje povandenį laivą "Užušio", 1850 tonų, 236 pėdų ilgio, 20 mazgų greičio. Įgula 68 vyrai.

Automatinis šautuvas "Stoner" 5.56 mm.

— Indijos-Rytų Pakistano karo veiksmus, vykusius 1971 m. gruodžio mėn. pirmoje pusėje, nufilmavo rusų erdvės satelitai "Cosmos" 463 ir 465. Satelitai buvo paleisti į žemės orbitą prieš pat veiksmams prasidedant ir vėl nuleisti žemėn, kartu su filmomis, karo veiksmams pasibaigus.

— Amerikiečiai pagerino pėstininkų vikšrinį šarvuotųjų-amfibiją M113-A1, padidinant variklio galingumą nuo 215 a.j. į 260 a.j. Kiekviename šone įrengta po 3 priedines sekimo prizmes-angas, užpakalyje įstatytas periskopas, sustiprintas viršaus perdengimas. Šonuose po 2 sukiojamus kulkosvaidžius, ant stogo — 20 mm, sukiojamam bokštelyje, automatinis pabūklas, kuris valdomas taikytojo bokštelyje, sekimui naudojant periskopą. Priedinis vadovavimo bokštelis turi keturis periskopus ir vieną teleskopą tolimesnių taikinių sekimui. Nepasipildęs kuro gali važiuoti 300 mylių, 40 mpv greičiu ir plaukti 4 mpv. Talpina iki 10 kovotojų.

Priestankinių raketų "Dragon" ir "Shillelagh" laidytojas pozicijoje.

Kazimieras G. Oksas buvo pakeltas į JAV Armijos atsargos pulkininko laipsnį. Šiuo metu jis yra 416-tos Inžinierių Komandos (USAR), Čikagoje, Generalinio štabo kontrolierius.

II Pasaulinio karo metu Oksas buvo aktyvus JAV Armijos narys, dalyvavo Korėjos kare ir vėl buvo pašauktas aktyvion tarnybon Berlyno krizei 1961 metais ištikus.

Civiliniame gyvenime jis yra Mutual Federal Taupymo ir Skolinimo bendrovės, Čikagoje, vykdomasis vicepirmininkas. Taip pat, jis yra registruotas profesionalinis inžinierius Illinois valstijoje. Kazimieras yra ir Lietuvos Prekybos Rūmų prezidentas, narys Amerikos Lietuvos Inžinierių ir Architektų Sąjungos, Vyčių 112 rajono, SLA 322 kuopos, Marquette Parko Namų Savininkų s-gos patikė-

PIK. K. G. Oksas

tinis ir Dariaus-Dirėno Amerikos Leģijono 271 posto narys. Taip pat, yra buvęs Lietuvos Universiteto klubo pirmininku.

L.B. Socialinio Klubu valdyba praneša, kad tarnavę vokiečių kariuomenėje II Pas. karo metu gali gauti įvairias kompensacijas iš Vak. Vokietijos: už sužeidimus, sveikatos ir darbingumo nustojimą ir pan.

Smulkia informacija galima gauti pasiuntus sau adresuotą voką, su pašto ženklų, šiuo adresu:

Lithuanian Communities Social Club
3548 S. Emerald Ave.
Chicago, Ill. 60609
Telef. LA 3-1384 (po 6 val. vak.)

Kovotojas ateityje

B. B.

Pagrindinį vaidmenį kautynių lauke ir toliau turės pėstininkas, su moderniais asmeniniais ir pagalbiniais ginklais, pritaikytais vietos ir laiko reikalavimams." Tokia įžanga, gen. H. Miley, studijoje *New Men, New Material*, apžvelgia šiandieninį amerikiečių ginkluotų jėgų kovotoją — pėstininką. Šiandieninis amerikietis kareivis veda dvilypį gyvenimą: kareivinėse ir kautynių lauke. Einant prie savanorių verbavimo sistemos amerikiečių kariuomenėje, kareivinių gyvenimas darosi labai svarbus: kareivio savanorio socialinė padėtis, gyvenamos patalpos, specialybės išsigilimo galimybės, kurią galėtų panaudoti civiliniam gyvenime, patenkinamos darbo sąlygos, mokymo priemonės, maistas, asmeninė laisvė ir kita. Dar ir šiandien kartojamas Napoleono posakis: ...armija juda nuosavais pilvais, arba: ...kelias į kareivio širdį eina per pilvą ir pan. Amerikietis jaunuolis ateina į kariuomenę iš maistu išlepintos aplinkos, todėl amerikiečių kariuomenėje maistas turi dar daugiau reikšmės, negu Napoleonas manė. Maistas skirstomas į kareivinių, lauko ir asmeninį. Kareiviams duodamu maistu daugelis nesitenkina, prisideda iš PX, arba privačių užkandinių savo paties sąskaiton. Iš kitos pusės, tiekimo skyriai dažnai kritikuojami dėl didelių išteklių skiriamų mitybai. Kraštutinių išlyginimui — patenkinti kareivio pageidavimus ir neišleisti bereikalingai pinigų, eilė institucijų studijuoja aplinkybes ir ieško tinkamo sprendimo.

Lauko sąlygose mitybos priemonės gabenamos autovežimiais, maistas gaminamas ir dalijamas nehigieniškoje sąlygose. Ta pati sistema ir priemonės vartojamos nuo 1937 metų. Šiuo metu baigiamos studijos ir bandymai moderniškų virtuvių, kurios gali būti gabenamos autovežimiais ir helikopteriais. Aprūpinimas maistu judrioje kautynėse, patrulių veiksmuose, apėjimuose yra tolygiai svarbus ir sudėtingas, kaip ir šaudmenų. Šalia virtuvių, einama prie specialiai pagamintų indų maisto laikymui, kurie galėtų būti pergabenami artimų kautynių srityse pačių pėstininkų, blogose oro sąlygose ar naktį, tiesioginiai kautynėsnai išvėlusiams daliniams. Tokie indai tai tik įpakavimas, iš kurių išėmus maistą, jie išmetami.

Kautynių daviny (C ration) metaliniame įpakavime laikomas nepraktiškas. Daromi bandymai su elastiš-

kais įpakavimais, kurie turėtų būti daug praktiškesni.

Didelio dėmesio centre yra págelbinės cheminės priemonės gauti visokiose aplinkybėse geriamą vandenį, kuris yra begaliniai svarbus tokiose sąlygose kur jo papildymas vietoje negalimas. Šiuo metu yra bandomi maži vandens valymo kilnojami įrengimai, taip pat asmeniškai pakėliai su vandens valymo priemonėmis. Didžiausios pastangos teikiamos išgauti gėlą vandenį iš jūros.

Sekantiai svarbiu, amerikiečiai laiko aprangą, ypatingai batus. Reikia pastebėti, kad Vietname atsparių batų pritaikymas prieš bambukinių dyglių spąstus, sutalpė daug sužeidimų. Vientisinis puspadžių sujungimas su bato viršum, apsaugojo batų apsilėlimą purvu, nepadidina batų svorio ir lengviau nuvalomas dumbias. Tebeieškoma būdų pritaikyti apavui visai lengvas medžiagas, nepažeidžiamas iš išorės ir tinkamas higienos reikalavimams.

Jau II Pas. karo metu buvo bandomos skeveldroms atsparios liemenės lakūnams, tačiau jos buvo persunkios ir nepatogios pėstininkams. Korėjos kare buvo bandoma 9 svarų liemenės, bet pasirodė taip pat persunkios. Šiuo metu Vietname plačiu mastu vartojamos helikopterių tarnybų ir bandomos pritaikyti pėstininkams liemenės sveriančios apie 6 svarus ir patogios dėvėti. Šalia to bandoma pagaminti geresnius šalvus, turinčius pagalbinus įrengimus

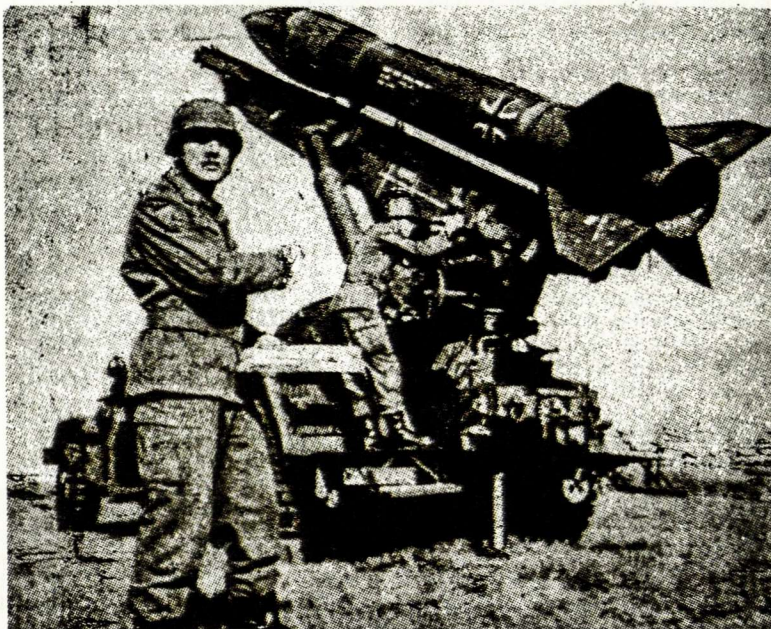
(radijo, infra raudonos šviesos įreng.) pakankamai atsparius kulkoms, skeveldroms ir kaitrai.

Daug pastangų dedama pirmosios pagalbos priemonių pagerinimui tarp kautynių lauko ir iki pirmosios pagalbos punkto, arba ligoninės. Pagamintas nešiojamas 17 svarų širdies tikrinimo ir elektra dirginimo aparatas, nesudėtingas deguonies tiekimo įrengimas ir eilė kitų.

Amerikiečiai pabrėžia, kad tik pilnutinis kareivio aprūpinimas yra prasmingas, nes stokuojant kurios nors iš reikmenų, kitos virsta neprasmingos. Kiekvienas trūkumas kautynėse mažina kovingumą, didina nuostolius, silpnina jėgas. Kiekvienas pagerinimas, padeda kovotojui geriau atlikti jam skirtą uždavinį. Į aprūpinimo priemonių sąstatą įeina ir apginklavimas, kuris yra bene geriausias iš viso pasaulių ginkluotų jėgų (dėka didelio ekonominio ir technologinio pajėgumo krašte). Pažymėtina, kad pavienis kovotojas aprūpinamas tokiomis kautynių priemonėmis, kad galėtų vykdyti visas jam kautynėse skirtas funkcijas, imtinai kovą prieš tankus.

Patys amerikiečiai sakosi, kad mažiau rūpinasi bendru ginklavimu, daugiau dėmesio skiria seniausiam istorijoje žinomam ginklui — kovotojui, ant kurio pečių rėmėsi ir remiasi visas kautynių svoris; kovotojui, kuris valdo ir derina kautynių priemones, siekiant jam skirto uždavinio įvykdymo.

Vak. Vokietijos tolimo našumo, taktinė raketa pozicijoje

NEUŽMIRŠ TĖVYNĖ

Augo įsiai po šiaudų stogu,
Po samanotu vainiku.
Iš kūdikystės dienų mokės
Pažinti piemenio vargus.

Miegą, ir alkį, ir nuobodį,
Baidė jis karklo dūdele.
Kramtė duonutės plutą juodą
Ir nesiskundė nedalia.

Šaltą žiemužę jis per pūgą
Brido mokyklon su knyga.
Kiek paūgėjęs — paskui plūgą
Žengė garuojančia vaga.

Kai pasalūnai priešai slinko
Vieškeliais dulkių debesų,
Ir savanoriai pulkan rinkos
Menkai ginkluoti ir basi —

Tarė jis: “tėti, tu baik vagą —
Aš ginti tėviškės einu.”
Trispalvį raikštį sesė sega,
Ir moja motinai sūnus.

Neklausinėjo savanoriai:
Kiek daug tų priešų? Kuo vardu?
Parnešė laisvę jie, kaip korį,
Kvepiantį saule ir medum.

Mediniais kryžiais puošės kalvos
Šėtoj, Giedraičiuose, Jiezne . . .
Tų, kurie ten paguldė galvas,
Nėbeužmirš tėvynė, ne!

1972 METŲ VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS
PROGA

Mielos Sesės ir Broliai Lietuviai!

Lietuva, tavo ir mano gimtasis kraštas, yra prie Baltijos jūros. Tai tiltas tarp Vakarų ir Rytų pasaulių. Nuo seniausių laikų, mūsų protėvių-protėviams, senelių-seneliams, tėvų-tėvams, teko vesti žūtbutinę kovą, kad apgintų ir išsaugotų Laisvę ir ateinančias kartas nuo paskendimo svetimųjų įtakoje.

Kai tuometiniame Vakarų pasaulyje klestėjo menas ir kultūra, tuo tarpu tai kultūrai išsaugoti, nuo žiauraus Rytų puolimo, mūsų miesteliuose, kiemuose ir kaimuose buvo liejamas geriausių sūnų kraujas ir gailios motinų ašaros.

Broliai ir Sesės, pabuskime iš miego! Lietuva turi gyventi, bet ne mirti! Be kraujo, vargo ir kančios, dar pasaulyje Laisvės niekam dovanai nebuvo duota. Šalin vergija! Su meile ir pagarba prisiminkime žuvusius kovų laukuose, kankinamus ir kenčiančius kalėjimuose, ir tuos kurie bado, vargo ir nostalgijos vedami už šią gražią žemę, žiaurioje taigoje,ėjo vienas po kito mirti.

Laikas bėga ir mūsų gretos retėja. Paskubinsime Tėvynės laisvinimo darbą. Ekonomiškai ir dvasiniai, esame stiprūs ir pajėgūs vesti laisvės kovą iki galutinės pergalės. Viskas, ką mes sukūrėme bus veltui, jei Tėvynė pasiliks svetimųjų rankose. Parodykime pasauliui, kad esame verti laisvės, ne žodžiais, bet darbais. Kovokime visa širdimi, kad išgirstų mūsų balsą kurtieji ir aklieji, tepamato už laisvę kovojančias mūsų gretas. Bet kokia kaina, įneškime Lietuvos Laisvės bylą į Jungtines Tautas. Kova yra sunki ir negailestinga, bet broliškai sujungtomis rankomis gelbėkime Močiutę Lietuvą, nes piktieji laukia jos prapuolimo!

Lietuvi! Nesuprask klaidingai ateities kelių, kurie veda mus į Laisvą Nepriklausomą Lietuvą, būk kietas kaip ažuolas ir drąsiai kovok už Laisvę ir Teisingumą. Kovok visomis priemonėmis, nesigailėk pinigų, nei jėgų ir iš baimės nesitrauk iš kelio. Tikėjimas pergale teduoda mums sulaukti Laisvės Ryto, nes to reikalauja iš mūsų Tėvas ir Motina, Dievas ir Tėvynė!

L. K. Kūrėjų Savanorių
Kar. Juozapavičiaus skyrius Toronte

1972 m. Vasario 16-sios Balzeko Lietuvių Kultūros muzėjuje minėjimo dalyvių dalis. Iš k. sėdi: T. Kuzienė, Stanley Balzekas j., solistė Genovaitė Mažeikienė, gen. prof. St. Dirmantas, kpt. dr., Vyčio Kryžiaus kavallerius, kūrėjas-savanoris Kr. Gudaitis, K. Petrauskas — muz. kuratorius; stovi: kpt. Andrius Juškevičius, gen. št. plk. Juozas Rapšys, plk. Jonas Švedas — LKKSS-gos C.v pirm., Jonas Gaižutis — Ramovės C.v narys, istorikė ir pedagogė Alicija Rūgytė, plk. Leonardas Peseckas, šaulė Cecevičienė ir LŠT garbės pirm. šaulys Vladas Išganaitis. Nuotrauka Jurgio Kasakaičio

SUKILIMO SUKAKTIES MINĖJIMAS

Klaipėdos krašto sukilimo ir prisijungimo prie Lietuvos 49 metų sukakties minėjimas įvyko sausio mėn. 15 d. New Yorke, Kultūros židinio patalpose. Minėjimą ruošė: kūrėjai-savanoriai, ramovėnai, šauliai ir Mažosios Lietuvos Bičiulių draugija.

Minėjimą atidarė kūrėjas-savanoris L. Virbickas trumpu žodžiu paminėjęs klaipėdiečių kovas dėl laisvės ir žiaurią kryžiuočių priespaudą, kurią jie kentė net 700 metų. Jis klaipėdiečius pristatė kaip pavyzdį kovoje dėl savo krašto laisvės. 700 metų vergijos jų ryžto ir kovos nepalaužė, jie išlaikė lietuvybę ir savo kalbą. 1923 metais jie kovą laimėjo sukildami, ne tik prieš vokiečius, bet ir prieš Alijantus norėjusius juos atiduoti kitam mūsų tautos žudikui — Lenkijai. Minėjime buvo pagerbti sukilime žuvusieji ir visuomenei pristatyti salėje esantieji to sukilimo dalyviai.

Įdomią ir turiningą paskaitą skaitė dr. kun. Petras Dagys. Jis nuosekliai, datomis paminėjo kryžiuočių ver-

žimasi į Prūsiją, jų metodus, naikinimą ir žudymą užkariautųjų prūsų ir jų genčių, pasibaisėtina žiaurų kryžiuočių elgesį su nukariautaisiais, jų nužmoginimą, vergiją ir galutiną prūsų sunaikinimą. Jis savo paskaitoje nepamiršo išvardinti ir kryžiuočiams talkinčius karalius, popiežius ir vakarų valdovus siuntusius savo kariuomenes žudyti ir naikinti prūsų ir lietuvių. Prelegentas pažymėjo su koku atkaklumu tos užpultos nelaimingos prūsų ir lietuvių gentys spyrėsi prieš atėjūnus, pavergėjus. Jie geriau vėlydavo žūti, negu pasiduoti nelaisvėn. 159 metus prūsai vieni spyrėsi prieš visas Vakarų galybes, kol galutinai buvo parblokti ir išnaikinti. Tada atėjo eilė klaipėdiečiams. Žemalčiams ir Lietuval. Tik Vytautui kryžiuočius sumušus ties Žalgiriu, jų galybė buvo palaužta ir jų žygis į rytus sustabdytas.

Fo paskaitos, programos vedėja p. Vanda Gaibuogytė, paskaitė tam minėjimui pritaikintą eilėrašį. Toliau sekė skaidrės iš Klaipėdos krašto sukilimo. Skaidrės rūpestingai ir meniškai buvo paruošęs Liudas Tamošaitis.

Skaidrėse matėme Klaipėdos krašto sukilimo vadus, sukilėlių dalinius, Klaipėdos krašto vaizdus, uostą. Tačiau, įdomiausia buvo matyti parašytą Tilžėje, 1918 metais, su daugybe parašų, Mažosios Lietuvos Aktą, kuriame reikalaujama, kad Mažoji Lietuva būtų prijungta prie Didžiosios Lietuvos. Skaidrės ekrane rodė savanoris-kūrėjas J. Zaruskas, aiškino dailininkas J. Bagdonas.

Programai pasibaigus buvo sugiedotas Lietuvos himnas ir dalyviai buvo pavaišinti kava ir pyragaičiais, padovanotais advokato Prano Aleksio. Svečiams patarnavo ponios M. Klivečienė ir M. Virbickienė. Ten pat viename kambaryje buvo iškabinti seni Didžiosios Lietuvos karalystės du žemėlapiai, kurie vaizdžiai rodė tų laikų Lietuvos sienas ir didžiulius plotus Lietuval priklausiusių žemių. Kiti trys žemėlapiai, pagaminti išeivijoje, rodė Lietuvos etnografines sienas (Lietuvos Tyrimo Instituto, J. Andriaus, 1968 m.), Algirdo Gustaičio, 1969 metų ir J. Andriaus, išleistas J. Kapočiaus, 1956 metų.

Buvęs

SIDNĖJAUS (AUSTRALIJOJE) RAMOVĖNŲ ŠVENTĖ

LVS Sidnėjaus skyriaus ramovėnai 1971 m. lapkričio 20 d. atšventė savo trigubą šventę: Kariuomenės Atkūrimo šventę, 15 metų įsikūrimo Jubilėjų ir pašventino skyriaus vėliavą. Į šventę buvo pakviesti organizacijų atstovai ir daugelis svečių. Erdvi ir graži, Lidcombe "The Dancers Club" salė buvo užpildyta virš 300 publikos.

Šventę atidarė valdybos pirmininkas St. Pačėsa ir padarė suglaustą pranešimą iš skyriaus 15 metų gyvenimo veiklos. Toliau, perskaitė raštu atsiųstus sveikinimus. Čia verta pažymėti Centro valdybos sveikinimas iš Čikagos ir ALB Krašto valdybos. Paskiau sekė įvairių organizacijų ir pavienių asmenų sveikinimai. Vėliau sekė vėliavos šventinimo iškilmės. Valdybos pirmininkas S. Pačėsa perskaitė vėliavos įsigijimo aktą ir paprašė įnešti vėliavą. Iškilmingai vėliavą įnešus į salę, pakvietė kūmus: J. Garolį ir V. Juzėnienę. Šventinimo apeigas atliko kunigas P. Butkus. Ta proga žodį tarė kun. P. Butkus, J. Garolis ir L. Bendruomenės atstovas A. Reizgys. Toliau, vyr. kūmas J. Garolis tarė pritaikintą žodį ir vėliavą perdavė skyriaus valdybos pirmininkui S. Pačėsei, kuris taręs trumpą žodį, prisiekė vėliavai, priklauspa-

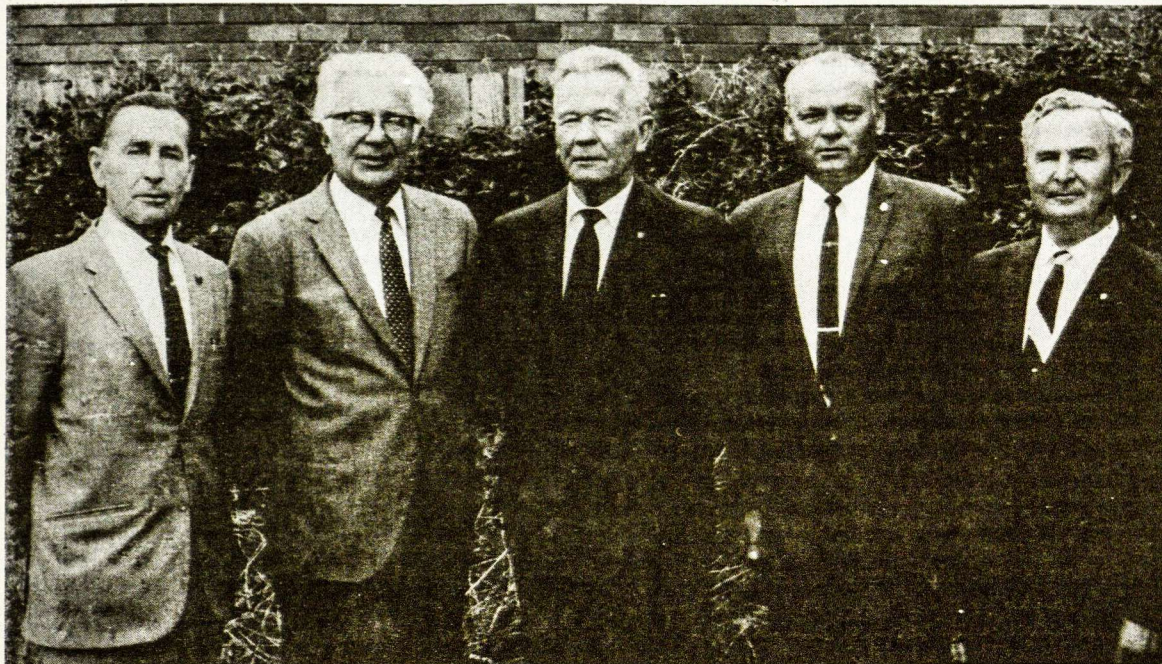

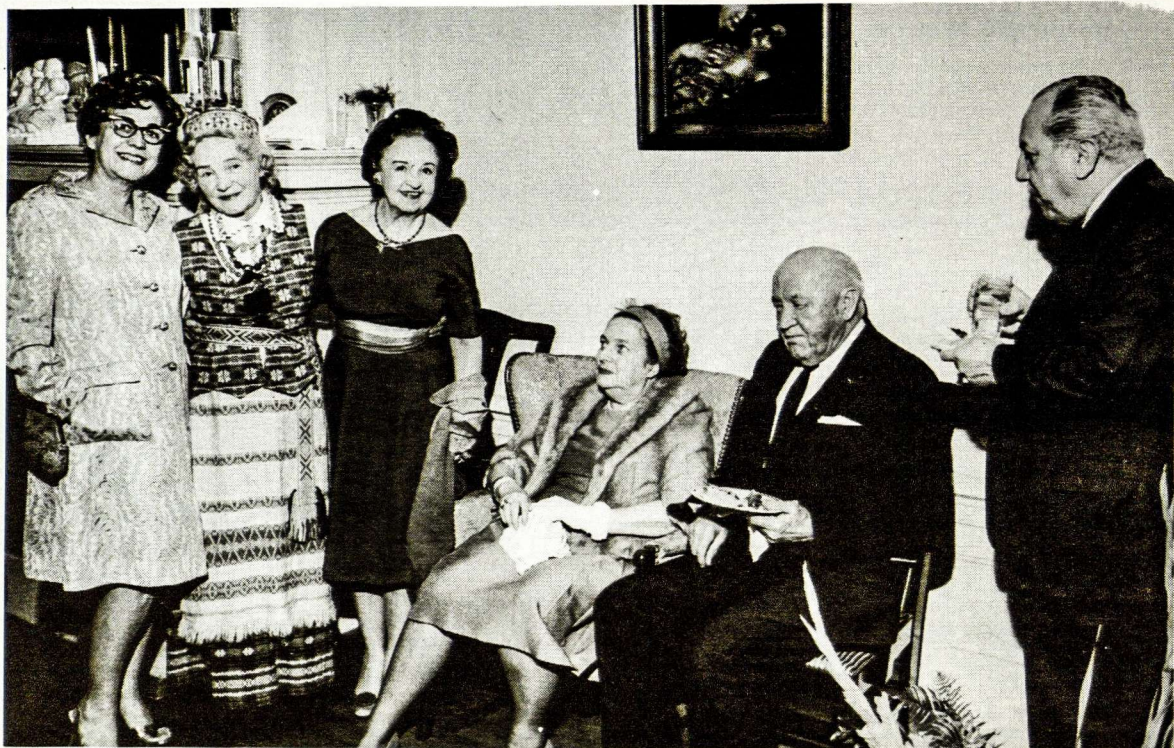
1971 m. lapkričio mėn. 20 d. LVS "Ramovės" Sydney skyriaus vėliavą šventina kun. P. Butkus.

mas ir ją bučiuodamas. Išsirikiavę ramovėnai tą patį atliko ką ir pirmininkas. Po priesaikos, sekė vėliavos fundatorių apdovanojimas ir vėliava, palydint muzikos maršo garsams, buvo išnešta.

Po 10 minučių pertraukos, antroje programos dalyje, sekė Kariuomenės Atkūrimo minėjimas. Dėl svečių nepunktualumo ir užsitęsusių vėliavos šventinimo iškilmių, trūkstant laiko, susitarus su L. Karveliu, paskaita

LVS "Ramovės" Sydney skyriaus 1971-72 m. valdyba. Iš k.: v-bos narys k. r. P. Zaremba, vicepirm. V. Saudargas, pirm. St. Pačėsa, sekr. A. Laukaitis ir ižd. A. Vinevičius.

1972 m. Vasario 16 d. proga priėmimas Lietuvos pasiuntinybėje Vašingtone. Sėdi p. Alexis U. Johnson — Valst. Paskretoriaus Polit. reik. žmona, gen. Graves Erskine; stovi deš. p. Correa — The Riggs banko prez.; stovi iš k.: ponja Erskine, p. O. Kajeckienė ir ponja Correa.

buvo atidėta sekančiam kartui. Kariuomenės Atkūrimo minėjimas pradėtas eilėraščiu S. Kudirkos garbei, kurį deklamavo D. Bartkevičienė. Tautinių šokių grupės berniukai pašoko Mikitą ir Oželį. Dainos vyrų choras, vadovaujamas B. Kiverio, padainavo tris dainas, kurios labai gražiai nuskambėjo. Sidnėjaus Meno ansamblis, vadovaujamas dirigentės M. Umbraziūnienės, nuotaikingai padainavo Vaičiūno "Kritusiems šauliams" ir J. Siniaus "Broliai lietuviai. Bisui turėjo pakartoti. Meninė dalis buvo labai gera ir mielai išklaudyta. Minėjimas buvo baigtas Tautos himnu. Toliau sekė šokiai ir baliaus nuotalkos.

Sekančią dieną, sekmadienį, buvo atlaikytos šv. Jokimo bažnyčioje iškilmingos pamaldos į kurias ramovėnai, skautai ir sportininkai atvyko su vėliavomis rikiuotėje. Kun. P. Butkus pasakė Kariuomenės šventės progai pritaikintą pamokslą. Pamaldų metu bažnyčioje giedojo Dainos choras, vadovaujamas B. Kiverio.

Didžiulė ramovėnų šventė buvo gerai organizuota ir praėjo gana įspūdingai ir gražiai. S.P.

Kariūnai aspirantai lauko pratimuose 1930 m. gruodžio mėn. Aukštojoje Panemunėje, 5 p. DLK Kęstučio p. 2 kp. sąstate.

**AJA PLK. VLADAS BRAZIULIS
- BRAZIULEVICIUS**
(1894.XII.20 - 1972.III.2)

1972 m. kovo 2 d. 4 val. ryto plk. Vladas Braziulis blogai pasijuto. Jo širdis pradėjo strelkuoti. Tuoj buvo pakviestas gydytojas, kuris suteikė ligoniui medicinišką pagalbą ir patarė skubiai išvežti į ligoninę. 7 val. ryto širdies priepuolis pasikartojo ir širdis nustojo plakusi.

Vėlonis buvo gimęs 1894 m. gruodžio 20 d. Petrapilyje. Jis ten baigė pradžios mokyklą, šv. Katrinos gimnaziją, studijavo Petrapilio universiteto Filologijos fakultete ir baigė Vladimiro Karo mokyklą, įgydamas karininko laipsnį. Karininku buvo paskirtas į kariuomenės rikiuotės dalinį.

Rusijoje kilus revoliucijai ir pradėjus kariuomenės demobilizaciją, Vl. Braziulis buvo atleistas iš kariuomenės į atsargą. Būdamas laisvas, jis darė žygius pasiekti Lietuvą ir 1919 m. pradžioje pasiekė Lietuvą. 1919 m. spalio 24 d. Vladas Braziulis įstojo į atsikuriančią Lietuvos kariuomenę. Buvo paskirtas į Kauno miesto ir apskrities komendantūrą jaunesniojo karininku. 1919 m. gruodžio 16 d. buvo pakeltas į kapitono laipsnį. 1920 m. liepos 22 d. paskirtas komendantu padėjėju, 1922 m. sausio 15 d. paskirtas Kauno komendantu. 1922

m. spalio 26 d. buvo pakeltas į majoro laipsnį, o 1925 m. birželio 17 d. — pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį. 1926 m. rugpjūčio 12 d. buvo atleistas iš komendanto pareigų ir paskirtas Karo mokyklos etatinis lektorium. 1929 m. kovo 16 d. iš eity pareigų buvo atleistas ir paskirtas ypatingų reikalų karininku prie K.A. ministerio, pulko vado teisėmis. 1929 m. lapkričio 23 d. buvo pakeltas į pulkininko laipsnį.

Tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje Vladas Braziulis, be savo tiesioginių pareigų, ėjo ir kitas įvairias pareigas: Kariuomenės Teismo laikinojo narių 1928, 1930, 1936, 1937 ir 1939 metais, Ekonominės Karių bendrovės pirmininko, Vytauto Didžiojo metais Minėjimo Komiteto pirmininko, Lietuvos Pagražinimo draugijos pirmininko, Karių Teatro organizatoriaus ir jo vadovo ir kt. Už uolų ir neuilstamą mūsų kariuomenėje kultūros darbą, Karių Teatro 5 metų sukaktuvių dieną, Krašto Apsaugos ministeris išreiškė jam padėką. Plk. Vl. Braziulis visada būdavo gero ūpo, energingas, pilnas jumoru, su visais draugiškas. Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas: Vyties Kryžium II-os rūšies, Vytauto Didžiojo 3-čio laipsnio ordenu, DLK Gedimino 3-jo laipsnio ordenu, Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, Latvijos Atvadavi-

mo Kovų 10 metų sukaktuvėms paminėti medaliu ir kt. atsižymėjimo ženklais.

1940 m. birželio 15 d. kom. Rusijos kariuomenei okupavus Lietuvą, plk. Vl. Braziulis 1940 m. birželio 26 d. buvo paleistas į atsargą. Greitai buvo suimtas ir patalpintas į Sunkiųjų Darbų kalėjimą. Kilus karui tarp Vokietijos ir Rusijos 1941 m. birželio 22 d., jis iš kalėjimo buvo išleistas į laisvę..

Vokietijai karą pralaimint ir kom. Rusijos kariuomenei artėjant prie Lietuvos, plk. Vl. Braziulis su šeima pasitraukė į Vokietiją ir apsisloja Lince. Iš Linco persikėlė į Memingę kur ir gyveno. Prasidėjus emigracijai, jis su šeima 1949 m. birželio mėn. emigravo į JAV ir įsikūrė Clevelande, Ohio. Čia gavo darbą Twist Drill Company. Be savo tiesioginio darbo fabrike, jis įsitraukė į lietuvių visuomeninę veiklą. Įsteigė Dramos studiją, aktyviai veikė Lietuvių Bendruomenėje, buvo SLA 136 kp. pirmininkas, LVS Ramovės Clevelando skyriuje 1971 m. buvo išrinktas skyriaus garbės nariu.

Vėlonis paliko lūdinčius: žmoną Veroniką (Gauciūtę) Braziulienę, dukras Eleną Stepaitienę su šeima, gyvenančią Toronte, Kanadoje, Laimą Jarašiūnienę su šeima, gyv. St. Monica, Calif. ir Reginą Nasvytienę su šeima, gyv. Clevelande.

Atsisveikinimas su vėloniu įvyko sekmadienį, kovo 5 d. 8 v.v. Delos Jokubaitienės ir sūnaus laidotuvių koplyčioje, gausiai susirinkus giminių, artimųjų ir bičiulių. Atsisveikinimą pravedė H. Stepaitis, maldą kalbėjo kun. K. Žemaitis, giedojo Čiurlionio ansamblis, vadovaujamas muz. Alf. Mikulskio. Atsisveikinimo žodį tarė: PLB pirmininkas St. Barzdukas, LVS Ramovės Clevelando sk. pirmininkas Vl. Knistautas, Čiurlionio ansamblio vadovas muz. Alf. Mikulskis, SLA prez. F. Dargio vardu — Vyt. Braziulis, H. Stasas ir anūkė Vilija Nasvytytė.

Gedulingos pamaldos už vėlonį įvyko kovo 6 d. 10 v. ryto šv. Jurgio lietuvių parapijos bažnyčioje. Šv. mišias atnašavo kun. K. Žemaitis. Palaidėjo į Visų Sielų kapines didelės būrys giminių, artimųjų ir bičiulių.

Vėlonis bendradarbiavo spaudoje: "Karyje", "Drauge", "Dirvoje", "Naujienose" ir kt. Rašė koncertų, vaidinimų, parengimų apžvalgas. Yra parašęs "Augila Nebrendila" vieno veiksmo komediją.

Vėlonio lūdi artimieji, giminės ir bičiuliai netekę tauraus lietuvių, tėvo ir senelio. Jo bendradarbiai reiškia jo šeimai nuoširdžią užuojautą ir kartu lūdi.

L. Leknickas.

KULTŪRINĖ SAVAITĖ

Mielos Sesės,

Jau pats laikas susirūpinti šią vasarą ruošiamą šaulių Kultūrinę Savaitę, kuri įvyks liepos 8-15 d.d. Mairno valstijoje, Tėvų Pranciškonų vasarvietėje.

Jono Vanagaičio, Bostone, kuopos p-kas ir Kultūrinės Savaitės organizatorius, brolis Juozas Stašaitis, nuoširdžiai rūpinasi stovyklos sekme. Jis jau išsiuntinėjo šaulių dalinių vadovybėms raštus apie visas stovyklavimo sąlygas.

Kultūrinėje savaitėje yra paskirta diena ir sesėms šaulėms, todėl labai svarbu, kad kuo didesnis skalčius sesių suvažiuotų. Susitvarkykite su atostogomis. Tarkitės su broliais dėl atvažiavimo, nes tai išimtiną progą, ne tik savaitę gražiai, šauliškai pabendrauti, bet kartu ir pamatyti nepaprasto grožio valstiją Mainą. Kuo greičiau apsispręskite ir užsiregistruokite.

Stovykloje numatyta suruošti meno, bei meniškių rankų darbų paroda. Kiekviena pagalvokite, ką galėsite pasiimti ir su savim atsivežti.

Lauksiu, sesės, jūsų pasiūlymų, sugestijų MOTERŲ ŠAULIŲ DIENAI. Rašykite: K. Kodatienė, 16228 Haviland, Linden, Mich. 48451.

Moterų šaulių vadovė

KOVOTOJAI IŠ KAIMO

Bolševikams užplūdus ir pavergus tėvynę Lietuvą, pasipylė po Lietuvos žemelę maskoliškos mitingų bangos. Mitingai, mitingai! Kiekvieną savaitę mokyklose mitingai. Jie gera neatnešdavo. Ūkininkai keikdavo, nes turėdavo atvežti ir po mitingo sugrąžinti mitingų "ponstvą", dažnai naktimis, blogais keliais, siaučiant vėtrai, stipriai šalant. Atlyginimo niekam neduota. Kompartija naudojosi mokyklų patalpomis, aišku, velniui. O patalpos turėdavo būti pavyzdinčiai švarios: juk čia mokykla. Po mitingų partiečiai "šviesdavo" mokytojus, seniūną... Seniūnai būdavo atsakingi už pastotį ir ūkininkų sušaukimą. Kai kur jau tikrindavo, ar visi dalyvavę mitinge. Seniūnų rankose buvo ūkininkų sąrašai.

Po 1941 metų sausio mėn. "rinkimų", ūkininkai vėl susirinko mitingai. Partijos atstovai, stebėtojai, šiaip palydovai — pilnos rogės! Visi iš Vilkijos miestelio. Kalbėtojų trys lietuviai, stebėtojai — du aiškūs ne-lietuviai. Buvo didžiai "pagerbtas" tautų ir valstybių laisvintojas Stalinas... "Už jį balsavo visas išlaisvintas pasaulis", pareiškė vienas stebėtojas. O antrasis pridūrė: "Niū, drau-

UŽUOJAUTA

Kav. majorui BRONIUI BAJERČIUI, jo mylimai žmonai Anastazijai po sunkios ligos mirus Lietuvoje, reiškiam gilią užuojautą.

L.V.S. Ramovės Bostono
Skyrius

Šaulių

DR. A. T. GAILIŲ,
jo mylimai motinai Vokietijoje mirus,
nuoširdžiai užjaučiame.

D.L.K. Algirdo šaulių kuopa, Hamiltone

gai, o dabar primsimė telegramą dėl didelio draugo Stalino, kad jis laimėjo "rinkimus"; "Nepriimsime!" — šūktelėjo apytamsiam kampe sėdintis ūkininkas, naujakuris Čižauskas. Protokolą rašantis mokytojas A. dėjosi nenugirdęs šauksmo, kiti griebėsi pypkių, popierio bei tabako, nerūkantis buvo staiga čiaudulio krečiamis. Viskas, tačiau, ramiai pasibaigė. Eidami namo mitingo dalyviai gyrė drąsuolį Čižauską pavardės nemindami.

~ ~ ~

Bolševikams 1940 m. birželio 16 d. užgrobus Lietuvą, valstybės gyvenimas tuoj pakito, kaip kaime taip ir mieste. Po kraštą paplito vadinamieji mitingai. Atrodė, rusai užvaldę Lietuvą nerado jokio pasipriešinimo. Taip nebūta!

Vilkijoje, Kauno apskrityje, veikė vidurinė mokykla. Jai vadovavo p. Butkus. Mokytojai visomis priemonėmis ir išgalėmis priešinosi tautos bolševikinimui. Itin drąsiai čia pasireiškė tos mokyklos vaikai, berniukai ir mergaitės. Štai drąsumo pavyzdžiai: Vieną vasario mėn. dieną (pabrėžtina: vasario mėn.) vaikai kaip paprastai rinkosi mokyklon. Tą dieną užė

kaip bitės avilyje. Kas čia tokio, klausinėjo nežinantieji. Ogi, štai, didelėje klasės lentoje nupiešta Stalinas, o apačioje parašyta: Raguotas velnias! Kaip tyčia: niekas nepasišovė lentos nuvalyti. Laukta, matyt, kol daugiau vaikų prisirinks. Paveikslą nupiešė mokinys Pakarkklis, mokytojos Pakarkklienės sūnelis. Piešti padėjo keli berniukai.

Dėl šito "kūrinio" kilo didelis triukšmas. Tik su didele bėda pavyko bolševikus įtikinti, kad čia tikrai esama menininko darbo, ne politiko. Paniekinto Stalino niekas neminėjo; kalbėta tik apie meninę kūrybą... Šitas paveikslas parūpino visiems mokytojams, o ypač motinai, Pakarkklienei, daug nemigo naktų.

Fr. Lakner

Filadelfijos meras Richardson Dilworth, savo laiku yra pareiškęs: "Kiekvienam politikui, kuris yra papperkamas, yra, mažiausia dešimt biznierių laukiančių eilėje privilegijos jį papirkti... Tikrųjų politikų eilėse yra įsiskverbę demagogai, sukčiai ir svaicsčiojai, panašiai kaip ir biznierių tarpe."

Skaitytojų žiniai

Plk. K. Škirpos studija 5 D.L.K.KESTUČIO PULKO KOVOS TIES SEINAIŠ 1920 METAIS yra atspausdinta atskira knygutė, 124 psl. Autorius studiją peržiūrėjo, atitaisė netikslumus ir KARYS patiekia ją skaitytojams kaip dokumentą įamžinantį mūsų kovų dėl nepriklausomybės vieną iš sunkiausių laikotarpių. Kaina \$3.00.

ĀTŠISVĒIKINIMAS SU AMERIKA

Išvažiavęs iš New Yorko į Lietuvą L. Vladimirovas, ėjęs Jungtinių Tautų bibliotekos direktoriaus pareigas, paskelbė savo įspūdžius apie Ameriką. Kai kurie mūsų uolūs "bendradarbiavimo tu tėvyne" šalininkai priiminėjo jį čia savo namuose ir spaudė jam ranką, o šis, kaip tikras komunistas-šeškas, išvažiudamas... pagadino orą.

Štai jo pasisakymai išspausdinti "švyturyje":

"JAV išgyvenau šešerius metus ir drįstu manyti, jog per šį laiką spėjau pažinti tą kontrastingą šalį, galėju ja žavėtis, stebėtis ir baisėtis... Dirbant bibliotekoje, ne kartą teko girdėti iš amerikiečių, jog Suvienytos Nacijos (taip okupuotoje Lietuvoje privaloma vadinti Jungt. Tautas. Tauta, tautiškumas, tai vis ne košer žodžiai pavergtam lietuviui. L.Š.) — iškaršusi organizacija, kuri neturi jokios galios ir politinės reikšmės. Nesutinku su tuo. SNO (Suv. Nacijų organizacija) vis dažniau stodavo prieš JAV vedamą agresyvią politiką ir, nors balsuojant Generalinėje asamblėjoje, jos savo satelitų — ir ekonomiškai, ir politiškai priklausomų šalių — dėka dar surinkdavo balsų daugumą, bet kasmet ši dauguma vis mažėja... jau vien tai jog SNO pasmerkė Amerikos agresiją Vietname ir Kambodžoje, Izraelio ekspansionistinę politiką (suprask, žydai — ne komunistai. L.Š.), SNO reikšmės menkinti tikrai negalima... Globos taryba... šioje taryboje irgi netrūksta karštų diskusijų, polemikos, nes ji rūpinasi dekolonizavimo problema. Tiesa, jos darbo apimtis vis mažėja, nes vis mažiau pasaulyje belieka ir kolonijų (o, kaip su Estija, Latvija ir Lietuva, Vladimirovai? L.Š.), bet, kol gyvuos imperializmas su savo grobuoniškais užmačiomis (suprask, JAV imperializmas, bet ne Sovietų Sąjungos. L.Š.), šiai tarybai veiklos užteks... Kai pirmą kartą 1965 metais mane pakvietė dalyvauti mitinge, skirtame paremti JAV kompartijos laikraščiu "Daily World" (tai žiurkė, kuri graužiasi po JAV pamatais. L.Š.), nustebeino tai, kad žmonių buvo nedaug ir tie patys pagyvenę. Visai kitokį vaizdą išvydau 1969 metais, kai analogiškame mitinge Niujorke Taun hole, kur dalyvavo ir Gesas Holas (JAV komunist. partijos vadas. L.Š.), pilnoje salėje buvo ir nemaža jaunų žmonių (koks džiaugsmas! L.Š.). Kompartijos kova prieš agresyvią JAV politiką Vietname susilaukė nemaža šalininkų ir bendraminčių. Sujaudino labai šiltas mano sutikimas: paskelbus, kad mi-

tinge dalyvauja SNO darbuotojas iš TSRS, visi atsistojo ir ilgai plojo (kaip padoriems komunistams, Maskvos klapčiukams ir pridera. L.Š.)... Oficialioji JAV spauda mane sutiko ir išlydėjo šiltai ir taktiškai... rašydama: jis yra asmenybė su stipria nuomone, asmeniškis, bei moralinės garbės (sic! L.Š.) pajutimu ir subtilia mąstysena."

Taip atsivėikino su Vladimirovu Amerikos spaudą, matyti, nežinodama ir nesuprasdama, kad šeškas nei garbės jausmo neturi, nei pajėgia subtiliai mąstyti.

NAUJA PLOKŠTELĖ

Šiomis dienomis pasirodė nauja plokštelė "Lietuvių kompozitorių dainų rečitališkis", dainuoja Stasė Klimaitė, sopranas, akomponuoja A. Kučiūnas. Plokštelėje telpa 14 dainų, parašytų pagal mūsų poetų tekstus ir harmonizuotų liaudies dainų. Kompozitoriai: M. Petrauskas, J. Tallat-Kelpša, A. Vanagaitis, S. Šimkus, Laumenskiėnė, J. Gruodis, J. Naujalis, Vl. Jakubėnas, S. Sodnys-Sodeika, J. Gaidelis ir Kazys V. Banaitis. Aplanką piešė dail. Alf. Docius. Plokštelę dailiai išleido "Lietuvių Dienų" leidykla, 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif. 90029. Kaina \$5.00.

LIETUVIŲ DIENOS, Lietuvių kultūros ir visuomeninio gyvenimo mėnesinis lietuvių-anglų kalbomis žurnalas. 1972 m. sausio mėn. nr. 1 Vyr. red. Bern. Bfazzdžionis; redakcinė kolegija: Alė Rūta, D. Čibas, A. Milukas (anglų k. red.) Atskiro nr. kaina 30¢, prenumerata metams \$8.00. Adresas: 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif. 90029.

Pietų Vietname, nuo 1961 m. sausio 1 d., yra žuvę 45,637 Amerikos kariai, jų tarpe ir keliolika lietuvių; sužeistų buvo 302,519.

~ ~ ~

AUKOJO KARIU:

\$80.00:

LVS "Ramovė", Clevelando skyrius

\$12.00:

M. Vitkus, Detroit, Mich.

\$7.00:

Alg. Garolis, Portland, Oregon
Jz. Gruodis, Monticello, N.Y.
St. Pundzevičius, Great Neck, N.Y.

\$6.00:

Alf. Lukas, Detroit, Mich.

\$5.00

A. Bernotas, Waterbury, Conn.
Fr. Grajauskas, Hamilton, Canada
F. Janonis, Brockton, Mass.
Ona Šarūnas, Hamilton, Canada
Liucija Šaudzis, Philadelphia, Pa.

\$4.00:

Vyt. Juodišius, Chicago, Ill.
Jz. Kaklauskas, Cleveland, Ohio
A. Klimas, Hamilton, Canada
K. Ramonas, Chicago, Ill.
J. Vegelis, Hudson, N.Y.

\$3.00:

J. Bagdonavičius, Hot Springs, Ark.
Br. Raziunas, Chicago, Ill.

\$2.00:

Jz. Andrikonis, Manchester, Conn.
Br. Bajercius, Boston, Mass.
K. Balaišis, Cleveland, Ohio
St. Barvydas, Detroit, Mich.
St. Būdas, Lemont, Ill.
Jz. Būtėnas, Chicago, Ill.
V. V. Chiras, Vista, Calif.
Vl. Dainys, Boston, Mass.
K. Dūda, Boston, Mass.
K. Dudėnas, Chicago, Ill.
M. Galeckas, Chicago, Ill.
M. Gečiauskas, Manchester, Conn.
B. Girčys, Chicago, Ill.
K. Jonušas, St. Catharines, Canada
M. Juodis, Hamilton, Canada
Pov. Kanopa, Hamilton, Canada
J. Karaliūnas, Hamilton, Canada
M. Karaša, Baltimore, Md.
Pr. Kavaliauskas, Chicago, Ill.
A. Kelmelis, Toronto, Canada
A. Kriščiūnas, Boston, Mass.
L. Lendraitis, Boston, Mass.
D. Mikelūnas, Mich. City, Ind.
A. Mockus, Hartford, Conn.
Alk. Nemanis, Chicago, Ill.
Vac. Nenortas, Hartford, Conn.
Cl. Petrelis, Cambridge, Mass.
Aug. Pocius, Rockford, Ill.
H. Poškus, Thunder Bay, Canada
Jz. Pranaitis, Chicago, Ill.
J. Ramas, Elizabeth, N.J.
A. Ruzgys, Hamilton, Canada
J. Sirgėdas, Richmond Hill, N.Y.
Ed. Skobelka, Richmond Hill, N.Y.
A. Stankevičius, Melrose Park, Ill.
A. Stapulionis, Dorchester, Mass.
J. Stelmokas, Lansdowne, Pa.
J. Šimanskis, Hartford, Conn.
Elz. Šlekys, Toronto, Canada
A. Šukaitis, Hamilton, Canada
J. Telksnys, Great Neck, N.Y.
J. Urbšaitis, Cleveland, Ohio
Br. Ūsas, Chicago, Ill.
K. Vadišius, Manchester, Conn.
J. Vadopalas, Cicero, Ill.
J. Valaitis, Chicago, Ill.
L. Virbickas, Brooklyn, N.Y.

\$1.00:

N. Abromas, Chicago, Ill.
Jz. Macėnas, Chicago, Ill.
Alb. Mateika, Worcester, Mass.
P. Sejonas, Cleveland, Ohio

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI. Trijų tomų istorinė novelė, iliustruota, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvotas piešinys viršelyje ir aplanke. (I tomas išparduotas); II tomas \$3.50, atpiginta kaina \$1.00; III tomas \$3.50, atpiginta kaina \$1.00.

Vaclovas Biržiška, PRAEITIES PABIROS. Rinkiny straipsnių iš Lietuvos istorijos, iliustruota istoriniais paveikslais, kietais viršeliais, 352 psl. Kaina \$6.50. Atpiginta \$2.50.

O. Urbonas, 1410 METŲ KARAS IR ŽALGIRO MŪŠIS. Pirmas toks išsamus veikalas apie žymiausią mūšį Lietuvos istorijoje. Iliustruota, dviejų spalvų mūšio schemas, 110 psl., kaina \$3.00. Atpiginta \$1.50.

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE. Studija apima karinius įvykius XVII a. gale ir XVIII a. pradedant. Dėmesys kreipiamas į kovas Lietuvoje vykusias tarp lietuvių švedų pusėje ir tų, kurie ėjo išvien su lenkais ir rusais. Iliustruota, dviejų dalių, viso 259 psl. (I dalis išparduota); Vienos dalies kaina \$1.75. Atpiginta \$1.00.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS. Aprašo 1260 m. įvykių didžiąją žemaičių pergalę, kovas ir įvykius privedusius prie to mūšio ir pasekmes. Iliustruota, 96 psl., kaina \$1.25 (Išparduota).

Z. Raulinaitis, AISČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE. Baltų karinės istorijos pradžia. Įvykiai apima I a. ir prieškristinius amžius. Iliustruota, 64 psl., kaina \$1.25 (Išparduota).

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS. Aprašo įvykius V a. hunų žygį į Prūsų Gamalį pilį. 32 psl. Kaina \$1.00.

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMA. Įvykiai vyksta II-IV a., kai gotai viešpatavo Rytinėje Europoje ir Ermanrikas valdė nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų. Iliustruota, 80 psl., kaina \$1.50. Atpiginta \$1.00.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS. Nagrinėja, ar Vaidevutis buvo istorinė, ar legendinė asmenybė. 64 psl. Kaina \$1.00.

J. Variakojis, 4 P. LK MINDAUGO PULKAS. Pulko kovos Nepriklausomybės karo frontuose: bolševikų, bermontininkų, lenkų. Žygiai ir kovos pavaizduotos brėžiniais ir dalyvių nuotraukomis. Viso apie 50 iliustracijų, 120 psl. Kaina \$3.50. Atpiginta \$2.75.

P. Žilys, SUOMIŲ - SOVIETŲ KARAS. Karo išvakarėse, derybos, įtampa, laukimas... Pirmosios kovos. Kautynės šiaurėje, prie Ladogos ežero, Karelijos sąsmaukoje... Suomų narsų gynyba ir jų tipinga "motti" taktika. Sunkūs nuostoliai, lėta užsienių parama... Suomija priversta pasirašyti taiką... Prarasta teritorija, karo nuostoliai, evakuacija... Plk. Žilys sukūrė tikslų ir aiškių šių žiaurių grumtynių vaizdą. Iliustruota, 176 psl. Kaina \$3.50. Atpiginta \$2.75.

Dr. J. Puzinas, KELIAS Į LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATSTATYMĄ. Pasinaudodamas įvairiuose šaltiniuose paskelbta medžiaga, prof. dr. Jonas Puzinas bendrais bruožais nušviečia tuos įvykius, kurie turėjo įtakos Lietuvos valstybės atstatymui. Dokumentinė medžiaga yra paskleista įvairiuose leidiniuose, daugeliui sunkiai, arba ir visai neprieinama. Todėl šis leidinys yra labai svarbus, nes čia yra sutelkti visi svarbesnieji dokumentai nuženklinantieji mūsų kelią į Vasario 16-ios Akta. 90 psl. su iliustracijomis. Kaina \$2.50. Atpiginta \$2.00.

Z. Raulinaitis, PRIEŠ VIKINGŲ AUDRĄ. Šie yra pagrindiniai studijos skyriai: Anglai saksai ir aisčių Pabaltijys; Baltų kraštai švedų žygiams prasidėjus; Danai pradeda puldinėti Baltijos kraštus; Starkadas; Bravalos mūšis; Ginklai (400-800 metais). 72 psl. Kaina \$2.00.

vairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas dekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.